Poštarina plaćena u gotovu:

NovaRevija
Vjeri i Nauci

NOUVELLE REVUE
de vie religieuse et intellectuelle

Izlazi 6 puta na godinu. Cijena D 60. Za đake D 30. Za inozemstvo D 75. Uprava: Franjevački samostan Makarska. Nova Revija parait six fois par an. Les questions de vie religieuse et intellectuelle dont elle s'occupe, y sont traitées en croate ou en slovène; les résumés et les titres de tous les articles ainsi que la cronique religieuse en Yougoslavie sont aussi en français ou en latin. Prix d'abonnement: Yougoslavie, 60 Etranger, 75. Rédaction et administration: Makarska, Couvent des Franciscains Dalmatie, Yougoslavie.

Br. 4 Makarska 1933 God. XII

SADRŽAJ:

Str.

Dr. fr. Božo Vuco: **Fridrih Ozanam i njegovo djelo** 233—242

Dr. Ivanov: **Promatranje današnjice u znaku moderne slobode** 243—252

Dr. O. B. Perović: **Socijalna opažanja o našem selu** 253—260

Fr. Ignacij Radić: **Stanje općenite krize** 261—266

KULTURNI POGLEDI

Sveti Sindon. — Sezonski moral na našim plažama? — Tko je podigao franjevački samostan u Stonu? — Surogati vere. — „Očenaš radničkog djeteta". — Je li se duša razvila. — Ko ima zakržljale organe? — Je li život mekanička pojava. — Nedosljednost i nepravednost liberalne pa i narodne inteligencije. — Što Gorki predlaže da djeca uče. — Preokret u materijalističkom svijetu. — Dva mišljenja o boljševizmu i ateizmu. — Je li „objektivnost" cilj života? — Nekoliko misli umnog kardinala dr. Augusta Hlonda, Primasa Poljske. — Vjera i etika u krivom svijetlu. — Razgovor sa Preuzvišenim Mar Ivanios-om, jakobitskim nadbiskupom koji se ujedinio s Rimom. — „Mi Nijemci se bojimo samo Boga; a inače nikoga na ovome svijetu". — Pobornica slobode. — 267—290

KNJIŽEVNI PREGLED

Strana 291—302

VJESNIK

Iz naših strana: Odlazak profesora s makarske bogoslovije. — Novi profesor na makarskoj bogosloviji. — 50. godišnjica Dr. Janka Šimraka. — Smrt dra. Đure Ljubića. — Smrt O. Alfonza Furlana. — Arh. Ćiril M. Iveković. — Dinko Šimunović. — Zlatna kruna Čudotvorne Gospe od Zdravlja. — Svetište Gospe od Zdravlja u stranoj umjetnosti. — Francuska. — Njemačka. — Engleska. — Italija. — Austrija. — Amerika. — Belgija. — Čehoslovačka. — Poljska. — Mađarska. — Švicarska. — Španjolska. Portugalska. — Argentina. — Luksemburg. 303—314

CHRONICA

Congressus sacerdotum ecclesiae orthodoxae in eparhia Dalmatiae. — Attentata expulsio religiosorum Societatis Jesu. — Attentata separatio ecclesiae et Status. — Schematismus Provinciae Missionariae O. F. M. in Hercegovina — a. 1933. — Associatio sacerdotum serbo-orthodoxorum. 315—318

Kratke ocjene 319

NOVA REVIJA

God. XII Makarska 1933 Broj 4.

Dr fr. Božo Vuco — Makarska

Fridrih Ozanam i njegovo djelo

(K stotoj godišnjici osnutka Konferencija sv. Vinka paulskoga)

RE'SU'ME. — *L' oeuvre de Frédéric Ozanam.* — Le Christ nous a imposé la charité envers le prochain, spécialement envers le pauvre. L' Ecriture nous rappelle souvent cette volonté expresse de Jésus. Il nous a donné l' exemple de pratiquer la charité. L' évangile en parle à chaque page et il nous renseigne que Jésus passait la vie en faisant le bien. Il a laissé la charité en héritage à Son Eglise, qui la montre en particulier dans l' institution moderne des Conférences de St. Vincent de Paul.

Ces Conférences sont fondées par Frédéric Ozanam en 1833. Né 13 avril 1813 à Milan il y a fait ses études ainsi qu' à Lyon et à Paris. Il enseignait aux universités de ces deux villes. Sa vie est la vie de charité. Il est mort à Marseille 8 sept. 1853 et enterré à Paris.

Afin de secourir les pauvres Ozanam, avec ses compagnons, a institué l' association, intitulée „Les Conférences de charité" ou „Les Conférences de St. Vincent de Paul". Le but principal en est la conservation et la propagation de la foi catholique moyennant le secours rendu aux pauvres. — Les Conférences se chargent de penser à tous les besoins des indigents et des ouvriers. Leur influence s' exerce aujourd' hui spécialement dans le législature sociale contemporaine. Elles ont préparé et réformé nombre de lois en faveur des ouvriers. — Les Conférences se sont développées très vite dans le monde tout entier. Les moyens matériaux ramassés chaque année et destinés aux pauvres, sont très considérables. Cette année-ci ils remontent à 200,000.000 francs français. — Outre celà l' action charitable, pratiquée dans les Conférences, procure aux membres la satisfaction la plus grande. — Les Conférences, agissant tout à fait selon l' esprit de Jésus Christ, sont une preuve de plus où est Son Eglise.

Isus Krist, koji je naučavao kao onaj koji ima vlast, a ne kao farizeji i carinici, naučio je svoje učenike i ovu nauku: Ljubit ćeš bližnjega kao samoga sebe (Math. 22, 39; Marc. 12, 31). Prijeti se farizejima, koji su u nečemu provodili zakon do skrajnosti, a zaboravljali su djela milosrda (Matth. 23, 23). Naglasuje kao svoju posebnu zapovijed, da se ljubimo kao što nas je on ljubio (Joh.

15, 12). Sv. Pavao piše tesalonićanima da ne sustaju u ljubavi prema nevoljnima (1. Thess. 4, 9. 10). Na drugom mjestu kaže Isus da smo učinili samom Njemu što smo učinili siromahu, te obećaje obilatu nagradu onom, koji u ime Njegovo, dade jednomu čašu hladne vode. I na mnogo drugih mjesta i na mnogo drugih načina traži Isus da ljubimo i pomažemo nevoljnoga (Rom. 13, 8-10; Gal. 5, 13-4; Eph. 5, 2; Hebr. 10, 24 itd.).

Isus je sam sprovodio u djelo ovo što je zapovijedao riječima. Znademo dobro što je radio za ljude, koji su ležali u svakom jadu i nevolji. Sveti pisac sintetizirao je ukratko sav rad i život Isusov u dvije riječi: Prošao je čineći dobro. Dobro čineći u duševnom i tjelesnom pogledu; dobro čineći onomu, koji ga je molio, a i onom, koji ga nije molio.

Ovu nauku o ljubavi prema bližnjemu ostavio je Krist svojim učenicima, svojoj Crkvi i dao joj primjer kako se provađa u djelo. i baš radi ove, do tada nečuvene nauke i neviđena primjera djela milosrđa, dobrotvornost, ono što se danas zove Caritas, duboko je zašla u srca vjernika i zavladala njihovim životom. To se vidi već u prvim danima Crkve, kao i tijekom njezine cijele povijesti. Naročito se to vidi u radu modernih Konferencija sv. Vinka paulskoga, koje ove godine slave stotu godišnjicu svog osnutka.

Fridrih Ozanam.

Glavni osnivač Konferencija sv. Vinka paulskoga je Fridrih Ozanam. Rodio se je na 13. aprila 1813 u Milanu. Odatle se naskoro s roditeljima preseli u Lion, gdje je god. 1829 svršio nauke. Tu je imao dosta prilike da istupi na obranu svoga kršćanskog uvjerenja i da pokaže svoje veliko kršćansko srce, koje je već tada snažno kucalo i koje će sve do smrti kucati za siromahe i bjednike svake ruke. Već tad je stvorio veliki nacrt kako će napisati znanstveno djelo kojim bi svijet odvratio od materijalizma. Mladost je sproveo u Lijonu sa roditeljima, dok nije 1831. prišao u Paris, da na Sorboni uči pravo. Iza svršenih nauka na Sorboni zovu ga u Lijon, da predaje trgovačko pravo, a nekoliko godina iza toga dolazi na Sorbonu za profesora stranih literatura. Za to se je mjesto pripravio mnogim naučnim putovanjima i djelima, pa je stoga to mjesto pokrivao kao niko drugi. I tu, kao i u Lijonu, karitativna misao vlada njegovim znanstvenim radom kao i cijelim praktičnim životom. Svugdje je znao naći prigodu,

da se žrtvuje za nevoljnike. Život mu je „život ljubavi" kako ga lijepo označuje životopisac Auer (Liese, Geschichte der Caritas, II. 156). Ozanam, istrošen napornim znanstvenim radom, kao žrtva samaritanske ljubavi preminuo je 8 sept. 1853 u Marseille, a pokopan je u Parizu, gdje mu nad grobom čitamo riječi: „Zašto tražite živoga među mrtvima?" (Luk. 24, 5).

Početak i razvoj Konferencija.

Sv. Vincenc paulski osnovao je karitativne udruge za muškarce i za žene. Prva taka udruga za muškarce nastala je 1620 god. u Folleville, zatim su se redale druge u Macon-u, Parizu i ostalim mjestima. Usljed raznih neprilika pretrpjele su mnogo, dok ih nije opet oživio Ozanam.

Ozanam i njegovi drugovi, da bi stekli što dublje spoznanje u vjerskim istinama i da bi ih obranili od neprijatelja, često su se sastajali, pa su se o ovim istinama rado i ozbiljno razgovarali i raspravljali. Ali ove rasprave nijesu dovodile do velikog praktičnog ploda. Jedne večeri, u maju 1833 god., pošto su iza predavanja neobično živo diskutirali, Fridrih Ozanam izišao je zamišljen i stvorio je namisao, koju je već prije bio nabacio drug de Taillandier, da bi trebalo osnovati Konferencije, koje će biti drukčije organizirane i drukčije raditi. Ove Konferencije ne bi bile teorijske nego praktične naravi. Ta nova udruga imala bi se staviti u praktičnu službu za bližnjega, imala bi se posvetiti djelima kršćanske samaritanske ljubavi. Govorio je, da je došlo vrijeme, da riječima združimo djela, te da moramo djelima kršćanske dobrotvornosti pokazati da je naša vjera živa i djelotvorna. Radimo ono, govorio je, što je radio Krist, koji je siromasima propovijedao evanđelje.

Nova zamisao svidjela se je njegovim drugovima i oni se malo iza toga sastanu u uredništvu lista „Tribune catholique", kog je uređivao Bailly. Na tom prvom sastanku izabrali su za zaštitnika sv. Vinka paulskoga, koji im je imao biti praktični uzor, kako će vršiti djela kršćanske ljubavi prema siromasima. Još su zaključili da se ne će nikako miješati u politiku i da će se njihova udruga zvati „Konferencija Ljubavi" (Livre du centenaire, p. 40). Tu i tako su nastale Konferencije sv. Vinka paulskoga, danas rašireno po cijelom svijetu.

Što hoće Konferencija sv. Vinka?

Ozanam je bio čovjek velikog srca i velike zamisli. Zato i karitativna akcija, koju je zasnivao išla je za nečim velikim, išla je za tim, da utvrdi vjeru u samim članovima Konferencija, da je utvrdi i raširi među drugima i da je obrani od napadaja. To je bio cilj, svrha Konferencija, a sama djela milosrđa imala su biti sredstva, da se dođe k tome cilju. To nam kaže sam Ozanam u Firenci 1853 god.: „Naša glavna svrha nije bila, da pomažemo siromahe, ne; to je bilo samo sredstvo. Naša je svrha bila, da se uzdržimo čisti u vjeri katoličkoj i da je djelima milosrđa širimo drugima. Tim smo htjeli predusresti, da se o nama ne upita riječima Psalmiste: Gdje je Bog njihov? Jer u to vrijeme bilo je malo vjere u Parizu, a strašiviji mladići bojali su se ići u crkvu, jer bi u nje upirali prstom." (Civiltà cattolica, str. 538. 17 juna 1933). Tako je Ozanam govorio pred smrt, a tako je govorio pri osnutku Konferencija: Predsjednici Konferencija pozivaju se da često spomene u skupštinam, da je naročita svrha društva širiti duh katolički među mladeži... i da pohađanje bolesnika nora biti sredstvo, a ne cilj našega udruženja." (Correspondent, 25 aprila, 1933 str. 162.).

Na taj i sličan način Ozanam je, u svakoj zgodi naglasi rao, da je glavni i prvi cilj Konferencija vrhunaravni. To on nije nikada gubio s vida. I baš jer su on i njegovi drugovi sve u životu podvrgli ovom cilju, podvrgli su mu i veliko socijalno djelo: karitativni rad, pomaganje siromaha i zapuštenih. Krist je najuže povezao dvije zapovijedi: da ljubimo Boga iznad svega i bližnjega kao same sebe. Ozanam je dobro uviđao, da će prava ljubav prema slabijemu nužno i snažno uplivisati na vas duševni život pojedinca i okoline. Na taj način samo pomaganje slabijih i samoprijegor za siromahe dobili su jaki i trajni oslon, dobili su izvor, iz koga će članovi Konferencija crpsti dovoljnu i neprestanu snagu i poticaj u samaritanskom radu. Znali su da Bog nagrađuje kao da je Njemu učinjeno ono što je siromahu učinjeno. Ova velika misao nije im dala i ne da sustat u radu i žrtvi.

U neinteresiranoj ljubavi i žrtvi Ozanam je vidio i veliku apologijsku stranu. Znao je dobro da je baš interes nanio tolika zla i osiromašio bezbrojne pojedince i obitelji. S druge strane opet vidio je dobro, da sve pomaganje i rad za bližnjega, ako ne biva radi Boga, nego ako biva iz nekakve humanosti, čovjekoljublja, nije nikakva ljubav ni pomaganje. Ova humanitarnost nema onog što je glavno u pomaganju, nema samilosti, razumijevanja, ni sućuti s tuđom nevoljom, nema srca. Tim i sama pomoć gubi najveći dio učinka. A znao je i to, da sve organizacije i rad, koji se zasniva na samoj humanitarnosti, rade više za svoj interes nego za potrebnoga, i da redovito rade toliko i dotle, dok je to njima korist, dok imaju na raspolaganju srestava da okoriste same sebe pod plaštem humanitarnosti.

Proti tom radu i naziranju Ozanam je stavio ideal kršćanske samaritanske, blagodarne, neinteresirane ljubavi. Ovaj rad morao je snažno djelovati na svakoga, pa i na one, koji su živjeli i radili samo za se. Ozanam je znao, da će oni osjetiti kako je nizak i nečastan njihov interes. Bio je uvjeren, da će ova kršćanska ljubav uraditi ono, što materijalizam i nadrimudrivanje kojekakvih usijanih glava nije ni znalo ni moglo da učini. I on je pogodio! Više su pomogle i utješile njegove Konferencije, nego sve druge „humanitarne" i „antropofilske" ustanove zajedno.

Stoga, prema zamisli Ozanama, njegove Konferencije idu i za nadnaravnim ciljem, za očuvanjem i raširenjem vjere i kršćanskog života kao i za pomaganjem siromaha i potrebnih. One idu srcem i dušom za jednim i za drugim. Ali nadnaravni cilj je glavni, možemo reći jedini, koji oživljuje i daje svu snagu i herojski samoprijegor u samaritanskom radu. Članovi izvršuju djela milosrđa bez ograničenja, bez klauzula, ali ne radi samih djela kao takovih, nego samo radi Boga.

Konferencije sv. Vinka i socijalne prilike.

Nevolja nije samo glad, kao što i nevoljnici nijesu samo gladnici. Mnogo je drugih socijalnih zala, koja su isto tako teška kao i glad, i koja pripravljaju i vode do prosjačkog štapa i glada. Ozanam je to dobro uviđao, pa je stoga njegova Udruga odmah u statutima sebi stavila za zadaću, da će biti u pomoći u svim socijalnim nevoljama. Uporedo sa razmahanjem ekonomskog liberalizma, sa razvojem tvorničkog života i to većim razvojem stroja nastao je taki pauperizam i tolike vrste dotada neviđenih bijeda i potreba. Druga polovica 18. vijeka, pa svi događaji do danas jasno nam govore o tomu.

Konferencije sv. Vinka imale su se prilagoditi ovim prilikama. To je lako išlo, jer je u statutima bilo naglašeno široko shvatanje socijalnih nevolja. Zato se u Konferencijama ne izbjegava ni-

jedno djelo kršćanske ljubavi. Članovi idu k siromasima u kuću i tu ih pomažu. A oni poduzimlju i sve ostalo, što je zgodno za pomoć duševnu i tjelesnu drugoga, bilo to u kojoj mu drago formi. Stoga Konferencije imaju veoma široki program i zadaću, veoma široko polje rada, baš onako kako to traže prilike ili neprilike vremena i mjesta. Već u svom početku Konferencije su posvećivale svoj rad siromašnim učenicima, a tako posvećuju i danas, drže večernje škole za siromašne radnike po raznim gradovima Italije i Francuske, brine se za uzgoj i moralno osvještenje utamničenika, pače staraju se da ih pouče i usavrše u nekom zanatu, od kog će poslije moći živjeti. Tako su u raznim tamnicama n. pr. u Firenci osnovane potporne profesionalne škole kao knjigovežnička, postolarska, krojačka itd. Udruga se brine za kažnjenike i onda kad su oni pušteni na slobodu sve dok ne nađu zarade, tako da bi mogli samostalno živjeti.

Konferencije sv. Vinka pokazale su i pokazuju svoju važnost i socijalni upliv naročito danas, u doba socijalnih zakona i ustanova. One su postale pravi izvor socijalnog napretka, kako je lijepo crta Robert Garric na Socijalnoj sedmici u Parizu 1928. Već Ljudevit XIV., pod uplivom i karitativnim zamislima samog sv. Vinka, stvorio je toliko novih, korisnih ustanova za ublaženje ondašnjih socijalnih neprilika. Jednako veliki upliv čine danas Ozanamove Konferencije sv. Vinka na socijalno radničko zakonodavstvo. Tolike dobre okolnosti, koje su stvorile Konferencije sv. Vinka po čitavom svijetu u radničkom životu i kod drugih nevolja, uzete su u obzir, što svjesno, a što nesvjesno pri stvaranju modernog socijalnog, radničklog zakonodavstva. Tako su se Konferencije već odavna bavile oslobođenjem žena i djece iz tvornice, uređenjem noćnog rada, trajanjem radnog vremena, kako se ima pomoći unesrećenim pri radu, socijalnim osiguranjem i organiziranjem radničkih jeftinih stanova.

Konferencije se ne zadovoljavaju time da pruže samo prvu, neposrednu pomoć u pojedinim slučajevima, već idu za tim da stvore trajne institucije, koje imaju predusresti nevolju i pripraviti trajno ugodniji i lakši život siromašnim obiteljima. U tu svrhu Konferencije su ustanovile štedioničke kase za pripomoć u plaćanju stanarine i prigodom ženidbe, karitativne sekcije za brigu oko radničkih stanova i vrtova, zanatske škole i institucije, sistem zajedničkog kupovanja kod proizvadača uz sniženu cijenu.

U svim ovim i sličnim ustanovama, intelektualni i praktični radnici, kao članovi Konferencija sv. Vinka, ukazali su pravi put, pripravili i doveli do mnogih korisnih socijalnih zakona. (Etudes, 5 avril, 1933. p. 100—102).

Rašírenje i današnje stanje Konferencija.

Misao da se osnuju Konferencije pala je na plodno tlo. Svijet je odmah opazio da one odgovaraju potrebama čovječjeg srca. Članovi su se stali prijavljivati i umnožili su se u samom Parizu tako brzo, da ih i sama država iste god. 1833 pozvala u pomoć u skrbi za siromahe. God. 1834. L. Curnier osniva Konferencije u Nines-u u južnoj Francuskoj, a slijedeće godine Pariška se je Konferencija tako umnožala, da ju je trebalo razdvojiti. Njihov karitativni upliv već tada se je znatno osjetio. Kroz to kratko vrijeme raširile su se po Francuskoj, a kroz slijedećih nekoliko godina, već prije 1848, nalazimo ih po svoj Evropi, pa i na drugim kontinentima. Kroz to vrijeme Konferencije su osnovane u Rimu (1836), Bruxelles-u (1842), u Londonu i Meksiku (1844), u Liverpool-u i Manchester-u i St. Louis-u (1845), u Dublinu, Edinburg-u i Quebec-u (1846), u New-Yorku (1847), u Montreal-u (1848), zatim u Genovi, Mletcima, Torinu, Firenci, Ženevi, Monaku, Carigradu, Madridu, Alžiru, Smirni. U Njemačkoj Konferencija je osnovana u Münchenu (1845) i u Koblenzu (1848); odatle su se raširile po svoj Njemačkoj, naročito po Rajnskom području.

Ovo su samo glavnije. Dosta je spomeniti da je već malo iza toga (1855) već bilo 2951 Konferencija, od toga 1360 u Francuskoj, 374 u Belgiji, 229 u Španjolskoj, 174 u Pruskoj, 137 u Engleskoj, 165 u Holandiji, 92 u Americi itd.

Jer su Konferencije eminentno praktična ustanova, uspjeh se je morao pokazati i u milodarima, koji su imali služiti u karitativnom radu. Ovaj uspjeh nije izostao. Već u god. 1833—1834 članovi su skupili 2485 franaka; god. 1841 preko sto hiljada (142088), god. 1850 preko milijun (1, 317. 581), god. 1852 preko dva milijuna (2,283.940). Svota je redovito rasla tako, da je malo prije svjetskog rata god. 1912 dosegla 16,556.702 franaka. Ta se svota odnosi na god. 1912, kao što se i spomenute svote odnose na dotične godine.

Svjetski je rat bio ubitačan za sve, pa je dosta omeo i Ozanamove Konferencije. Ali su zato iza rata oživjele novim životom. Stale su se širiti na sve strane. Tim je i novčana pripomoć bivala svake godine sve to jača. Ove godine, na stotu godišnjicu osnutka prve Konferencije, imamo 13.800 Konferencija na svijetu, a svota koju će skupiti samo ove godine iznositi će preko 200 milijuna francuskih franaka. I s te strane neviđeni uspjeh Konferencija sv. Vinka paulskoga! (W. Liese, Geschichte der Caritas Bd. II, 157—158; Civiltà cattolica, 17 juna 1933, 541—542).

Caritas i zadovoljstvo.

Teška je pomisao na žrtvu i samoprijegor onom, koji nema viših ideala. Žrtvuje se samo ako vidi da će on iz toga imati za se materijalne koristi. Stoga interesirani, materijalistički čovjek ne shvaća zašto bi se žrtvovao za drugoga. A ipak je istina, da kršćanski samoprijegor, herojske žrtve, koje kršćani čine iz ljubavi k drugomu, u kojima izlažu smrti i vlastiti život, da spase drugoga, donose više zadovoljsta i sreće nego li je sva sreća niskih egoista. Fontane uspoređuje život milosrdne sestre, koja se neprestano žrtvuje za drugoga, sa onim koji žive za se. U vezi s tim ovako govori jedna djevojka u nekom njegovom romanu: „Ja sam sretna, ali ne tako kao katolička milosrdna sestra, koja me je zadnje zime, dvorila u mojoj bolesti. Tako pobožna duša, koja ne će ništa nego da bude božja, ima više i u boljem je položaju." (Rost, Die katholische Kirche nach Zeugnissen von nicht Katholiken, 101).

Ozanam, pred smrt, nalazi najveću utjehu u žrtvama, koje je preko svog života učinio za drugoga. To mu je davalo jakosti da podnosi bolest, davalo mu je veliki duševni mir kao i čvrstu nadu u sretni život iza smrti." Kad kršćaninu dođu teški dani života, kada ga spopane teška bolest, tada je najzgodniji čas da u pameti pribere prošlost, i tu, sjetivši se i dobra i zla što je učinio, nek se ovim posluži na veće kajanje, a onim na utjehu i okrepu u teškim časovima. I pošto sam ja u takim okolnostima, ne nalazim veće okrepe nego kad često prizovem u pamet ono malo dobra, što sam imao prigodu da učinim u Konferencijama sv. Vinka paulskoga u prvim sretnim godinama moje mladosti. Ja ne mogu izreći riječima koliko mi utjehe daju ove misli, naročito sada kad ne znam hoće li mi Bog dati da dalje uživam dobra našeg društva (Konferencija). (Civiltà cattolica, 17 juna 1933. 551).

Konferencije sv. Vinka i Crkva.

Krist nije ostavio svojoj Crkvi u baštinu novca ni podvornica, nego joj je, među ostalim svojim dobrima, ostavio milosrdno srce. Ona je to primila kao neotuđivu baštinu i s njom je pošla u široki svijet, da ga osvaja za Krista. I kamo god je stigla, a stigla je s kraja na kraj svijeta, ponavljali su se prizori, koji su se odigravali u vrijeme Isusovo. U ono vrijeme sva palestinska bijeda kupila se je oko Isusa, da je tješi, pomaže i liječi. Od prvog dana Njegove Crkve svi bijednici idu k njoj kao k svojoj majci. A crkva se je priznavala i priznaje majkom svih bijednika; za njih je ulagala svu majčinu skrb, njima je otvorila veliko majčino srce te je tako postala veliko utočište svih potrebnih. Crkva nije ovo nikada smatrala kao teret kog bi se trebalo otresti, već kao svoju najdražu svojinu. Zato najstariji pape, biskupi i crkveni naučitelji govore o samilosti kao čisto kršćanskoj kreposti; o samilosnom srcu kao o autentičnom kršćanskom srcu, a o siromasima kao o onima, koji imaju pravo na ovo samilosno srce.

Odatle sve bezbrojne karitativne ustanove, koje je Crkva kroz vjekove porodila. Teško ih je sve izbrojiti. Dosta je znati da nema bijede za koju se Crkva ne bi brinila. Odatle bolnice, zakloništa, sabiranje novaca i prirodnih proizvoda za siromahe, odatle škole svake vrste za zapuštene, odatle brojni Redovi, muški i ženski, sa glavnom svrhom da rade i žrtvuju se za zapuštene; i to novi Redovi i ustanove, već prema potrebama novih mjesta i vremena.

U zasebnim okolnostima modernog doba nastale su Konferencije sv. Vinka paulskoga. Kad je, mjesto visokih ideala, zavladao bezdušni materijalizam, u ekonomskom životu egoizam i liberalizam, koji je davao pravo na život samo onom, koji je jači, Fridrih Ozanam osnovao je Konferencije, da svijet privuče k višim idealima, da pokaže da i siromasi imaju pravo na život, da opet oživi vjeru, koja je počela slabiti u mnogima, da pokaže da Crkva žive i da je ona djelo Krstovo. Pa kao što se je Crkva od početka kroz sve vjekove brinila za siromahe, okupljala ih i priznavala svojom djecom, te radi toga svijetlila iznad svih ostalih ustanova i radi toga priznavana djelom Krstovim, tako ona svijetli i danas po svojim karitativnim institucijama, naročito po Ozanamovim Konferencijama, te je to jedan od razloga, koji jasno govori da je ona djelo Krstovo. Kao i druge institucije u svoje vrijeme,

Crkva je iz svog srca rodila i one Konferencije i nadahnila ih je svojim duhom stvorila ih je vršeći misiju, koju joj je Krist dao, radeći na spasenju sviju, napose siromaha duhom i tijelom. Sinovi Crkve uvjereni su stoga da je Crkvu, koja rađa takova djela, ustanovio sam Isukrst. S ovog istog razloga, radi karitativnog rada Crkve, danas napose radi opsežnog rada Ozanamovih Konferencija, i sami protivnici vide u Crkvi ustanovu, koju nijedna druga ne samo nije dosegla, već se nijedna i ne usuđuje da ide za nečim tako velikim kao što su karitativne crkvene ustanove. I Ozanamove Konferencije, razvijenim radom na sve strane, i duševno i tjelesno utješile su mnoge milijune; ali još više svojim radom, punim duha Krstova i vjernicima i nevjernicima kazuju Crkvu, u kojoj žive duh Krstov.

Dr. Ivanov:

Promatranje današnjice u znaku moderne slobode

SUMMARIUM: *Consideratio praesentis temporis sub specie illimitatae libertatis.* — Absoluta libertas contradicit rerum ordini sive in scientiarum serie sive in vita ethico-sociali generis humani. — Libertas humana optime componitur cum placitis Fidei; illa tamen juxta doctrinam recentis philosophiae, christianitati alienae, in magnum periculum vocat stabilitatem hodiernae societatis. Econtra humana dignitas et hominis libertas unice principiis Fidei nituntur et illustrantur.

1. — Sloboda misli besmisao i fikcija.

1.) Nikakva se ljudska znanost nije razvila u znaku nekakve čovječje neomeđene slobode nego naprotiv: sve ljudske znanosti i sav ljudski napredak stečen je mučnim, ustrajnim radom znanostima predanih ljudi, koji su težili za istinom i kad su je našli, poklonili su joj se, i kao takovu predali je svome potomstvu ili na upoznanje ili na moralnu i vjersku pobudu ili na praktičnu primjenu u gospodarstvu, obrtu i trgovini. Ovu nam činjenicu dokazuju svi školski priručnici počevši od geometrije, geologije pa sve tamo do psihologije. Povijest svega ljudskog napretka i nije ništa drugo nego lanac teških i mučnih napora u ograničavanju fantastične slobode za ljubav objektivnoj istini.

Govor o slobodi i o nezavisnosti i to posvemašnjoj svakoga pojedinoga čovjeka u bilo kojem području ljudskoga napretka nesamo da je besmislen nego je i sudbonosan. Baš današnje kulturno stanje očevidno nas upućuje na povjerenje, na ovisnost, na zahvalnost našim prešasnicima i na međusobno uzajamno povjerenje bez koga ne možemo ni napredovati ni živjeti. Što bi bilo, kada bi svaki od nas tobože u ime svoje nekakve bolesne i umišljene apsolutne slobode htio se sam po sebi o svemu, vlastitim umovanjem, nastojanjem i iskustvom uvjeriti? Ostavimo postrani naš nezreli mladenački odgoj, koji stoji i mora da stoji pod utjecajem roditelja, skrbnika, učitelja i drugova. Pogledajmo samo na zrela i na universitetski usposobljena čovjeka. Danas nema čovjeka, a teško da ga je ikada bilo u potpunom opsegu

— univerzalne naobrazbe. Ako čovjek zna sve, onda je to najbolji dokaz da ne zna ništa. Na našem zagrebačkom univerzitetu ima ništa manje nego preko 100 redovnih, a ne brojeći vanredne profesore. To dokaziva na veliku razgranjenost ljudskoga znanja, da ga nije kadar samo jedan ljudski um obuhvatiti. Svaki stručnjak, ako zaista zaslužuje to ime, lojalno priznaje svoju inkompetenciju u drugim znanostima i strukama. Neznanje i ograničenost radi životnih prilika povodom su, da se moramo potpomagati i pouzdavati jedan u drugoga. Trebaju nam liječnici, trebaju agronomi, gospodari, učitelji, profesori, pravnici i t. d. Ne znam ko bi bio danas tako i toliko pametan pa bi mogao da kaže, da je on sam sebi dovoljan, te da mu ne treba nikoga niti li čijeg savjeta?!

Dakle evo na što se praktični svodi ta razvikana sloboda ljudske misli pogledom na opći kulturni napredak. Hvala Bogu, da je ljudska priroda jača od nastranih ljudskih krivih i krilatih nazora; jer bi inače propala prava ljudska sloboda i svaki ljudski napredak. Kad bi bilo logike, tada ne bi bilo ni idola ljudske slobode i napretka a nebi bilo ni idolopoklonika!

2. — Laički slobodni moral smrt čudoređa i slobode.

Nevjera je još izrazitija u pobijanju Božjega, prirodnoga i kršćanskoga morala. Ona ne će samo apsolutnu slobodu u mišljenju nego u prvom redu ona je traži u htijenju i djelovanju. Pače i sloboda je misli naročito zato isticana, da ljudi mogu bezobzirnije gaziti Božje i prirodne zakone. Kod mnogih danas više ne vrijedi stari kršćanski i katolički, tobože ropski, moral. Oni traže čovječanski, moderni, nezavisni, aristokratski, laički moral bez obzira na Boga, na dušu, na neumrlost i bez obzira bilo na koga.

Nas Hrvate i Zagrepčane vrlo zanima, da pogledamo malo šta se sve razumije pod imenom tobože slobodnog nezavisnog morala? Nije nam potreba mnogo tragati za dokazima laičkog morala. Sve naše novinstvo, osim specifično kršćanskoga, vjerskoga i katoličkoga stoji pod utjecajem novovjekog morala. U svim liberalnim publikacijama, kazališnim komadima, kinematografskim projekcijama školskim pače i visokoškolskim predavanjima (Zarnik — Zagreb; Kostić — Beograd) — a da i ne govorimo o plesovima i modnom životu ženskoga svijeta, vidi se

gotovo isključivo gospostvo našega poganskog morala, koje i ne priznaje i drsko izazivlje ćudorednu svijest vjernika, kršćana, a pogotovo nas Hrvata i katolika. Šta zapravo hoće ovaj tobože napredni moral?

Dva su izrazita predstavnika novovjekog morala: M. Stirner i F. Nietzsche. Stirner je htio da čovjek kao pojedinac bez ikakva obzira bilo prema kome: ili na nebu ili na zemlji, bude sam tvorac i gospodar svoga vlastitoga morala. Za nj izvor bilo koga prava nije bio ni Bog, ni narod ni država ni nitko nego on sam. Sam o sebi je govorio: „Ja sam bog, apsolutno biće. Ako mi i čitav svijet stane na put, uništiću ga samo da zagasim žeđu moga egoizma."

Nietzsche se oborio posebnim bijesom (Jenseits von Gut und Böse) na kršćanski tobože ropski moral. Na moral ljubavi prema Bogu i bližnjemu, na poslušnost, na vjernost, na ustrpljivost, na nježnost, siromaštvo, čistoću, nevinost. Sve ovo nije imalo smisla u njegovom tobožnjem gosposkom, aristokratskom, nadčovječjem moralu. Njegov Uebermensch, nadčovjek ima pravo da radi sve što ga je volja da se preda u naručaj najnižim strastima, da mrzi, ubija, pali uništava. Sve je ono dobro i ćudoredno što on radi, i radi toga jedino, jer on hoće i može da to učini.

Ove misli su imale živog odjeka i u praktičnom životu Njemaca, jer je sva sila velikonjemaca propovjedala nadčovječnost njemstva pred svim ostalim narodima. Nacionalni šovinizmi bez razlike narodnosti oslanjaju se na Nietzscheovoj ideologiji; a rat, kriza i društveni rasip ima da zahvali laičkom moralu, koji je sve ovo izazvao i koji vodi do konačnog sloma, ako nas Bog i kršćanski i naravni moral ne spasi. Nadamo se ipak, da narodi ni čovječanstvo ne će propasti, jer Bog nad njima bdije; a vremeni bičevi služe nam za pedepsu i za otriježnjenje.

Prizivanje na slobodni i nezavisni moral protivi se svemu i najobičnijem ljudskom životu. Svaki je čovjek i po prirodi i po svom djelovanju vezan na neke moralne zakone. On stiče na ugledu i dostojanstvu, što se požrtvovnije posvećuje izvršivanju svoga zvanja. Roditelji su tekar onda na svom mjestu i dostojni i ljudskog priznanja, ako se očinski skrbe za moralno, intelektualno i fizičko dobro svoje djece, pri čemu se traži i ljubavi i us-

trpljivosti i marljivosti. Dakle po ropskim krepostima dolaze ljudi do dostojanstva, do uvaženja i obiteljske i društvene koristi.

Svako zvanje od radničkog do kraljevskog tekar onda stiče na ugledu, ako mu ljudi samoprijegorno, pošteno, dosljedno služe Ne može da bude moralno jednako dobro: istina i laž, mržnja i ljubav, vjernost i izdaja, samoživstvo i žrtva, pa tako redom dalje. I narodi i države i vjere i crkve imadu svoje velikane, koje slave radi njihovih slavnih, junačkih, plemenitih, velikodušnih, vjerskih i ćudorednih djela izvedenih u prilog ovih zajednica; a to se moglo samo tako da dogodi, što su dotični velikani služili i žrtvovali se; a ne s toga tobože, što su bili slobodni i otimali se svojim dužnostima. O ovakim se crna uspomena čuva u ljudskoj povijesti i ljudskom životu; jer su svoje parasitstvo jedino mogli tako provoditi, što su zlorabili pozitivne vrednote i društva i pojedinaca.

3. — Ropstvo slobode i vjere?

Današnji bezvjerski svjetovni nazor uvrtio je u glavu i napeo sve sile da čovječanstvo obdari slobodom od vjerskog ropstva, crkvenih dogmi Božjih i prirodnih zapovijedi i da ga uspostavi u svojoj tobože suverenoj nezavisnosti. I ovo nastojanje laska ljudskoj taštini i drugim ljudskim slabim sklonostima. Ali, kad ga čovjek uzme na trezmeno i objektivno promatranje vidi njegovu i jalovost i bezsmislenost. Prije svega ni čovjek kao takav ne ide za svojom posvemašnom nezavisnosti niti u njoj smatra svoju sreću. To se i po tome vidi, što naše čovječje najplemenitije moći: razum i volja uživaju i u istini i u dobru kao u nečemu što odgovara njihovoj naravi. Razum je za istinu a volja za dobro. Ni naša ćutila ne znadu za nekakvu nezavisnost nego uživaju u skladnosti zvukova. Oči naše traže za ugodno gledanje prilagođeno svijetlo. I tako redom. Nema jednoga objektivnoga razloga, koji bi podupirao laičku tezu o apsolutnoj nezavisnosti. Oni se ne mogu oteti snazi ove argumentacije ni pod vidom tobože buduće nezavisnosti u vidu neprekidnog sve većeg napretka, progresa. Pa i ovaj laički posvemašnji napredak nije ništa drugo nego jedna samovoljna krilatica, koju ni život i povijest pobijaju. Vidimo, da ni pojedini ljudi uvijek ne napreduju nego da njihov napredak bilo na kom području ljudskog zanimanja uvjetovan je zdravstvenim domaćim, kulturnim, društvenim i uopće kulturnim ili nekulturnim prilikama. Opća civilizacija pozna je

i krize i slomove, kao što nas povijest i život poučaje; a vjerska i moralna kultura pokazuju toliko plima i osjeka, da se ne može govoriti o zakonu progresa u apsolutnom smislu.

Laištvo vjeruje u tobožnju iskonsku i praktičnu dobrotu svakoga pojedinoga čovjeka. Najbolje nam pak dokazuju moraliste, kriminaliste suci iskonsku i današnju dobrotu svih i pojedinih ljudi.

Današnja je nevjera htjela ukloniti razumom opravdanu i Bogom danu katoličku dogmatiku iz težnje da što više podignu smisao ljudskog dostojanstva, a stvorili su svoju vlastitu dogmatiku sa modernim dogmama: znanosti, evolucije, čovještva, slobode, autonomije, napretka, nezavisnosti, koje niti razum opravdava niti li život potvrđuje. A ipak i pitanje ljudskog dostojanstva treba promatrati barem u svijetlu razuma i praktičnih životnih prilika, kad mu se otelo ili bolje, kad mu se hoće da oduzme svijetlo vjere.

4. — Moderna sloboda u državnom životu.

Moderna nevjera u ime i na račun ljudskoga dostojanstva nije se samo htjela osloboditi Boga, vjere i Crkve u intelektualnom i ćudorednom životu nego je ona svoja bezbožna načela prenijela na čitav ljudski život pa i na politički kao na najizrazitiji tip društvenog života.

Jedan od najvećih državnika sadašnjice, nedavno preminuli M. Poincarè kazao je: „Kao što god pojedinac ne pripada nikome nego samome sebi. Državni i narodni suveren nije predsjednik ni nego samome sebi. Državni i narodni suveren nije predsjednik ni vlade ni republike nego sam narod".

Francuski laički ideolog M. Buisson (Foi laique, str. 196) veli: „nemoguće je biti slobodni mislilac a istodobno ne biti republikanac; kao što je nemoguće biti republikanac a u isto vrijeme ne biti socijalista". — Ovake i slične izjave prvaka i državnika laičke misli počivaju na jednoj već odavno izrađenoj tobože državotvornoj ideologiji, koja se ukratko dade ovako izraziti: Ljudsko dostojanstvo traži apsolutnu slobodu svakoga pojedinoga čovjeka. Ista sloboda nužno zahtjeva, da je svaki sam sebi apsolutnim gospodarom, da je sam sebi suveren. Individualna i apsolutna sloboda traži opće pravo glasa. Opće pravo glasa sobom nosi potpunu ravnopravnost. Savršena ravnopravnost vuče za sobom jednakost pa i zajednicu svih dobara. Prema ovoj teoriji

eto nas: od slobodne misli do republike, od republike do socijalizma od socijalizma do boljševizma. I to sve pod zaštitom neograničene slobode i neograničenog gospostva?!

Ne poričem i ne mogu poreći privlačivost ovakih i sličnih krilatica i fraza, ali, ako li ih stavimo pred sud kritičkog razuma i praktičnog životnog iskustva na prvi mah opažamo, kako su površne, varave i štetne.

Svi znamo, da je čovjek društveno biće. Zaručnici se traže. Obiteljski život: oca, majke, djeteta međusobno se uvjetuju. Bez vlasti, bez vjernosti, bez ljubavi, bez posluha nemože ni jedna obitelj da postoji, a još manje da napreduje. Zdrav razum kaže a i svakdanje iskustvo potvrđuje, kako roditelji imadu pravo da zapovijedaju a djeca dužnost da slušaju. Sve ljude na svijetu pa i najzaostalije vidimo okupljene u veće društvene skupine nego li su skupine po bližoj krvnoj vezi: veće porodice, plemena, narodi, države. U svim ovim skupinama netko zapovijeda a netko sluša; neko je starješina, a neko je podložnik. Već sama ova okolnost kaže, da nema i ne može da bude u društvenom životu apsolutne slobode i jednakosti, koju nevjera s velikom reklamom iznosi na pazar.

Nevjera misli spasiti fikciju apsolutne slobode sa prizivom na opće pravo glasa, ali i ovdje ostaje kratkih rukava. Prije svega izborni postupak po općem izbornom pravu glasa dade se na tisuće načina mistificirati i krivotvoriti, tako da rijetko kada dolazi u izbornim rezultatima do pravog izražaja narodna volja. U ovom slučaju, dakako, da se ne može govoriti o kakvoj slobodi ni pojedinaca ni narodnih skupina. No, dopustimo, da su državni izborni aparat i državne izborne komisije bili poštena i svijetla obraza kao sunce i da je zaista izabrana većina narodnih poslanika pravi odraz snage narodne volje; opet je protiv načela apsolutne slobode svakoga pojedinca, da se on mora pokoravati većini, makar ona kako pretežna bila. S ovim zahtjevom nevjera ruši temelje na kome je gradila. Onda, zašto nam govore o nekakvoj apsolutnoj slobodi, ako je čovjek dužan pokoravati se većini, koja može da bude — a to često biva — i potkupljena i neumitna još i više pa nepoštena?! Uostalom sve da je ta većina i anđeoska, ako stoji načelo apsolutne i individualne slobode, čovjek može a i mora da bude, ako hoće da bude dosljedan, nezavisan i od ovake većine. Mi znamo, da sve države, ma kojoj

formi vladavine sklone bile monarhičkoj, diktatorskoj, demokratskoj imadu svoju upravnu i sudsku vlast, koje obično ne odgovaraju raspoloženjima velike većine državljana. Uostalom vidimo, da se narodna volja dade svakojako falsificirati. Uvijek će biti razlika i u pogledu prava i dužnosti pa i pogledu ljudske slobobode: između vlastodržaca i njegovih ministara između ministara i njihovih činovnika? između činovnika međusobno po razredima i grupama; a da ne govorimo o prostim građanima, koji imadu samo da slušaju, a da nemaju prava ni mogućnosti, da se dignu na obranu svojih ugroženih i prirodnih prava.

5. — Vjerska i građanska sloboda.

Zastupnici laičke vjere uviđaju, da se njihova načela nedadu braniti. Oni nijesu bili u stanju, da jedan naš protudokaz pobiju; ali ipak nepokolebivo hoće da istraju u obrani apsolutne ljudske slobode pogledom na Boga, vjeru i Crkvu. Vele, iako čovjek ne može da bude slobodan u društvenom i javnom životu, on mora da bude slobodan obzirom na propise vjere i crkve. No, ni ovdje nijesu bolje sreće. Prije svega vjera i crkva stoji na načelu prave slobode savjesti; makar je neki zlobno i proračunano i kod nas zovu krvnicom. To jest, nitko ne može da bude članom katoličke Crkve, ako svojevoljno uz pomoć Božju dušom i srcem ne pristaje uz njezin nauk. Pače javni bezvjerac i ne može da bude članom i vjernikom u crkvi. O čisto potajnim bezvjercima Crkva kao vidljivo društvo ne može da vodi kontrolu. Uza sve to neprestaje se klevetati i govoriti, da katolici nijesu slobodni i da naša vjera ruši ljudsko dostojanstvo?! Ako mi katolici, vjernici i svećenici nijesmo slobodni, ja ne znam onda ko je uopće slobodan? Zar su slobodni vojnici, činovnici, željezničari, trgovci, obrtnici. Ne osjeća li svaki od nas baš u državnim, narodnim, prosvjetnim, organizatornim — makar se one i jugosokolske organizacije zvale — privrednim, gospodarskim nadleštvima daleko veću zavisnost, potčinjenost, servilnost nego je osjeća ijedan vjernik ili katolik. Na koncu je ipak daleko slobodniji, jer u vjeri obično nema fizičke snage niti su materijalni pogledi tako odlučni, pa se može bez velikih poteškoća hrišćaniti, starokatoličiti pa čak i sunetiti; a sve s potporom i blagoslovom mogućnika ovoga svijeta.

Zašto baš da se samo u vjerskim pitanjima dopušta bezgranična sloboda mišljenja a svugdje se drugdje zakraćuje, kao da

su vjerska i ćudoredna pitanja jednostavnija i shvatljivija nego je biti direktor u jednoj banci, chef u jednom uredu ili upravitelj u tvornici tjestenina?! A ipak su vjerska i ćudoredna pitanja i važna i presudna za vječni i vremeni život tako da traže i posebnu legitimaciju i posebnu kompetenciju, koju svaki pojedinac ne može da ima!

6. — Moderna sloboda na djelu.

Moderna nevjera nije ostala samo pri naučavanju svojih bezbožnih, štetnih, neopravdanih pače i zlikovačkih načela nego ih je htjela primijeniti i u praktičnom životu. Od svih modernih država prva se istakla Francuska, koja je hotila i svoj narod i svoju državu pače i čitav svijet podariti dobročinstvima bezvjerskog bratstva, jednakosti i slobode. Današnja nekulturna progonstva u Španjolskoj, Rusiji, Meksiku nijesu ništa drugo nego prirodna posljedica francuskog i svjetskog bezvjerskog liberalizma. Njegove papke jasno vidimo u našim stranama u mnogim zakonskim protucrkvenim projektima, samo s tom razlikom, što sokolstvo i naše masonstvo nije još tako snažno, da vas svoj bijes iskali na vjerskim, katoličkim institucijama i na hrvatskom i slovenskom katoličkom narodu.

Francuska je nevjera ili bolje rekuć laička bezvjerska država u praksi ovako provodila svoju slobodarsku politiku. — Još godine 1879 i 1881 država je naložila, da se strogo pripazi na sve prihode i izdatke katoličkog klera. God. 1888 zabranjene su bile sve biskupske konferencije. — God. 1885 biskupi nijesu smjeli objavljivati nikakvih papinih ni okružnica ni naredaba. — God. 1897 biskupu Bonettu radi pastirskog pisma proti građanskom braku dižu biskupske dohotke. — Godine 1892 na desetke biskupa zatvaraju i vode ih pred državni savjet radi toga, što su se usudili izdati pouku svojim vjernicima o njihovim izbornim dužnostima. — Prije su se sjednice parlamenta otvarale sa molitvom, god. 1884 ovaj se običaj dokida. — Na francuskom novcu prije smo čitali: Dieu protege la France: Bog neka čuva Francusku. Mjesto toga natpisa 1907 stavili su: Libertè, Egalitè, Fraternitè: Sloboda, Jednakost, Bratstvo! — Nikakav državni činovnik nije smio ni imenovati riječ Bog ili vjera niti zalaziti u bilo koju crkvu. — Predsjednik Francuske republike Loubet (1903) nije smio prisustvovati prvoj Pričesti svoga sina, da se ne bi iznevjerio laičkom vjerovanju. — God. 1883 izlazi zakon, da vojska ne

smije prisustvovati nikakvom vjerskom činu pače niti pogrebnim obredima svojih kolega u časti. Dakako, da su vojnički dušobrižnici bili dokinuti. — Sudstvo je još 1880 bilo laicizirano. Križ iz sudnica uklonjen. — Dušobrižnici iz tamnica i popravilišta uklonjeni. Postepeno nastava i školstvo bilo je opoganjeno. Uklonjeni vjeroučitelji i vjerska pouka u školama. Dvadeset tisuća katoličkih institucija zatvoreno i 60.000 tisuća redovnika i redovnica prognano. — Iz svih javnih i privatnih bolnica svećenici i časne sestre uklonjene.

Letimično ove primjere nabacih, jer se obrisi laičke akcije i kod nas živo osjećaju. Osobito je jaka na školskom i odgojnom području, tako da su naši Biskupi bili prisiljeni izdati zajedničko pastirsko pismo protiv Jugoslavenskog Sokola, koji si svojata ništa manje nego odgoj našega naroda u pravcu bezvjerskih načela: bratstva, jednakosti i slobode i ljepote. Francuska, Rusija i Meksiko nas uči šta sve znači za nas Hrvate i katolike: Bratstvo, jednakost i sloboda; a kakav je smisao ljepote kod našega Sokola može da kaže njihov proglas sa nečednom i drskom pozom sokola u Adamovu kostimu.

Pred 19 godina rekli su ugledni francuski državnici Poincarè i J. Ferry, da je Francuska tobože državna neutralnost jamstvo ljudske slobode savjesti. Oni su opravdavali laičku akciju u Francuskoj na taj način, što su govorili: Kako će država da prisili jednoga učitelja, koji ne vjeruje, da on moli pred djecom, ili da spominje ime Božje!? — Ima ljudi, koji ništa ne drže do zakletve prizivom na Boga; pa zašto bi onda država držala križ u sudnicama ili prisilno činila da se kunu na ime Božje?! — Ima nekih koji ne mogu da čuju glas crkvenih zvona niti li mogu da vide vjerskih procesija niti ikakva vanjskog vjerskog obreda, pak onda treba da država sve ovo dokine, i to u interesu slobode savjesti?! Uzalud su katolici u ono vrijeme dokazivali — sada je i u Francuskoj u ovom pogledu bolje, jer ih je iskustvo poučilo o neiadoknadivim materijalnim i moralnim štetama bezvjerskog laicizma — da je nepravda pred Bogom, pred zdravom svijesti i pred domovinom Francuskom uništiti slobodu savjesti neusporedive velike većine Francuza prema malom i neznatnom broju bezvjeraca. Trebalo je velikih i gorkih žrtava i gorkih razočaranja, da je napokon laička, posljeratna Francuska uvidjela, da se mora vraćati natrag, pače i službenu vezu podržavati s Papom,

koga je službeno iz Francuske bila početkom ovoga stoljeća prognala.

7. Čovječje dostojanstvo u Vjeri i nevjeri.

Mislim, da sam teorijski i praktički pokazao šta zapravo znači ljudsko dostojanstvo pod vidom modernih krilatica: Bratstva, jednakosti i slobode. No još će jasnija biti slika i naše moderne nevjere, kada mi pogledamo u njihov antropološki nazor, koji je pokop i negacija svake ljudske veličine, a nema ni govora o bilo kojem a kamo li o ljudskom dostojanstvu.

Mi katolici vjerujemo. — Crkva nas tako uči — da je čovjek stvoren na sliku i priliku Božju. Moderna nevjera kaže o čovjeku, da on nije ništa drugo nego jedna samo po stupnju razvijenija životinja. Odovuda izviru velike simpatije i prema majmunima kao njihovim pradjedovima, razumnim konjima, mačkama, psima i t. d. Po nevjeri vas bi se život bio razvio fizičko-kemičkim postupkom od mrava do čovjeka. Nema ni govora o bitnoj razlici ljudske duše ni o njezinoj neumrlosti. U nevjeri čovjek nema ni slobodne volje nego što radi radi prisiljeno. Čovjek je jedan sitni i neznatni kotač u svemirskom procesu, koji, kad se istroši, priroda ga baca u ropotarnicu. Šta je čovjek u modernoj nevjeri najbolje se vidi iz riječi njemačkoga pesimiste Feuerbacha, kad je rekao: „Čovjek i nije ništa drugo nego ono što pojede." (Abr. der Rechtsphilosophie str. 5)

Bio bi samo paradoks, kada ne bi bila tragika i nesreća čovječanstva što se ljudi istaknutih nazora ponose da su oni spasitelji ljudskog dostojanstva, jednakosti, bratstva i slobode, kada uopće u nevjeri ne može ni teorijski ni praktično postojati ni ljudsko dostojanstvo ni ljudska sloboda, a najmanje pak bratstvo i jednakost.

Mi, kao vjernici, kao katolici i kao ljudi bistre pameti sa našom svetom katoličkom Crkvom ponosno pjevamo stari poznati Davidov psalam: „Što je čovjek, da ga se spominješ: ili sin čovječji, da ga pohađaš? Učinio si ga malo manjim od anđela: slavom si ga i čašću okrunio: i postavio si ga nad djela ruku svojih.

Sve si metnuo pod noge njegove: ovce i volove sve: kao i divlje zvijeri.

Ptice nebeske i ribe morske: koje idu putevima morskim.

Gospode, gospodaru naš: kako je divno ime tvoje po svoj zemlji!" (Prijevod O. Vlašića).

Dr O. B. Perović:

Socijalna opažanja o našem selu

RE'SUME'. — *Réflexions sur les conditions sociales de nos villages.* — Une grande divergence d' idées règne sur la nature des fénomènes sociaux. L' on n' est pas d' accord sur essence de la propriété privée, sur les contracts entre l' ouvrier et le patron, sur les organisations ouvrières en vue de protéger les droits des ouvriers, sur l' interventions des syndicats et de l' état en faveur de l' ouvrier, sur le but de l' action et de la politique sociale, sur la primauté de l' esprit vis-à vis de la matière, sur le libéralisme économique, la concurrence, l' économie mondiale etc.

Les causes de ce désaccord sont multiples. La principale en est ce que l' on n' étudie pas les questions sociales sur les données sociales. Le christianisme uniquement connaissait et connait les besoins sociaux ainsi que les remèdes aux maux de la société. Ni le capitalisme ni le marxisme ne s' intéressent de ces besoins mais de ses propres intérêts et de sa dictature.

Le problème social principal chez nous et le village et ses habitants, qui forment les 85% de la population. Nos institution ne sont pas sociales, n' ayant pas de contact avec cette grande majorité du peuple (exception faite de la Société de St. Jérôme). Les classes bourgeoises sont favorisées au grand détriment des autres.

La statistique montrerait le peu de compte que l' on tient de nos villages. Là nous avons des génies cachés qu' il faut chercher et à qui il faut donner le moyen d' être utiles à la société. — Les ouvriers, grâce à la presse, aux réunions, à l' organisation ont crée des chefs, ce qui manque aux habitans des villages. Il faut bien leur rendre possible et accessible une culture générale, les habituer à la culture, et les chefs à une action méthodique. Il faut créer le sens de la culture et de la liberté à l' aide des principes chrétiens, les seuls capables de donner la vraie culture et la vraie liberté.

Mjesto uvoda.

Svaki onaj, tko hoće da se upusti u analizu socijalnih fenomena, mora biti svijestan strahovitog intelektualnog kaosa u kojem se mi danas nalazimo. Nema valjda jedne istine, jedne činjenice u kojoj bi se sudovi svih socijologa složili.

Što je privatno vlasništvo? Sveto i prirodno pravo, kažu jedni. Krađa, kažu drugi.

Od polovice prošlog vijeka proglašavao se „slobodni" ugovor između osamljenog radnika i poslodavca kao dogma, koja

ne trpi diskusije, dok mi tvrdimo, da redovito on nije drugo nego sredstvo izrabljivanja.

Zakon Chapelier (14/VI. 1791.) određivao je teške kazne zatvorom, ako bi se radnici organizirali radi „tobožnjih zajedničkih interesa", dok je nesumnjivo, da radnici jedino organizacijom mogu popraviti svoj bijedni položaj.

Ima i danas mnogo kapitalista, koji tvrde, da sve zlo dolazi od dvostruke intervencije na području rada i to od države i sindikata, dok su većina socijalnih radnika, a naročito Leon XIII u „Rerum Novarum", izričito pozvali državu i radničke sindikate, da interveniraju na obranu i zaštitu prava slabih.

Mi kažemo: cilj našeg socijalnog djelovanja i čitave socijalne politike jest zaštita radništva i seljaštva, njihovo ekonomsko, socijalno, prosvjetno i moralno pridignuće. Podnipošto, odgovaraju marksisti i revolucijonarci. Bude li se radnik osjećao voljko u ovom društvenom poretku, on neće misliti na revoluciju, a sama revolucija — kad se završi neumoljiva evolucija — može nas uvesti u buduće socijalističko kraljevstvo sreće, u nadpovijest.

Odvajkada su ljudi vjerovali u primat duha, kao začetnika i pokretača svega, zato je čovjek „animal rationale" gospodar svega stvorenog. Proti ovoj vjekovnoj istini diže se K. Marx, dajući prvenstvo materiji, jer, navodno, sve naše ideje, moral, vjera, čitav naš duševni i kulturni život nijesu nego odraz, izražaj materijalne proizvodnje životnih srestava.

Kakve li pak protuslovnosti nijesmo čuli o ekonomskoj slobodi, o slobodnoj konkurenciji, o svjetskoj ekonomiji i autarhiji, o ulozi države, etatizaciji, socijalizaciji itd!?

Uzroke ovog idejnog kaosa treba tražiti s jedne strane u krivim načelima i premisama, s druge su pak strane po srijedi simpatije, veze, interesi te prvotni jači uplivi i uticaji socijalne sredine: lijevice ili desnice, partije, klase ili nacijonalizma. Golema većina ljudi prema tim kriterijima zastupa stanovito mnijenje, prihvaća stanoviti program.

A ipak socijalni se problemi imaju proučavati ,a socijalna djelatnost ima voditi, ne prema simpatijama, fikciji i zaleđnim intencijama, nego prema stvarnim socijalnim činjenicama i društvenim potrebama.

Središte socijalnog pitanja je društvo. Kršćanstvo je dokazalo tokom povijesti, da je svojom naukom i društvenom organizacijom

sposobno da zadovolji i usreći pojedinca i društvo, koliko se to može zahtijevati na ovom svijetu. Kršćanstvo je najdublji poznavaoc čovječjeg i društvenog života. Nijedna druga nauka, nijedan drugi sistem i poredak nije do danas zadovoljio čovječanstvo. Marksizam i Lenjinizam ostvareni u Rusiji nijesu usrećili ruski narod. Komunisti nam kažu da će to kasnije uslijediti. Ali, to su ipak samo lijepa obećanja. Tko pak pozna nastup klasične ekonomske škole, sjetit će se da je i kapitalizam nastupio sa mnogo optimizma, obećanja i navještenja zore novog dana. Svi su liberalni ekonomisti uzveličavali dobu slobode koja dolazi, dobu koja će donijeti maksimum napretka, maksimum blagostanja, mira i veselja, maksimum opće sreće čovječanstva — pravi raj na zemlji. Naivni Bastiat (Harmonies economiques — Paris 1884, str. 12) piše: „Pustimo ljude neka rade, neka proučavaju, neka se udružuju, neka trguju, neka se bore, po odredbama providnosti nastat će iz te umne spontanosti samo harmonija, nastat će red i napredak k dobromu, k boljemu, k najboljemu do beskonačnosti".

Koje garancije nam davaju komunisti, da nas neće dovesti svojim obećavanjima do istih katastrofalnih posljedica i razočaranja, do kojih nas je doveo i liberalni, individualistički kapitalizam? Nažalost ovih garancija ne možemo naći, jer su komunistička načela isto tako materijalistička, antisocijalna, neorganska, ateistička kao i načela liberalnog kapitalizma. Dobro veli naš narod: „Obećanje ludom radovanje".

Socijalni studij i djelovanje imaju se temeljiti na stvarnosti. Prema kaosu pak u kojem se nalazimo, možemo kao sigurno ustvrditi, da se većina socijalnih pisaca nalaze izvan realnog socijalnog života. Pisanje à la „Socijalna misao" i sličnih listova ne može nitko pametan smatrati, da je odraz stvarnog društvenog života našeg čovjeka i našeg društva. Čemu neprestano inzistiranje na problemima kao glavnim i jedinim, kad oni kod nas gotovo i ne postoje? Ako se pak ti listovi tiskaju u Zagrebu ili Beogradu, tad imamo pravo očekivati, da će biti prije svega odraz naših socijalnih prilika, gdje je seljaštvo zastupano sa 85%, a radništvo sa 8%. Međutim nijesu „Socijalna misao" et comp. krive što ne nalaze ništa o seljaštvu i seljačkim problemima kod Marksa i epigona!

Zapravo marksistima nije ni do našeg čovjeka, ni do našeg društva, ni do naših prilika, ni do našeg boljitka. Njima je do

vlastitih pozicija do ostvarenja socijalističke revolucije i do diktature tobože radničke klase, ali zapravo do njihove vlastite diktature, jednako kao što i buržoaski režim nije nego diktatura nekolicine industrijskih i financijskih magnata.

Marksisti operiraju sa „znanstvenim činjenicama", dok uistinu kod njih igra glavnu ulogu fanatizam. Kušati diskutirati sa jednim pomodnim marksistom je nemoguće, on ne trpi diskusije. Međutim ovaj fanatizam postaje jedna opća pojava kod svih suvremenih radikalnih struja bilo ljevičarskih bilo desničarskih. Tim se pak kaos još povećava, jer se onemogućuje hladno i stvarno umovanje. Fanatizam volje nastupa pred razumom i apsolutistički nameće svoje riješenje socijalnih problema, dok nas razum uvjerava, da ne može biti nego jedan najbolji lijek, jedno najbolje riješenje socijalnog zla.

Ovaj isti fanatizam nastoji kod nas prebaciti težište socijalnog pitanja onamo gdje ono ne postoji.

I. Naše selo.

Težište našeg socijalnog problema leži na selu i to svojom intenzivnošću kao i ekstenzivnošću. Radnički problem je kod nas važan svojom intenzivnošću, ali ne toliko ekstenzivnošću. Seljački problem postaje tim teži što ga kod nas nije još nitko proučio u čitavom njegovom opsegu. Mi uopće ne poznamo još naše selo, iako ono sačinjava kontigenat od 85% našeg pučanstva. Ono još živi na periferiji našeg kulturnog, socijalnog i ekonomskog života. Naše kulturne ustanove nijesu socijalne, njihovo težište ne počiva na širokim masama. Čitav naš kulturni život pogoduje jednom malom postotku privilegiranih t. zv. intelektualaca, koji su daleko od naroda i koji su u isto vrijeme daleko da budu duševna elita naroda. Radi ekonomskog i političkog poretka naše škole zapravo odgajaju činovnika-birokratu, tehničara i specijalistu, dok nam ljudi sa širokom općom kulturom sve više i više treba. S jedne dakle strane dobivamo manjinu više dresiranu nego učenu — ali zato vrlo uobraženu — koja se tuđi od naroda, od njegovih interesa, običaja, mišljenja, morala i vjerovanja, a s druge strane široke mase naroda koje nikako ne sudjeluju u općoj i narodnoj kulturi i kulturnim ustanovama, nego što više, često su neprijateljski raspoložene prema njima. Sve srednje, stručne i više škole, sve kulturne ustanove za pouku, zabavu, higijenu, sva štampa i svi uredi koncetrisani su u gradovima i nose čisto građanski karakter. Što ima naš seoski narod od toga? Plaća porez, dava gradu i čitavom narodu svoje najbolje sile, a za uzvrat je dobio pučku školu gdje je naučio 30 slova i nekoliko patriotskih sitnica. K tomu dobije nešto knjiga i novina koje većim dijelom ruše njegov zdravi moral, vjerovanje, dobre običaje i pučku kulturu, estetski ukus i narodnu nošnju. (Hrvatski narod mora biti zahvalan Književnom društvu sv. Jeronima, koje svojim obilnim radom jedino nastoji unaprijediti i oplemeniti ono bitno i vjekovno dobro u našem narodu).

Ova podvojenost, ovo favoriziranje gradskog elementa djeluje ubitačno na naš seljački narod. Pod dojmom gradskog mentaliteta i favoriziranja grada, stvara se kod seljaka naopako shvaćanje o njegovom položaju, radu i životu. Seljak prestaje biti ponosan na svoj stalež i traži mogućnost da od svoje djece učini „gospodu". Posljedica toga je prenatrpanost koju mi danas zapažamo na našim školama. Seljačka i gradska djeca natječu se danas za mjesto u školi, sutra u namještenje u životu. A u ovoj strci i utrci nema nego vrlo neznatan broj koji teži za plemenitim znanjem, koji svoju kulturu proširuje do opće kulture.

1. Prosvjeta na selu.

Istina je dakle, ono što često čujemo, da se u našem javnom životu posvuda osjeća premoć grada, njegovog shvaćanja i njegovih interesa. Mislim da bi bila interesantna, ali za selo svakako nepovoljna, statistika: koliko se n. pr. od državnih budžeta utroši u korist sela, koliko u korist grada; koliko je kod nas uopće tiskanih araka namjenjeno godišnje selu koliko gradu; koliko naše selo ima koristi od velikih kulturnih narodnih ustanova i slično.

Krivo je mnijenje, da se naobrazba i ručni rad nalaze u nekoj suprotnosti. Podnipošto ne stoji da građani posjeduju više talenta nego seljaci. Ja se usuđujem ustvrditi, da seljaci posjeduju više duha, više plemenite znatiželje za istinom, nego li građani. Ta zapravo većina naših umnih prvaka proizlazi direktno iz sela.

Pitanje, koje mora interesirati sve one koji surađuju sa selom, u prvom redu svećenike i prosvjetne organizacije, jest: kako će se oni talenti, više ili manje latentni u selu, koji nijesu mogli pohađati škole, doći do izražaja. Kako ćemo tu veliku intelektualnu i moralnu energiju, vezanu uz selo, ipak aktivisati, da bude plodonosna i blagotvorna za njihovu braću u selu, za opću kultu-

ru i za napredno gospodarstvo? Ako se pak ne dadne mogućnost ovim latentnim talentima da dođu do izražaja, oni će zakržljaviti. A koliko li nije naših najboljih talenata bilo zakopano, a da se za njih nije nikad čulo ni znalo?

Kako se u naše materijalističko-afarističko doba budno pazi nema li gdje zakopano blago u obliku rudokopa, mineralnih izvora ili zgodnih plaža, da ih se odmah uz goleme investicije eksploatiše. Kad se pak radi o čovječjem talentu, tad redovito, ako nema župnika koji će nam otkriti Medoviće i Meštroviće, vjerojatno da ih kapitalist i intelektualac ne će otkriti ni pomoći.

Istina je, da grad uz spomenute prednosti (škole, kulturne ustanove i ostalo) ima i drugih pogodnosti, da se sposobnost svakog pojedinca ispolji. U gradu stanuju ljudi jedan uz drugog, a tim vrlo lako dolaze u izmjenični doticaj. Uski pak doticaj nužno dovodi sobom izmjenu misli, a izmjenom se misli lako dođe do zajedničkoga pregnuća i suradnje. Napokon u gradu se za svaku namisao i poduzeće lakše nađu potrebite sile, koje će ramisao ostvariti i rad voditi.

Usprkos svega toga ne smijemo zanemariti rad na selu. Naprama ovim konstatacijama prosvjetni radnik mora samo da podvostruči svoje napore.

Jedan osjetljivi manjak na kojeg nailazimo u radu na selu jest: ***manjak vodećih ličnosti.*** Radnici su kod mnogih naroda uspjeli — zahvaljujući njihovim snažnim organizacijama i ustrajnim naporima — velikim dijelom odgojiti iz svoje vlastite sredine, svoje vođe. Svojim čestim sastancima, predavanjima, debatama, tečajevima, školama, literaturom i časopisima radnici su nužno izbacili na površinu sposobnije drugove, tako da oni raspolažu danas dovoljnim snagama u svojim redovima, koji posvuda počevši od općinskih pa do internacijonalnih ustanova sa velikom spretnošću zastupaju i brane interese svojeg staleža. Radnici su dali iz svojih redova sposobnih političara, dobrih pisaca, novinara, govornika i agitatora.

Ovakova šta uopće fali još kod seljaka, a pogotovo kod naših seljaka. Sve što se u ovom pogledu postiglo, bili su neki više manje spretni politički agitatori.

Prije nego se započne bilo koja zamašnija akcija na selu, treba popuniti ovu prazninu. Narodnu kulturu treba postaviti na širu osnovku. Treba selu omogućiti temeljnu opću prosvjetu u

svim pitanjima: moralno-vjerskim, kulturnim, državno-građanskim, gospodarskim, socijalnim. Iskustvo nas pak drugih naroda (Danska, Belgija, Holandija) poučava, da se ovaj rad nema očekivati od države. Budimo zadovoljni ako bude država blagonaklono pratila naš rad, t. j. privatnu inicijativu.

Preduvjet uspjehu pučke prosvjete jest: da se seljaci, naročito seljačka omladina privikne na čitanje. Tim se postizava elastičnost zapažanja, plemenita znatiželja, bistrije gledanje, volja za radom i osjećaj za lijepim.

Kod prosvjetnog rada treba nastupiti metodički, ali ne školski suhoparno. Prosvjetni radnik mora unaprijed urediti program jedne radne sezone i njega se mora strogo držati. Više vrijedi i čedniji plan rada, ako ga se skrupulozno provodi, nego idealan plan rada, koji se provodi na sreću. Poželjno bi bilo pak da se ovi planovi izrade od stručnjaka u dotičnom pitanju, jer oni se mogu najbolje prilagoditi slušateljstvu i potpuno zaokružiti pitanje. Da predavanja ne budu suhoparna, da slušateljstvo ne prisustvuje pasivno, treba govoriti što moguće više u slikama, a k tomu, da se između predavača i slušateljstva podržava neprestana veza, pitanjima i odgovorima. To je „Arbeitsgemeinschaft" kod Nijemaca koja se pokazala vrlo zgodnom za omladinu. Konačno treba priučiti omladinu na živu riječ, na diskusiju, na čemu seljačka omladina vrlo oskudijeva u usporedbi sa radničkom omladinom. Nadarenije seljačke mladiće treba priučiti i na to, da svoje misli, opažanja i potrebe znadu prenijeti na papir. Za dobro shvaćanje seljačkog problema potrebno je da nam ga iznesu sami seljaci. Posebnu pažnju moraju posvetiti prosvjetni radnici seljačkoj eliti, t. j. budućim vodećim ličnostima, ali u tom pitanju ne može sada biti govora.

Jedino iza ovog prethodnog prosvećivanja bit će moguća bilo koja zamašnija akcija, bit će moguća jedna zdrava demokracija i racijonalni gospodarski napredak.

Mnogobrojne i sa raznih strana izražene želje i pozivi, da bi se inteligencija približila narodu i vratila mu socijalni dug, ostali su bez efekta. Drukčije nije moglo ni biti. Ona nije ni bila odgojena da služi narodu, ona je imala biti samo dobar činovnik. Ona je prezirala niski ručni rad. Ako dijete nije dobro ili slabo uči, groze mu se zanatom. Ta inteligencija nije demokratska, iako se vrlo rado kiti njenim perjem. Njoj je do položaja i kruha.

Ona nije većim dijelom ni kršćanska, bez etičke samosvijesti, bez prave ljubavi k nutarnjoj slobodi. Ovako birokratski školovana inteligencija ne može biti vođa naroda. Seljaci mnogo puta ne mogu shvatiti kako se neke pojave u javnom životu mogu događati, jer oni ne mogu još nikako shvatiti nutarnju idejnu prazninu kod većine t. zv. gospode.

I s ove strane nam se nameće dužnost da učinimo sve moguće kako bi se u našem narodu spasio duh nutarnje slobode, etička svijest, estetski osjećaj i kršćanstvo. Geslo: Prosvjetom k slobodi, se odnosi vrlo lijepo ne samo nacijonalnoj slobodi, nego i k ličnoj, nutarnjoj, duševnoj slobodi. Treba omogućiti naročito seljačkoj omladini putem organizacija, predavanja, biblioteka, tečajeva, priredaba i viših škola, da i ona suučestvuje na općoj narodnoj kulturi. Ali istovremeno treba odgojiti ličnost, jer samo iz nutarnje slobode ličnosti može se razvijati svijest o kulturi. Treba čovjeka dovesti do toga, da može odlučivati i birati po svom slobodnom samoopredjeljenju. Treba ga učiniti punoljetnim članom društva. Tada će i seljački svijet doći do spoznaje, da njegov razboriti, napredni gospodarski rad, uz ćudoredni, kršćanski život jest najidealniji normalni život na svijetu, da se njim ne može takmiti nikakva plaćenička služba u gradu. U seljačkoj bi omladini bio tada oživljen pokolebani ponos za zemljoradnjom, ponos za seljačkim staležom, za svojim običajima i seoskim životom. Tim bi bio stvoren najglavniji preduvjet socijalnom i gospodarskom pridizanju našeg sela.

Fr. Ignacij Radić:

Stanje općenite krize

(N a s t a v a k)

Diktatura komunizma.

Uvjereni Marksovi učenici u uvjerenju da dosadanje buržujske stranke nijesu u stanju da socijalnu pravicu u cilj privedu, uvedoše u Rusiji diktaturu radničkih klasa, koja je jedina u stanju da radikalno provede sve zahtjeve komunizma. Stubokom prevrnuli su oni stari „buržujski" red. Vjera, crkva, moral pravo, socijalne institucije kao brak, obitelj, privatno vlasništvo, sve su to samo zavori konačnoj komunističkoj evoluciji društva; sve valja izprevrnuti. I boljševici doista isprevrnuše sve. Revolucija se provađa pod egidom mača. Huni, Goti, Avari i drugi barbari ostali su u sjeni, pred komunističkim osvajačima. Hekatombe mrtvih krvni je spomenik „pravednosti" Marksovih učenika.

Svi stupovi socialnog poretka, ne samo da su potreseni u svojim temeljima, već su oni u prah oboreni. Pravednost, savjesnost, dužnost, ljubav, Božji ili ljudski auktoritet, crkva, brak, pravo vlasništva, sve to više ne postoji. I zagušljivi dim tog strašnog požara, koji nesmiljeno ruši, pustoši sve plodove opće čovječje, napose kršćanske kulture, taj se dim rapidno na sve strane širi. Nemoral, ekonomska bijeda, nesposobnost diplomata da urede međunarodne odnose, nezadovoljstvo masa, prepaćene nepravice, skriveni su lagumi, koji bi mogli u jedan čas da eksplodiraju, i da zahvate požarom svijetske socijalne revolucije.

Privremena kriza.

Privredna svjetska kriza je od dana do dana sve to veća, sve to akutnija, i još je uvijek u porastu. Zahvatila je sve narode, sve države. Pa ni najbogatije, kao Engleska i U S A nijesu od nje pošteđene. Kriza je zahvatila sve grane privrede, napose industriju a još više poljoprivredu. Tvornice obustavljaju rad, parobrodi se raspremljuju, željezničke se pruge obustavljaju a na stotine hiljada radnika se otpuštaju bez službe, bez kruha i bez zarade. Kažu da nezaposlenika imade po cijelomu svijetu od 50—60 milijona, a taj je broj uvijek u porastu. Pošto ti ljudi moraju ipak

živjeti, države troše silne pare za razne potpore. Uloženi kapitali su zaleđeni ne rentiraju više; dosad unosna poduzeća se ne isplaćuju, propadaju. Stečaji i krahovi banaka, napose baš u Americi na dnevnom su redu.

Čudni paradokson; kriza pored najvećeg obilja! *Kriza hiperprodukcije*. Sva su svjetska tržišta prenatrpana žitom, vinom kolonijalnom robom, kožom, platnom, napose pak i živežnim namirnicama. A dobar dio radničkog svijeta skapava od gladi i od zime. Banke neznaju gdje će unovčiti svoje kapitale; Engleska, Amerika, napose pak i Francuska nezna gdje će smjestiti svoje zlato, a međutim prve dvije neće da ukinu zlatnu valutu, a međutim nema kredita, nema novaca.

Hiperprodukcija; robe ima previše, a nema kupaca jer nema novca. Ne preostaje drugo nego izvažati svoje produkte u druge države i tu konkurirati sa produktima one zemlje. Posljedica je bila toga da su cijene napose cijene živežnim namirnicama strašno pale; te se ne pokrivaju ni režijski troškovi.

Hiperprodukciju svoje zemlje zaštićuju države sa velikim uvoznim carinama na tuđu robu. Tako je onemogućena konkurenca stranih produkta, domaćim produktima. Uvozne carine uvele su sve države, pak za prvi put i sama Engleska i U. S. A. Carinski je rat došao do vrhunca. Kamo će se sada sa silnom robom, koja već mjesece i mjesece leži u skladištima? Nekoje republike južne Amerike, u nadi da se cijene poprave, voljele su pšenicom i kafom ložiti željeznice, ili kafu naprosto pobacati u more nego je davati ispod režijskih troškova. Eto kriza hiperprodukcije.

Najteža ekonomska kriza svega svijeta je nedvojbeno tu. I nije ona samo posljedica teških poratnih prilika, već je ona posljedica povrede zakona socijalne pravice i zakona kršćanske ljubavi. Jer „kako može zavladati mir među narodima i staležima, ako dobici i tereti nijesu pravedno podijeljeni; ako nema nikakvog razmjera među pravima i dužnostima; među dobicima kapitala i rada; ako nijesu pravedno podijeljeni plodovi produkcije, koji se mogu izvoditi samo u međusobnoj bratskoj suradnji" (Pijo XI, 25/XII 1931). Ekonomska nejednakost, u koliko se ona kosi sa zakonima ljubavi i pravice, ne može rađati nego konfliktima, klasnom borbom, socijalnom revolucijom. Koliko dakle to bila kriza privrede, ona je još više kriza pravice, kriza ljubavi, kriza kulture.

Hoće li se riješiti ekonomska kriza svega svijeta? Do sada nije to državnicima uspjelo. U zadnje vrijeme sam presjednik U. S. A. u tu svrhu zazvao konferenciju svih država svijeta. Sve je ostalo bez uspjeha!

Razoružanje.

Za vrijeme toli teške privredne svjetske krize, i u teškoj ratnoj atmosferi, radi ratnog sukoba između Japana i Kine započela je na 3/II 1932 u Ženevi konferencija malne svih svjetskih država za ograničenje odnosno za smanjenje naoružanja. Poslije godine dana rada konferencija se je razišla a da nije skoro ništa obavila.

Premda su sve vlasti, kako same kažu, prožete željom mira, to se ipak njihova gledišta ni najmanje ne podudaraju. Tako Sjedinjene Američke države traže, da evropske države, ograničenjem naoružanja smanje svoje vojne budžete (da uzmognu njoj plaćiti dugove); ali koliko se njih samih tiče oni ne pristaju na ograničenje svojih pomorskih sila, osim podmornica.

Engleska svjesna svoje teške financijske situacije teži za maksimalnim ograničenjem naoružanja, ali glede pomorskih sila, i ona kaže da se je već u tomu sporazumjela sa U. S. A. i sa Japanom, pa da tom sporazumu mogu i druge države pristupiti. Ali ni ona nije za podmornice ni za otrovne plinove.

Francuska i sa svojim saveznicima, kaže da nema nikakvih agresivnih mjera; da je ona voljna razoružati, u koliko joj budu osjegurane njezine granice. Ona pledira za međunarodnu vojsku, pod upravom Društva Naroda; vojska, koja bi u slučaju potrebe branila nepravedno napadnutu državu.

Italija preporuča arbitrarno riješenje sporova i napuštanje nasilnih ratnih metoda. Međutim i ona za sebe traži istu tonažu brodova za obranu svojeg poluotoka, kakvu imade i Francuska, koja je opkoljena sa triju strana morem, imade uz to i velikih kolonija.

Njemačka kao i sve druge pobijeđene države, u duhu mirovnih ugovora traže razoružanje za sve države. Inače će i ona tražiti nužna sredstva obrane za svoju zemlju.

Hoće li novo osnovani Savez četiriju evropskih Velesila naći formulu koja će ujediniti sva tako razna gledišta; formulu praktičnu i efikasnu koja će rat staviti izvan prava i tako narodima osigurati mir?

Kriza mira.

Nikada se više nije radilo za mir,[1] koliko danas; a nikada, izgleda nijesmo bili dalje od mira nego danas. Svi ljudi vapiju za mirom govoreći: *mir, mir; a mira nema*" (Jer., 6, 14). Mir naroda i država je u krizi.

Mora se priznati da u duhu zbližavanja naroda za mir, zamjernom ustrajnosti rade razne međunarodne organizacije u raznim predavanjima, koja se drže po svim većim gradovima. Tako i same države. Ugovori, pakti, akordi, dogovori, susretaji, množe se s dana na dan, ali sa malo izgleda u uspjeh. Gdje je krivnja? Jesu li diplomati, koji uzeše u svoje ruke riješavanje međunarodnih pitanja, nesposobni da te probleme riješe? Ili su ti problemi neriješivi jer počivaju na nepravici, koja bi se morala prije popraviti?

Dakle revizija, revizija! „Nije moguće prestaviti si veće poremećenosti u glavama — odgovara na adresu Njemaca i drugih poljski aktivni političar Varszavski (Obzor, g. 1931, br. 256) — nego li je ta, koja bi mogla nastati pri promisli da bi Europa imala pristupiti cjelokupnoj reviziji mirovnih ugovora".

I mira međutim nema. „Dok se govori o miru, mi vidimo pripremanje na rat, spremanje topova, bomba, brodova, nekom grozničavom brzinom, kao pred svjetski rat. Sa mirovnim ugovorima nije potpisan i mir". (Lord Dickson, presjednik komiteta za manjine, na svojem predavanju u Zagrebu 31/I, 1930, Obzor 1/IX 1930).

Nema dakle mira; mir je u krizi. I doista „mir nije moguć ako mjesto bratskog sporazuma među narodima, vlada egoistični i nesmiljeni nacionalizam, koji ne znači pravu i razboritu ljubav prema vlastitom narodu; ako mjesto zajedničke želje za dobrobit svih naroda vlada neprijateljstvo i zavist; ako mjesto bratskog povjerenja, vlada nepovjerenje i sumnjičavost; ako mjesto suglasne saradnje, vlada konkurencija i borba; ako mjesto međusobnog poštovanja i zaštite prava sviju, makar i koliko bili maleni i slabi, vlada žudnja za hegemonijom i prevlast" (Papa Pijo na Badnjak 1931).

Nema izlaza iz krize, a zašto?

Nema mira ni smirivanja ni međusobne dobrohotnosti ni pomoći jer, „ljudi ne slušaju i čini se da nijesu raspoloženi da slušaju. Što još ima usred tolike bijede solidarna? Ne postoji nego *solidarnost kriza,* muka i trpljenja. Izvan toga postoji samo utakmica u nepovjerenju, gotovo bi se reklo zastrašivanju. Eto svi su na nogama svi su uronili u marno proučavanje svi se natječu da nađu uzroke ovoj krizi ovome općenitom zlu, da nađu lijekove. I ništa se ne postizava. Lijekovi se ne nalaze, i što je još bolnije, ne opaža se u tome ruka Božja, koja je tako vidljiva. *Ne misli se na Boga.* U svim raznim sastancima, susretima, raspravljanjima, pregovorima, traženju toli odličnih ličnosti, tolikih izvrsnih ljudi, nema *misli na Boga*". Nema dakle mira nema izlaza iz krize, jer se ne misli na Boga, jer se gradi bez Boga. Sveti Otac zaključuje: „Što možemo da činimo mi, svi mi ljudi skupa, što može da učini cijeli svijet, bez Boga? Stoga nam očevidno dolazi u pamet sa strašnom očevidnošću sjećanje, jedna nepogrešiva nepobitna istina: „Ako Gospod ne sagradi kuće, uzalud se trude oni, koji ju zidaju". Grad, kuća ne može se sazidati ni obraniti nego jedino s Bogom. Odatle je očita potreba da se svijet vrati mišlju, srcem, cijelom dušom Bogu". (Ibi)

Zato nas i sveti Otac pozivlje da

Molimo!

Hrvati su godine 1932 sa najvećim slavljem na 11/II proslavili desetgodišnjicu vladanja Pija XI. Istog dana je papa celebrirao svečanu misu za svjetski mir. U toj prigodi izrekao je

[1] Službena organizacija za čuvanje mira je već samo Društvo Naroda u Ženevi a neslužbeno je *Međunarodna Unija za Ligu naroda u Bruxellu.* U Ligi naroda zastupane su sve vlade, a u međunarodnoj organizaciji zastupane su organizacije svih svjetskih država. Prema svesvjetskoj organizaciji nastala je međunarodna organizacija za samu Europu. Toj Paneuropi sjedište je u Beču. Paralelno s ovom nastala je u Ženevi i u Parizu *Europsku kooperaciju* koja imade svrhu da u okviru i duhu Lige Naroda sbliži evropske narode. Pojačavanje toj misli dao je Briandov memorandum o *federaciji evropskih država.* (Vidi Obzor, Zagreb 1930, br. 232). Taj memorandum je predvidao da ta nova unija neka vrst federativne Europe poput država Sjeverne Amerike (USA) nebi smjela dirati u zgradu stvorenu mirovnim ugovorima. Ta su stanovišta odbile Njemačka i druge revizionističke države, koje su izjavile da su ti ugovori osnovani na principu nejednakosti pobijedenih sa pobjednicima, te da bi se ta unija morala osnovati na potpunoj ravnopravnosti svih sastavnih djelova, koja bi se mogla uspostaviti jedino revizijom mirodnih ugovora. Engleska neće Panevropu radi svojih prekomorskih interesa. I tako je Briandova Panevropa brzo pokopana a s njome je pokopan i sam njegov auktor, koji je morao demisionirati.

kratki govor, što ga je na kratkom valu razaslala vatikanska radio stanica, a velike ga svjetske stanice prenesle Urbi et Orbi. Sveti Otac spominje kako je „božanska providnost udesila da se sve ovo (proslava) zbude u času opće tjeskobe, u času tako teških patnja za mnoštvo naroda, u času teških briga za njihove vladare, u vrijeme tako tjeskobne potrage za mirom i za sredstvima, koji bi ga osigurali... Bezgrješna Djevica nadahnula nas je da pozovemo sve izbliza i izdaleka, da se molitvom obrate Bogu Stvoritelju, Gospodaru, Vrhovnom Vladaru svijeta i naroda, sjećajući se i oplakujući u duhu pokore svoje grijehe, koji izazivaju božansku pravdu, — prikazujući naše bolove Njegovom beskrajnom milosrđu, te od Njega i Njegovih nadahnuća tražeći onaj mir i ona mirovna sredstva, koja, čini se, ljudi badava traže.

Pozivamo vas sve da to učinite riječima, koje nam u svetoj Liturgiji sveta Crkva neusporediva učiteljica molitava, stavlja u usta, srce, te preporuča našem razmišljanju.

Molimo dakle, u savršenom jedinstvu pameti i srdaca, — onaj mir prvi i najpotrebitiji — molimo. Oremus!"

Tom pozivu namjesnika Kristova, koji sa vatikanske stražarnice najbolje opaža pogibelji, koje ljudskomu rodu prijete, odazovimo se mi Hrvati, s onom ljubavlju i oduševljenjem, kojom smo prošle godine proslavili desetgodišnjicu a ove godine jedanaestgodišnjicu njegovog vladanja. Molimo za mir!

KULTURNI POGLEDI

Sveti Sindon. — (Saint — Suaire de Turin). — 1. *Što je sveti Sindon?* Sva četiri Evanđeliste pripovijedaju, da je Josip iz Arimateje kupio platna i u to su platno on, Nikodem i pobožne žene umotali mrtvo tijelo Isusovo te ga sahranili u grob, u kojem još nitko nije bio pokopan. Trećeg dana iza kako je Isus uskrsnuo, to se je platno našlo smotano blizu gdje je počivala glava Isusova. Drži se za sigurno, da se to platno danas nalazi u Turinu, u katedralnoj crkvi, Dugo je 4.36 m. i široko 1.10 m. Tu se čuva i časti kao sveta relikvija.

Najznačajnije je kod tog platna, što se na njemu nalazi slika gola čovjeka, izranjena, okrunjena trnovom krunom, probodenih ruku, nogu i bokova. Ta je slika dvostruka; prednji i stražnji dio čovječjega tijela. Mrtvo tijelo je preko glave zamotano u platno te je tu zatvoreno, a otvoreno je sa strane nogu. Gornji dio platna nosi sliku prednje strane tijela (lica), a drugi dio daje sliku s leđa. Tradicija je čvrsto uvjerena, da je to slika mrtvoga tijela Spasitelja Isusa Krista, koja je nastala na platnu za vrijeme, dok je Isusovo tijelo počivalo u grobu.

Slika na samome platnu nije lijepa, pače više je ružna. Ali ova ružnoća god. 1898. izmijenila se u veličajnost, pravo Kristovu.

Kako?

Te godine bilo je u Turinu izloženje svetog Sindona, i vitez Pia fotografirao je, — po prvi put — sveti Sindon. I začudno! Na negativnoj ploči fotografije viteza Pia pokazala se je divna i veličajna pozitivna slika sa platna. To se je potvrdilo, i još jasnije ustanovilo za vrijeme zadnje izložbe Sindona od 3.—24. maja 1931. u fotografijama viteza Giuseppe Enrie. Posve je sigurno, da je slika na platnu: *negativa.*

„Rivista dei Giovani', od 1931. donosi negative i pozitive slike sv. Sindona, gdje se sasma lijepo i jasno vidi, koliko razlika slike u negativu i pozitivu, toliko ružnoća negative a ljepota pozitive.

2) *Malo historije Sindona.* Sv. Branliam, biskup u Saragossi od 626—646. prvi, koliko je poznato, spominje „linteamina et sudarium, u koje je bilo tijelo Kristovo zamotano." Taj „sudarium" bio je poznat u njegovo doba, i on ga smatra autentičnim s razloga, što je nemoguće, da ga apoštoli nisu sačuvali za poznija vremena. Sindon se je nalazio u Bizantu. Vilim Tirski, pripovijeda, da je god. 1171. pratio Amaura I, kralja jeruzalemskog u Carigrad. I tu im je car Emanuel Komnen pokazao sve dragocjenosti dvorske riznice. Među tim dragocjenostima bila su i instrumenta Isusove muke, a među njima i „Sudarium." God. 1204. Sindon se je nalazio ne na dvoru, nego u kapeli sv. Marije u Blakerni (Carigrad), gdje se je svakog petka izlagao puku na štovanje.

Prema tradiciji crkve u Besançonu, koju je god. 1750. zapisao povjesničar Dunod, kad su križari u IV. križarskoj vojni osvojili Carigrad i podi-

jelili plijen, Otona de la Roche, vojvodu od Atene i Sparte, zapao je sveti Sindon, kojega je poslao u Francusku svome ocu Ponce de la Roche, a ovaj ga je oko 1206. darovao nadbiskupu Besançona Amadeju. God. 1349. nastane požar u toj crkvi i nešto ošteti Sindon. Deset godina iza toga nalazimo Sindon u Lirey. Tu ga je neki slikar preslikao i tu kopiju poslao u Besançon kao oštetu za pravi Sindon. Kroz 15. vijek Sindon je hodočastio kroz Francusku i Belgiju. God. 1532. malo da ga nije požar uništio u Chambery-u. Iza toga nalazimo Sindon u Turinu, gdje je i danas.

3. *Da nije slika na Sindonu djelo slikara?* To je mišljenje bilo dosta često do god. 1898. Poslije te godine ova je hipoteza potpuno zabačena. Osim toga, što slika nema ništa zajedničkoga sa slikarstvom 14 vijeka, kada se naime pretpostavlja da je slika slikana, do izuma fotografije nije nitko imao pojma o negativnosti slika. Isključeno je dakle, da bi koji slikar naslikao negativ Kristova tijela, i to onako ružan. A ne znamo ni svrhu, koju bi mogao imati slikar kod takova slikanja. Suviše nikakav slikar ne bi se usudio naslikati Krista onako gola, kakav je na Sindonu.

Kako je dakle nastala slika?

Jedni su mišljenja da je Krist posebnim čudom ostavio na platnu tragove svoga presv. Tijela i Krvi svojim učenicima i sljedbenicima na uspomenu svoje muke, smrti i uskrsnuća.

Drugi pak na čelu s P. Vignonom, profesorom Katoličkog Instituta u Parizu ne vole da pripišu čudu, što misle da se može po naravnim zakonima protumačiti. Slika je nastala, kažu oni, „posredstvom neke emanacije, koja je izlazila iz pokopanoga tijela. Ta emanacija zaustavila se je na platnu i utisnula u tkivo platna po nekoj kemičkoj reakciji, koja je analogna, ako i ne slična, reakciji kod fotografiranja". (Duplessy u „Reponse" 1932). Tu emanaciju isti Duplessy protumačio je u „Reponse" od 1930. ovako: „Ove emanacije proisticale su iz zajedničkog djelovanja, s jedne strane, aloja i smirne, upotrebljenih od pobožnih žena, a s druge strane od ledenog i krvavog znoja, koji je u zadnjoj Isusovoj muci prekrio Njegovo tijelo i proizveo čestice kristala amonijeva karbonata, koje su se staložile u porama kože. Amonijevo ishlapljivanje oksidiralo je aloj na platnu i izvelo sliku, koja se je sačuvala na platnu." Ova emanacija nije smjela trajati više od 2—3 dana, jer bi se duljim emaniranjem slika uništila analogno kako se uništi slika u fotografiji, ako ploča dulje stoji.

Ovo naravno tumačenje čini nam se vjerojatno i s razloga, što Krist, da je htio čudom ostaviti svoju sliku na platnu, bio bi radije ostavio pozitivu nego negativu.

Je li Sindon autentičan? Crkvena je tradicija u tome sigurna. I najveći crkveni dostojanstvenici i zemaljski knezovi časte ga i mole se pred njim.

Ako li je slika na Sindonu postala čudesnim načinom, onda je autentičnost Sindona bez svake sumnje. Ako li je pak nastala naravnom emanacijom, ni onda razborit čovjek ne može da razložito sumnja u autentičnost. Sigurno je, da je u platnu o kome je govor ležalo mrtvo tijelo čovjeka, koji je imao rane kao čovjek, koji je bio propet, trnjem okrunjen, vas po tijelu

izmrcvaren, kopljem u bok proboden i položen u grob, u kojemu nije ostao više od 2—3 dana.

Ako taj nije Krist, koji je umro propet na križu i treći dan uskrsnuo, tko bi drugi mogao biti?

Je li se ikada čulo, da su mrtva čovjeka zamotali u platno i treći dan ga odmotali i platno čuvali za uspomenu?

Ako to nije Krist, kako protumačiti tradiciju i štovanje kršćanskog naroda?

Kada je ta prevara mogla da nastane?

Je li moguće, da je u kršćanski svijet moglo prodrijeti uvjerenje, da je ta slika izranjenoga tijela Isusova, ako je to bila slika prostoga čovjeka, valjda i kakvog razbojnika, koga su propeli na križ?

Je li moguće da bi onako ružna slika — gledana kao negativa — mogla biti štovana i čašćena, ako nije to slika Kristova?

Zbog ovih razloga P. Vignon svoj članak u „E'tudes" — (jun 1932.) zaključuje: „Svak može da ima svoje uvjerenje. Ovo je moje: Usprkos muka historije Sindon je autentičan, ako li je u sebi dostojan da bude."

Apologetska vrijednost Sindona. Ako li je slika na Sindonu postala čudom, onda je Sindon rukopipateljan dokaz Kristove svemogućnosti; ako li je pak nastala emanacijom, onda je Sindon dokaz autentičnosti Evanđelja!

Fra Karlo Nola.

* * *

Sezonski moral na našim plažama? — (La morale de nos plages pendant la saison d' été). — Srpanjsko sunce prižeglo ko glavnjom! Nesnosnoj vrućini svak traži olakšanje — gdje ko može — u sjeni, u planinama i brdinama, a najviše na riječkim i morskim plažama. I voda je dar Božji pa je u ovo sparno ljetno doba i kupanjem i pićem upotrebljavamo I naše Jadransko more priteglo je nebrojene goste iz cijele naše države pa i iz mnogih stranih država, osobito iz Austrije, Češke i Poljske. Naš mali primorski grad Makarska svake ljetne sezone viđa na tisuće ovakih sezonskih posjetnika, dok bi ih prije kojih dvadesetak godina na prste mogao prebrojiti. Makarska je svojim prirodnim krasotama i svojom zgodnom i dugačkom plažom uz jaču poratnu reklamu postala jedno od naših najposjećenijih morskih kupališta. Makarani se tome vesele i radi materijalnog dobitka — što mnogo znači u današnjoj krizi — a gosti su zadovoljni, jer je inače ne bi posjećivali.

O prirodnim krasotama Makarske i Makarskog Primorja dosta se pisalo. Njih se letimično dotiče i pisac Beogradske Politike D. Đurović pod naslovom „Ljetovanje u Makarskoj" (Beograd, 14. jula 1933), dok je izrijekom vas svoj članak posvetio: Plaži sezonskih ljubavi. Ovdje je dosta toga nezgodno a i neistinito navedeno, pa je i u interesu našega grada i javnoga morala, da se na izvode gospodina Đurovića barem u najosnovnijim potezima osvrnemo.

On u svom dopisu piše o Makarskoj — o njezinim urođenicima i o njezinim gostima bez razlike: — „Sva je Makarska u sezoni kupanja u ljubavnim doživljajima, koji, možda, imaju i svoje epiloge, i zato je ona

najomiljenije ljetovalište na našem Primorju i najposjećenija, naročito od polovine jula do polovine avgusta".

Makarska je primorski i hrvatski grad sa stoljetnom katoličkom i rodoljubnom tradicijom, koja je oličena u pučkom pjesniku franjevcu O. Andriji Kačiću. Opći sud o Makarskoj, dotično o njezinim građanima, da je u sezoni kupanja sva u ljubavnim doživljajima neistinita je i radi fizioloških, radi vjersko-etičkih, radi obiteljskih pa i radi kulturnih prilika samih građana. Katolički je život dobro razvijen, Makarske obitelji — općenito govoreć — nisu rastrovane; a ima čestitih mladića i djevojaka, pa onaki opći sud o Makarskoj i neistinit je, sablažnjiv i uvrijedljiv! Nažalost ima sablažnjivih slučajeva sezonske nemoralne zaljubljenosti; ali ovu treba da pobijaju svi moralno ispravni ljudi nesamo u interesu javnoga morala nego i u nacionalnom interesu zdravo odgojenog i jakog narodnog naraštaja.

Sezonske anomalije ne treba svakome kupaču i kupačici primjenjivati, kao što to čini gosp. Dopisnik kad kaže: „Svaka je žena tu srećna, jer u svom kupaćem kostimu misli, da je centar na Makarskoj plaži" ili kad veli: „da svi kupači i kupačice na plaži sezonskih ljubavi zaboravljaju na svoju prošlost i budućnost". Ja ne znam, da li je gosp. Pisac svijestan domašaja svojih riječi, ali šta bi ovo značilo za posjetioce Makarske plaže, kada bi zaista ovaki bili. Tada o nijednom mužu ni o jednoj ženi ne bi mogli govoriti u kršćanskom smislu, pa i u prirodnom, o njihovoj ispravnosti. Slično vrijedi za vjerenike i vjerenice. Što tek za one, koji po svom odgoju pa i po svojim godinama nemadu volje za seksualne stravagancije, nego posjećivaju Makarsku plažu samo zato, jer su ih onamo liječnici radi zdravlja uputili ili samo zato, da se osvježe u plavim vodama našega Jadrana pri ljetnoj sparini; pa da, sezonski okrijepljeni, mogu ponovno da se posvete svom društvenom i obiteljskom pozivu.

Gosp. Đurović u svom dopisu i neukusno i lakoumno uzimlje pod pero Vepric, svetište „Lurdske Gospe" i „Bezgrješnog Začeća" te ga dovodi u vezu sa zapljuskivanjem života bezbrižnih gostiju, tobože predanih bezgraničnoj sezonskoj ljubavi. U ovom dopisu svak može da vidi povredu vjerskog osjećaja združenu sa nepoznanjem i jetkom ironijom prema općoj kršćanskoj svetinji kao što je Majka Božja i Njezino Bezgrješno Začeće, u koju vjeruje Zapadna i Istočna crkva. Prema tome svi su katolici i pravoslavni sa ovako plitkim i neukusnim aluzijama tangirani. Ako gosp. Dopisnik ne vjeruje u kršćanske istine, neka to drži za se. Svakako odgoj i bon ton bi zahtjevali, da se onako nedelikatno ne nabacuje na ono čega ne razumije; i na ono što je svakome kršćaninu sveto i što je na naučnom polju u očima objektivne vjere i znanosti odnijelo pobijedu, a to je Lurd sa svojim čudesima.

Konačni je sud o dopisu gosp. Đurovića ovaj: malu je uslugu učinio Makarskoj, njezinim urođenicima i gostima, kad ih je onako opisao; još manju javnom moralu, tom jedinom oslonu svakog kulturnog poretka; a najmanju nama kršćanima bez razlike vjera, kada se je izrugao sa jednom od naših najvećih svetinja: Majkom Božjom Bezgrješno Začetom! Ovako se ne smije pisati!

O. P. G.

Tko je podigao franjevački samostan u Stonu? — (A quonam monasterium Fratrum Minorum Stamni aedificatum erat?). — Fr. Sebastijan Dolci, poznati dubrovački književnik i historik priopćuje, da je u Stonu Jelena, žena Stjepana raškog kralja podigla manastir basilijancima 1260., koji odatle istjerani preseliše se na sv. Brdo. Dubrovački senat predade taj manastir najprije nekom svećeniku Vitu, zatim bosanskim franjevcima. G. 1349. isti senat gotovo poruši staru zgradu, te podiže novu.[1]

Jiriček-Radonić kažu, da je manastir *„u okolici Stona"* podigao Nemanja[2] Dakle su saglasni u bitnosti.

Liber Archivialis u Makarskoj ne pouzdava se u izvještaj Dolcijev, da je franjevački samostan u Stonu dubrovački senat nanovo podigao.[3] Svoju sumnju opravdava na osnovi Waddinga[4] i Gonzage,[5] koji izričito tvrde, da su bosanski franjevci obnovili ovaj samostan sv. Nikole u Stonu. Da je dubrovački senat franjevcima to dobročinstvo učinio, oba ozbiljna povjesničara ne bi doista ono prešutjela.

Navedeni Dolcijev nalaz u stonskom samostanskom arhivu od 1393. Liber Archivialis (n. mj.) dovodi u dvojbu, premda Boman, koji je štampao fr. Gaspara Vinjalića djelo „Storia civile ed ecclesiastica della Dlmazia, Croazia e Bosnia"[6] pod svojim imenom zastupa donekle Dolcijevo stanovište.

Mi ćemo iznijeti ovdje nekoliko pozitivnih dokumenata, koji pobijaju Dolcijevo mnijenje.

O. Benvenut Rode[7] piše: „Anno 1349. Fratres ex novo conventum et ecc'esiam S. Nicolao sacram piorum eleemosynis aedificaverunt". Glasoviti dubrovački ljetopisac Resti očito kaže: „Si diede in questo anno la facoltá a fra Pelegrino di poter fabbricare un monastero di s. Francesco nella Ponta di Stagno, e fu fabbricata la chiesa di S. Nicoló a Stagno".[8] Luccari ovako objašnjuje stvar: „La cura della chiesa di Stagno aveva il Vescovo Giovanni che stanziava a Santa Maria del piano sua diocesi, ma l' ordinationi minori tenevano i monaci Rassiani in San Niccolo. Ma perché la Repubblica desiderava totalmente ridurre il popolo al rito Romano, peró si

---

[1] Monumenta historica Provinciae Rhacusinae Ordinis Minorum. Neapoli 1746., str. 19.

[2] Istorija Srba. Beograd 1922. Knjiga I., str. 194.

[3] L. A. in quo de Origine Provinciae Bosnae Argentinae etc. MDCC LXVII., str. III.

[4] Annales Minorum ad a. 1349. n. 18. p. 37. Ad Claras Aquas 1932. T. VIII. str. 43.

[5] De origine seraphicae religionis Franciscanae. Venetiis 1603, str. 554.

[6] Venezia 1775. T. II., str. 259: „Essi si fecero conoscer dai Ragusei, i quali vedendo il frutto che vi facevano, edificarono un convento, che tuttavia conservasi."

[7] Analecta Franciscana. Ad Claras Aquas 1914. T. VI., str. 8.

[8] Chroniche di Ragusa. Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium. Digesit S. Nodilo. Zagabriae 1893., str. 302.

dispose a farli partire: il che facilmente ottenne, dando loro onesto modo di vivere ne' monasterj di Macedonia, e in luogo loro introdusse i frati di San Francesco".[9] Dr. Nikola Z. Bjelovučić pripovijeda: „Kaluđeri su ostali u Stonu do god. 1335., kad ih dubrovačka republika posla na sv. Goru. Živjeli su u Stonu nekih 130—150 godina; od konca XII v. do 1335. g."[10] Glavna je vjera na Pelješcu bila od VII. stoljeća do pod kraj XII. katolička, zatim za doba srpske vlade bogomilska, manjina pravoslavna, a mala manjina katolička. Kad je dubrovačka republika kupila poluotok Pelješac g. 1333. opet katolička vjera zavlada poluotokom.[11]

Ovako je stvar tekla upogled osnivanja franjevačkog samostana u Stonu. Dubrovački senat ponudi bosanskim franjevcima stonski samostan 1346., fr. Peregrin bosanski vikar sv. Stolicu, da li ga smije primiti, koja mu dozvoli 1347. Istom 18. II. 1349. dubrovački senat zaključi: „Quod pater Peregrinus habeat licentiam possendi construere et construi unum monasterium de ordine fratrum minorum in puncta Stagni".[12]

Franjevci su dakle sagradili samostan u Stonu, a ne dubrovačka republika[13] g. 1359—60.

Dr. fr. Juraj Božitković.

* * *

Surogati vere. — U Glasniku, službenom listu srpske pravoslavne patrijaršije imade zgodan i praktičan člančić pod gornjim naslovom. Tu se veli: „jedni se predaju praznovericama, slepo veruju različitim varalicama, koji im „otkrivaju budućnost" gatajući im karte sastavljajući im horoskope... Pogledajte samo u oglase u velevaroškim novinama! Koliko samo ima tamo oglasa raznovrsnih gatara, hiromanata, astrologa i slično? I ti su oglasi skupi. I po tome samo može se zaključiti koliko današnji civilizovani bezbožnik arči novaca da pronađe neki surogat vere u praznoverju. Troši možda više nego što su njegovi istinski pobožni preci davali i trošili na crkve i manastire... Pored teosofije pojavile se i antroposofija a u Beogradu čak antroposofi počeli su izdavati i svoju reviju, u kojoj obelodanjuju svoja „otkrivenja" da ima mnogo bogova i da nije samo jedini Bog, da se duše sele iz jednog tela u drugo, da je Hristos jedan od mnogih bogova i t. d.

---

[9] Copioso Ristretto degli Annali di Ragusa. Ragusa 1790., str. 94.

[10] Zahumska Pravoslavna Episkopija u XIII. do XIV. v. Dubrovnik 1928., str. 16; Povijest Poluotoka Rata (Pelješca). Split 1921, str. 49.

[11] Bjelovučić Dr. N. Z., Katolička crkva na Pelješcu. Dubrovnik 1933., str. 8.

[12] Monumenta Ragusina. Zagabriae. II. str. 35 i 54.

[13] Dr. Bjelovučić (Povijest Poluotoka Rata (Pelješca), str. 49.) stvarno opisuje: „U onaj manastir (= t. j. basilijanaca) dođoše kasnije 1344. god. franjevci bosanskog vikarijata; ali pošto je bio malen i star, bude za koju godinu srušen; a franjevci dobiše g. 1359—60. novi samostan sv. Nikole u Stonu. Na ruševinama kaluđerskog manastira Dubrovčani sagradiše magaze, koje i sada postoje."

Savremeni „kulturni čovek" ponosno kaže: jest ja sam okultista, ja sam teosof, ili antroposof, ali se stidi da prizna, da je hrišćanin. Hrišćanstvo nije po njegovu mišljenju „moderno". Protiv hrišćanskog Boga isticali su se različiti učenjaci — materijalisti, a svi ti okultizmi, teosofije, antroposofije jesu samo „le dernier-cri" savremenih istraživanja.

Sem toga, hrišćanstvo obavezuje svoje vernike moralnim obavezama, dok različiti surogati vere ne stavljaju nikakve moralne imperative, ne smetaju da čovek uživa, da se brine samo za sebe. Surogati uspavljuju savest... Ali ipak mora za svakog čoveka doći trenutak kad će se i uspavana savest probuditi."

Ovo je lijepo čitati u Glasniku, a bilo bi dobro da se i češće Glasnik osvrće na ove domaće rane i nevolje, koje potkopavaju svaku kršćansku vjeru i pravoslavnu i katoličku.

E.

* * *

„Očenaš radničkog djeteta". — (Pater noster pro filio operarii). — U Zagrebu izlazi pod uredništvom Dr Božidara Adžije, sina katoličkih roditelja, rođena u našoj dalmatinskoj varoši Drnišu smotra: „Socijalna Misao", koja postojano širi ateističko-materijalistička i komunistička načela. Na kako nedelikatan i bezbožan način izvrće uzvišenu kršćansku molitvu, koju nas je sam Krist Gospodin naučio, može se vidjeti u IV. godištu revije na str. 52. Tamo čitamo ovako bogohulstvo:

„Oče naš, koji polaziš iz dana u dan na rad. Tvoje je ime Radnik. Pozdravljeno budi ime Tvoje, doći će vrijeme, kad ćete posljednji štovati. — U veče, kada se vraćaš sa rada, donesi nam samo kruh, drugo ne zahtjevamo, jer nam danas drugo dati i ne možeš. A taj kruh bit će prokvašen Tvojim radničkim znojem i Ti ćeš nahraniti ne samo tijelo, nego također i dušu i osjećat ćemo, da smo djeca Radnika. — Oče naš, uvijek kada se vratiš uveče iz napornog rada, koji Ti je izmučio tijelo, zagrli nas i udahni u našu dušu i u naše srce dug, kojeg dugujemo cijelom radničkom čovječanstvu. Razumjet ćemo Tvoj zagrljaj kad odrastemo i postanemo ljudi, stupit ćemo u redove radnika, da otplatimo svoj dug. — Za nas, Oče, neka ne bude drugog pogleda, nego jedino onog, o kojem nam govori crni kruh, kojim si nas već u djetinstvu hranio. — Neka ne bude ničega, što bi nas zavelo u napast, i odvelo na put, koji ne vodi u spas radničkog ljudstva. — Tako budi, jer tako mora biti. Slava Radu!"

Dr. Božidar Adžija sa uvrštavanjem ovakih ulomaka draška niže nagone zlorabljenih, ali neupućenih radničkih slojeva. Na bezboštvu i na materijalističkim načelima radničko se stanje nigda poboljšati ne će. Docet Rusija. Kapitalizam ima svojih velikih i neoprostivih grijeha. Potrebna je socijalna reforma, osobito u interesu najsiromašnijih slojeva. Nju ne će moći uspješno nitko da provede osim onoga koji vjeruje da smo svi djeca Oca Nebeskoga, dotično braća, pa da kao takovi imamo pravo na životnu egzistenciju, na njezin razvoj; i da su osobito bogatiji slojevi dužni u ovom pravcu žrtve doprinašati. Nezgodno je po Dr Adžiju što ovakove ne samo bezbožne nego štetne i pogibeljne ulomke i radi toga uvrštava, jer svi znamo, koji poznajemo njegov život, da nema uslova da se on zanaša za radničkim očenašom, jer nigda prave bijede doživio nije niti se ikada

sa crnim kruhom hranio, kao što je pisac ove kratke replike. Više žrtve i ljubavi a manje slavoleplja i nečasne propagande, pa će biti i za radničko pitanje probitačnije.

P. G.

* * *

Je li se duša razvila. — (Est ce que l' âme humaine est un résultat de l' évolution). — Poslije nego je Darwin stavio tezu o evoluciji, ona je našla mnogo pristaša, uglavnom među materijalistima. To je imala biti potvrda i najjači dokaz materijalističkog naziranja. Dakako da su oni Darwinovu tezu dalje razvili i dali joj smisao, na kog Darwin nije mislio, i povukli zaključke, koje Darwin, jer je ipak držao do znanstvenog opažanja i znanstvene ozbiljnosti, nije i ne bi nikada bio povukao. Evolucionisti znadu dobro, da je klasik skrajnjeg evolucionizma ne Darwin, nego Haeckel i da su Haeckelove teze, teze i današnjih evolucionista. Njegovi argumenti ostali su glavni argumenti evolucionizma sve do danas, a svemu je svijetu poznato, da je on falzifikator prve vrste. Razvoj znanosti nije u ničem potvrdio materijalističke i evolucionističke teze, te evolucionizam ide izumiranju a ne osvajanju.

Ovo smo spomenili zato, jer neki znadu i danas na „činjenici" sveopće evolucije zasnovati inače važne teze. (N. pr. P. M. Ilić, O duhovnom radu. „Život i Rad" maj 1933 str. 537 sl.). Ova teza, u sebi važna, stavljena kao posljedica evolucije, nema nikakva oslona ni smisla. Pa kao što je proizvoljna teza o evolucionizmu i individualistička i materijalistička „psihologija" nekih modernih psihologa, na koju se pisac dosta pozivlje, tako su u glavnom neosnovane i proizvoljne sve njegove tvrdnje, koje se odnose na bit, rad i odlike duševnog rada. Tà što to znači u znanstvenom svijetu kad se kaže n. pr.: „Mnogo je vekova postupnog razvitka trebalo, dok se čovek izdvojio iz životinjskog carstva kao homo sapiens. Kad se ima na umu celokupna evolucija organskoga sveta, biljnoga i životinjskoga, od prve žive ćelije, onda se može zamisliti postupni razvitak nesvesnog i podsvesnog života u polusvesni i svesni, duševni i duhovni život čovečji" (540). Bili bi zahvalni g. piscu da nam je donio dokaze, da se je čovjek kroz tolike vjekove razvijao; da nam je kazao razne stupnjeve „postupnog" razvitka. Tà ovi moraju opstojati, ako je tu zbilja „postupni razvitak". Kad je čovjek bio a da nije bio „sapiens". Tko mu daje pravo da ima u vidu cjelokupnu evoluciju bilinskoga i životinjskoga carstva. Kad je pisac sve to izbrcjio, dakako bez dokaza, onda kaže da se „može zamisliti" postupni razvoj iz prve ćelije u duhovni život. Ništa lakše što tako „zamisliti". Mašta znade i za jače skokove i zamisli, pa onda malo čudo da i g. pisac znade tako zamišljati.

G. pisac i opet pretpostavlja svoju tezu kao dokazanu, pa kaže: „Smatrajući duhovni rad kao živčani i moždani rad, pitanje je: od kuda dolazi poticaj za ovu vrstu delatnosti? (539). Tko mu daje pravo da može tako „smatrati"? Zar Vogt, Forel, Bunt i drugi. A znamo dobro da materijalizam kao i psihofizički paralelizam pomalo prestaju zanimati filozofe i počinju pripadati povijesti. Te su struje već zabačene velikim dijelom. Ili mu za to daje pravo Bože Knežević, prema kom je duh posljednja, najfinija

forma, koju je na sebe uzela ona opšta sila, koja sve kreće putem evolucija; ili valjda Spiller, kom je duh „etir", prociđen kroz čudnovati organizam mozga (538).

Tko kaže da je to najposljednja, najfinija forma? Što je to „ona opšta sila?" Gdje su dokazi, da ona sve kreće putem evolucije? Što je to „etir", što li je „čudnovati organizam mozga?" Kako „etir" biva »prociđen« i kako se pretvara u duh? To su samo nabacane riječi, prazne predpostavke bez dokaza, pa stoga i bez značenja.

Izgleda da se g. pisac najrađe oslanja na Forela, po kom je mozak centar duševne djelatnosti, najmoćniji centar svekolike živčane radljivosti, a siva substanca mozga funkcioniše kao akumulator energije (539). Na tom pisac zaključuje: „Na osnovu ovoga duhovni rad može se smatrati kao manifestacija energije mozga, živaca i čula."

Misli li g. pisac da su moždani sredstvo, kojim se duša služi, onda ćemo se lako složiti, jer to zbilja i jesu. Misli li pak on i Forel da mozak, živci i čula proizvode duh, treba da znadu, da je to proti principu kontradikcije i dovoljnog razloga, kojih se oni ne će nikako da odreku, i da to ruši cijelu logiku, na koju oni ipak hoće da se oslanjaju. Tà zašto mozak u slona, kita, konja i magarca nijesu manifestacija duha, neka su i bolje razvijeni i veći nego u čovjeka? Zašto mrav i pčela manifestuju viši rad i spretnost nego kit, konj, slon i magarac i druge veće životinje? Zar imaju veći i razvijeniji mozak nego oni? Pa zašto ni u čovjeka nadarenost i duševni rad nije uvijek prema mozgu? Znademo da su umovi kao Ciceron, Dante, Rafael, Gambetta, Napoleon, Voltaire imali manje moždane nego drugi s manjim sposobnostima.

G. pisac uprtio je na se teoriju evolucije. Tim je na se uprtio i sve nedostatke ove nedokazane i već najvećim dijelom porušene teorije, pa stoga nije čudo da su i njegova izvađanja, zasnovana na općem evolucionizmu i u mašti stvorenim pretpostavkama, već time osuđena na gotovu propast. Teorija evolucije nema nikakva dokaza za razvoj čovječjeg tijela; a koliko se tek hoće smjelosti, nepoznavanja stvari, površnosti i nelogike da se kaže da se je i duh razvio!

Dr. Bože Vuco

* * *

Ko ima zakržljale organe? — (L' évolutionisme sans arguments). — Evolucionizam, da bi se prikazao kao opravdan i utvrđen, opkolio se je svom silom „argumenata", tako da bi se neuk mogao prepasti i misliti da je tako. Ovi „argumenti", međutim, malo pomalo su opali: porušen je biogenetski zakon Haeckelov, Darwinova borba za opstanak i prirodna selekcija utvrđene su kao neosnovane, Haeckel je sam porušio svoje glasovite „dokaze". Dolazi red na „zakržljale organe", te i oni pomalo istupaju iz službe evolucionizma, dovikuju nam, da oni nijesu tu za ništa, već da imaju svoj posao i svoju dobro određenu svrhu.

Odnošaj evolucionizma prema svim pojavama, koje hoće da protumači, kao i svih ovih pojava prema njemu, jedinstven je u znanstvenom svijetu. Evolucionizam je stvoren da protumači ove pojave, a sada ove pojave, u koje evolucionizam nije unio ni traka svijetla, moraju služiti, u svem svomu

opsegu, kao dokaz za ispravnost evolucionizma. Opazili su raznolikost vrsta kod životinja i bilja, našli su predpovjesne kosti i okamenine, a da nijesu znali komu pripadaju, opazili su neke organe, a ne znadu zašto su tu. Da se protumači sve ove nejasne pojave izmišljena je teorija, evolucionizam, nejasniji nego li su sve ove pojave zajedno. Međutim sve ove pojave našle su svoje pravo tumačenje i svoj „zašto", ali ne u smislu evolucionizma, pa je time i sami evolucionizam ostao bez značenja i važnosti. Njegov postupak zbilja unikum je u znanstvenom svijetu i logici.

K svojim velikim dokazima evolucionizam je pribrojio „zakržljale organe". Na čovječjem tijelu, tako su govorili evolucionisti, zapažaju se neki organi, koji nemaju nikakve svrhe ni funkcije. To je, kažu, stoga, jer su razvojem izgubili svoje značenje i prestali raditi.

Tvrdnja sasvim neosnovana i neznanstvena. Ako neko ne zna funkciju jedne stvari, još nema nikakva prava reći, da je bez funkcije i bez značenja, nego sam ima pravo i još više dužnost da prouči i ispita stvar. Tako se je moralo učiniti i u pitanju „zakržljalih organa," pa bi se vidjelo, da oni imadu i ter kako određenu i zamašitu svrhu. Za primjer neka nam posluže samo neki „zakržljali organi". Prije su govorili o tireoidnoj žlijezdi (Glandula thyreoidea) da je zakržljali organ. U davna vremena, tako su govorili, imala je nekakvu funkciju, što se još vidi kod nekih životinja i kod čovječjeg embrija, ali danas ne znači ništa, nego može biti veoma štetna, pače i za život pogibeljna.

To je bio „dokaz" za evolucionizam! Mnogi su povjerovali, da je tireoidna žlijezda zbilja nekorisna i štetna, da je zakržljali organ, pa su je počeli redom čupati. Ali se je odmah pokazao i učinak tako radikalnih operacija. Pacijenti su postali duševno slabiji, tupi, idiote, tjelesno naduveni i odebljali. I to je bivalo uvijek kad bi pacijentu bila izvađena cijela žlijezda. Stoga se sada pri operacijama ostavlja bar jedan dio žlijezde, jer su upoznali, da ona ima veoma korisnu funkciju u organizmu i da nije zakržljala!

I slijepo crijevo spada među „zakržljale organe". Ono je suvišno, govorili su, jer naginje k upali, gnojenju, kod nekih je životinja veće i razvijenije, kad se izvadi, čovjek žive i bez njega. I to su obični „razlozi" da je slijepo crijevo „zakržljali organ" i potom dokaz za opravdanost evolucionizma. Kano da stoga i na isti način ne bi mogli reći da su i noga i ruka i oko i ostali organi „zakržljali", jer svi oni naginju k upali i oboljenju i bez njih na kraju konca, čovjek može živjeti.

Ovako dokazivanje samo po sebi je nelogično, neispravno, i nikako ne dokazuje zakržljalost slijepog crijeva. Ali već se pomalo otkriva pozitivna i važna uloga u organizmu; ima posve određenu funkciju u probavnom sustavu.

Slično su govorili i o slezeni. Za dugo vremena nijesu joj poznavali ulogu, pa je i ona morala spadati među „zakržljale organe". Sad već nije tome tako. I njoj se priznaje pravo na opstanak u organizmu. Iako nije poznato sve što ona radi, znade se to da ima velikog udjela u upravljanju brojem krvnih tjelešca. Izgleda još i to da ona sabire štetna i otrovna tjelešca u organizmu, a spravlja druga za njegovu obranu. To sve zajedno

znači da ona nije nikakav „zakržljali organ" i nikakav dokaz za evolucionizam.

I neki drugi organi spadali su među „zakržljale", dok znanost nije ušla u trag njihovu djelovanju. Takove su bile žlijezde zvane „Amygdalae ili Tonsillae" u usnoj šupljini. Često oteku kod djece, oteščavaju nosno disanje i stvaraju još neke neugodnosti. Dakle su nekorisne i štetne, a to jer su „zakržljale"! Međutim danas znanost saznaje njihovo djelovanje i već ne govori da su te žlijezde zakržljale. Opaženo je, da one mnogo utiču na ispravni rast organizma. Zapaženo je i to da su ljudi, kojima su izvađene ove žlijezde, skloni na upalu i oboljenje usne šupljine. To se vidi i iz toga što bi ove osobe, kad bi dobile katar u usnoj šupljini ili starci kojima su se žlijezde stvrdle i prestale raditi, naglo ozdravili, kad bi im uštrcali ekstrakt iz tonzilarnih žlijezda.

Uostalom otkada je čovjek čovjekom ima uvijek u istom stanju ove „zakržljale organe." A kako bi ih mogao imati u tom stanju, kad bi bili zakržljali! Iz čega su zakržljali? Što je bilo na njihovom mjestu prije nego su zakržljali? Koji su to onda organi bili? Na sve to evolucionizam ne zna dati valjanog odgovora. I stoga evolucionizam koji je izgubio oslon u drugim svojim „razlozima", izgubio ga je i u „zakržljalim organima"; jer ovi nijesu zakržljali, kako je to želio evolucionizam, nego je zakržljala i propala teorija, koja ih je htjela takim proglasiti.

Dr. Bože Vuco

* * *

Je li život mekanička pojava. — (La vie ne peut pas être expliquée mécaniquement). — Koncem prošlog i početkom sadašnjeg stoljeća, kada su se prirodne znanosti stale uvelike razvijati, bilo je prirodoslovaca, koji su pomišljali da je život mekanička pojava, pa da će se tim putem moći i protumačiti. Toj struji među prirodoslovcima dali su najviše impulsa njemački i francuski materijalisti sa Bücher-om, Vogt-om, Lamettri-em na čelu. Njihove nazore na pojavu života kušali su moderni materijalisti provesti do skrajnih granica fanatičkom metodom, koja ne računa sa realnošću. Ova metoda stekla je dosta učenika, koji se tu i tamo povlače i danas. Tà išlo se je, ne za tim da se zbilja sazna što je to život, nego za tim, da se stvori pogodan nazor na svijet. Kad bi život sveli na mekaničku pojavu držali su, da bi se tim oslobodili Božjeg upliva i uopće da bi tim dokazali da je nepotrebna svaka pomisao na Boga.

Sama ta misao bila je neosnovana i preuranjena. Jer pretpostavivši da su pojavu života sveli na mekaničku pojavu, nikada još iz toga ne bi slijedio zaključak, da bi to sve bilo i moglo biti bez Božjeg upliva. To bi na svoj način još više utvrđivalo Božje sveznanje i svemogućstvo. Za to je onako zaključivanje bilo nelogično. Ali ne samo da se ta pretpostavka i želja nije ispunila, nego danas poslije svakovrsnih pokusa i nastojanja, i nimalo sumnjivi časopis „Umschau" (Heft 17) priznaje da se život ne može nikako protumačiti mekaničkim putem. To je baš ono, što je onako tačnim eksperimentima utvrdio Pasteur, i što su poslije njega, u sve to većem broju naučavali, a danas gotovo sve redom naučavaju prirodoslovci. To naučaje i suvremeni biološki vitalizam sa glasovitim H. Drieschom na

čelu, a to eto za se i za suvremenu znanost priznaje i prof. Erich Löschke u spomenutom časopisu.

Ne samo da postanak, razvoj i grupiranje stanica, tako kaže on, sadrži u sebi onu neprotumačivu tajnu, koju zovemo „život", a koju mekanika nikako ne zna i ne može riješiti, nego i druge, nama daleko pristupačnije pojave u životu, prkose svakom mekaničkom tumačenju. Take su pojave n. pr. tjelesna vrućina, krvni optok, disanje i stezanje mišićja. Postojana i ista tjelesna vrućina u tijelu čovjeka uzdrži i reguliše se preko moždana, a ne mekaničkim putem, pa stoga čovjek nije nikakav termostat. Krvni optok veoma je promjenjiv, ravna se prema raznim vrstama našeg duševnog stanja i odgovara svim našim potrebama. Mekanizam ne radi tako. Krvnim optokom upravlja naš nervni sustav. Disanje je u najužoj vezi sa krvnim optokom. Bubrežno filtriranje krvi nema nikakve veze sa kakvim mekanizmom. Taku selektivnu filtraciju i koncentraciju ne može učiniti nijedan mekanički model. Jednako je ostalo bez uspjeha sve nastojanje da bi se stezanje mišićja protumačilo mekaničkim putem. Neki su mislili da stezanje biva poradi mliječne kiseline, a ono biva i bez ove kiseline.

Sa časopisom „Umschau" slaže se i drugi prirodoznanstveni časopis „Forschungen u. Fortschritte" (1933 Nr. 6). Prof. O. Meyerhof, poslije tolikog rada u ovom području, poznaje bez sustezanja, da se ni nastanak organizma kao ni njegova sposobnost za samouzdržavanje i reprodukciju ne mogu protumačiti ni fizičkim ni kemijskim sredstvima. Zadnji sastavni djelovi organizma nijesu materijalne tačke, nego autonomne životne jedinice, kaže on. U fizici može im se naći samo nekakva analogija, ali ona ih ne može nikako riješiti.

Moderna, napredna fizika i mekanika, koje drmaju cijelim svijetom priznaju se nemoćne pred jednostavnom i svagdanjom ali velikom pojavom života. Ona nas vodi u nadfizički i nadmekanički svijet. Samo slijepci to ne vide.

Dr. Bože Vuco

* * *

Nedosljednost i nepravednost liberalne pa i narodne inteligencije. — (L' incoséquence et l' injustice des hommes contemporains). — Povodom posljednjih političkih izmjena u Njemačkoj, kada je novi državni kancelar Hitler preuzeo gotovo svu vlast u njemačkom carstvu francuski marksista Romain Rolland uputio je apel intelektualcima čitavog svijeta, koji glasi ovako:

„Smeđa kuga nadmašila je već od početka crnu. Fašizam Hitlera nagomilao je u četiri tjedna gnjusna nasilja. Požar Reichstaga, kojim se on nespretno služi da opravda svoja nasilja, čin je grube policijske provokacije, kojoj nije uspjelo da ikoga u Evropi prevari. Upozoravamo svjetsku javnost na sve ove atentate i laži. Sve snage društva su u rukama jedne stranke nasilne reakcije, sva javna vlast je u službi zločina, svaka sloboda riječi i misli je ugušena, politika se drsko uvlači svuda, pa i u Akademije, otkuda su izbačeni oni pisci i umjetnici, koji su se usudili sačuvati vlastito uvjerenje. Upozoravamo na sva zatvaranja najuglednijih ličnosti, ne samo pripadnika revolucionarnih stranaka, već i onih iz redova umjerenih

socijalista i građanskih liberala, postavljanje iznimnog suda u čitavoj Njemačkoj, dokidanje svih elementarnih sloboda i prava na kojima počiva moderna civilizacija.

Pozivamo da se priključe našem protestu svi pisci, svi tumači i nosioci javnog mišljenja — svi oni u Evropi i Americi — bez obzira na stranke kojima pripadaju — čiji se osjećaji bune protiv teških uvreda dostojanstva čovjeka i građanina, koji pogađaju onu solidarnost, koja nas veže uz svakog tko se bori protiv surovog terora jedne razuzdane bestidne reakcije."

Romain Rolland

* * *

Nemamo razloga da se zanašamo za Hitlerovom Njemačkom, jer njegova diktatura zaista vrijeđa i prirodna prava ljudske slobode, pa se ona ne može da odobri ni sa strane vjere ni sa strane zdravoga razuma. No, jedno upada u oči, što se marksističko-židovsko liberalna inteligencija buni na njemački hitlerizam, dok aktivno sudjeluje po svojim istomišljenicima u još daleko nečuvenijim zvjerstvima, što ih čine njihovi sudrugovi na vlasti u Rusiji, Mehiku, Španjolskoj i t. d. Trebalo bi, da budu i pravedniji i dosljedniji, pa da njihov protest bude upravljen na sve izrabljivače bez razlike. Njihov protivan postupak prema drugim građanima i vjernicima moralno ih ni pravno ne kvalificira na onake bučne apele. Međutim nije zgorega, da i naša javnost sazna za neke naše istaknutije ljude, koji su se pridružili protestu Romaina Rollanda; a da ih progon kršćana u Rusiji, Mehiku i Španjolskoj ni malo ne uznemiruje. Pobrojmo ih:

„Dr. Božidar Adžija, urednik „Soc. Misli"; Dr. Božo Aleksander; advokat, Irina Aleksander, knjiž., Dr. Mih. Andrejević, liječnik, Konstantin Atanasijević, novinar, Antun Augustinčić, kipar, Dr. Aleks. Band, liječnik, Jov. Bandur, muzičar, Josip Benković, slikar, Dragan Beraković; slikar, Dr. Stj. Betleim, liječnik, Jovan Bijelić, slikar, Milan Bogdanović; urednik „Serps. Knj. Glasnika", A. R. Boglić, knjiž., Đorđe Brajlović; knjiž.; Veselin Breznanac, knjiž., Dr Miloš Carević, adv., August Cezarac, knjiž.; Dobriša Cesarić, knjiž., Stojan Cerović, knjiž., August Cilić, glumac; Branimir Ćosić, knjiž., Stanko Danilović, knjiž., Milan Dedinac, knjiž.; Olinko Delorko, knjiž., Dr Edo Deutsch, liječnik, Milov Dijas, knjiž.; dr. Mita Đurić, lekar, Nik. Dragičević, novinar, ing. Denzler, Aleksa M. Đuričić, advokat, Milan Durman, urednik „Književnika"; Dr Nikola Fergović; Ivo Frol, knjiž., Dr Nikola Franičević, liječnik, Stevan Galogaža, ured. „Literature", Mata Glavadanović, novinar, Velibor Gligorić; književnik; Jakov Gotovac, muzičar, Zlatko Grgošević, muzičar, Antonije Grubišnik, advokat, Bruno Hale, liječnik, Ivo Hühn, Drago Ibler, arhitekt; Negoslav Ilić, novinar, Vilko Ivanuša, književnik, Dr. Mladen Iveković, Dr. D. Jevremović, liječnik, Ignjat Job, slikar, Desa Jovanović, slikar; Dr. Kosta Jovanović, liječnik, Nikola Jovanović, glumac, Petar Jovanović, Dr. Rad. Jovanović, liječnik, Trajko Jovanović, novinar, ing. V. Jovanović, Miroslav Juhn, književnik, Jovan Kašanski, slikar, Mladen Kauzlarić, arh.; Srećko Kfrin, knjiž. Dr. Branko Kojić, novinar, Dr. Velizar Kosanović, liječnik, Slavko Kosić, novinar, ing. Hrvoje Korporić, arh., Edo Kovačević, France

Kozar, književnik, Dr. Ješa Kozinski, liječ., Stj. Kranjčević, književnik; Bratko Kreft, urednik „Književnost", Pjer Križanić, slikar; Gustav Krklec; kjniževnik, Dr. Oton Krstanović, novinar, Mirko Kujačić, slikar, Josip Kuludžić, književnik, Dr. Mirko Kus-Nikolajev, književnik, Dr. Arnold Laufer, liječnik, Dr. Bakula Levi, Sofija Levi, Dan. Lekić, književnik; Nikola Lopičić, književnik, Đorđe Lopičić, književnik, Veselin Masleša, nov.; Mata Milošević, glumac, Predrag Milošević, muzičar, Đorđe M. Milovanović, nov., Dr. Slavko Milošević, Dr. M. Milošević, liječnik, Dr. Sima Milošević, Vladimir Milenković, novinar, Ahmed Muradbegović, književnik, Dr. Vladimir Nikolić, liječ., Pera Palavičini, slikar, Franjo Pavešić, književnik; Josip Pavičić, književnik, M. M. Pešić, književnik, Mih. S. Petrov, slikar; Petar S. Petrović, književnik, Nikola Petković, novinar, Stj. Planić, arh.; Dr. Ivo Politeo, advokat, Vasa Pomorišac, slik., Ljuba Popović, urednik; „Trg. Glasnika", Nikola Popović, glumac, Jovan Popović; književnik; Svetozar Popović, novinar, Oton Postružnik, slikar, Bora Prodanović, advokat, Radovan Pulević, Dr. Lav Rabinović, liječnik, Božidar Radanović, novin., Vanja Radauš, kipar, K. Racin, književnik, Dr. Ante Ramljak; advokat, Dr. Blažo Rajčević, Risto Ratković, književnik, Vladimir Reichsmann, ing., Zvonimir Richtmann, ing., Jovan Ristić, književnik, Marko Ristić; književnik, Luka Selaković, Sava P. Selenić, prof., Momčilo Simić, advokat; Vladimir Skojić, Dr. D. Smiljanić, liječnik, Mil. D. Smiljanić, prof., Dr. Drag. Sretenović, liječnik, Vasa Srzentić, novinar, Viktor Starčić, glumac; Dr. Jovan Spasojević, liječnik, Tito Strozzi, glumac, Dr. Đuro Szabo, Julija Schneider, stud., Milan S. Santić, novin., Dragutin Tadijanović, književnik, Marko Tajčević, kompozitor, Đuro Tiljak, slikar i urednik „Kulture", Kamilo Tompa, slikar, Slobodan Trifunović, knjiž., Milivoje Tucaković, advokat, Josip Turkalj, kipar, Pavle Valerijan, književnik; Vlado Vlaisavljević, knjiž., Dr. Miroslav Vranić, advok., Milan Vukičević, novin.; Jov. M. Zdravković, advok., Rad. Zogović, knjiž., Dim. Živaljević, advok.; Dr. Svet. Živković, liječnik, Aleksandar Vučo, književnik."

Što Gorki predlaže da djeca uče. — (Le programme d' enseignement proposé par Gorki). — On predlaže da se djeci kaže „kako se je došlo do privatne svojine i kako u našem vremenu imetak postaje glavna smetnja na putu razvitka čovječanstva". Obzor, br. 147, g. 1933. Marksisam dakle na cijeloj liniji. Klicu naravnog morala valja u djeci ubiti još u pupoljku. Neka djeca postanu radikalni komunisti još prije razvoja moralne svijesti; nesvijesni idejni zločinci u teoriji košto će kasnije svijesni kradljivci postati u praksi. „Privatno vlasništvo je zločin", to je prva zapovijed Marksovog dekaloga, pa je valja napamet naučiti, usvojiti ju prije srcem nego li umom. Provađanje će već od sebe doći. Grozno iznakaženje moralne djetinje svijesti, pa još u samim klicama. Ali nešto sličnoga provađa se i drugdje a ne samo u Rusiji; ako ne u teoriji, a ono u praksi. Koliko puta se u kino prestavama za djecu (vidio sam i ja) pljeskom nagrađuje „spretnog" derana, koji smjelo i lukavo izigrava čuvare javnoga morala. Prisutna djeca, koja to čuju, samo će se oduševiti za takovu „spretnost" koja im donosi slave i koristi. Male i „spretne" kradljivce susrećemo ne samo u kino prestavama, već i u životu. Ali imade i više. Evropa podmini-

rana je idejnim komunizmom, krivim naime naukama, koje drmaju stupovima, na kojima počiva socijalni poredak. Ideja se još ne progoni kao zločin u državama, gdje je sloboda misli i savjesti uzakonjena, kao temeljni preduvjet slobodnog kulturnog napretka. Ali se zaboravlja, da je ideja živa moć, sila, koja prema sebi preobrazuje uopće sve kulturno čovječje djelovanje. Od ideje do čina jedan je korak; isto tako od krive ideje do zločina, do revolucije do anarhije. Povjest od francuske revolucije do kokomunističkog prevrata u Rusiji potvrđuje, da svaki socijalni prevrat imade svoju logiku, svoj početak u prevratnoj ideologiji. I kod nas imade Gorki-ja, koji pledirajuć za posvemašnju slobodu savjesti, u književnosti, u umjetnosti, pa i u politici idejno ruše; a žalibože imade ih, koji i nevine dječije duše truju... Roditelji, učitelji, svećenici, vi svi javni i privatni prosvjetitelji ne zaboravite onu staru: Maxima debetur puero reverentia: poštivati valja dječiju nevinost. *R.*

* * *

Preokret u materijalističkom svijetu. — (Le matérialisme désavoué par les savants et la science moderne). — Kršćanski nazor na svijet zasnovan je na takim činjenicama i takim razlozima, da svaki koji imalo pozna kršćanski nazor i ove činjenice, u njem nalazi jedini i isključivi i sasvim zadovoljavajući odgovor na sva životna pitanja. To su ispovijedali i ispovijedaju veliki učenjaci u svim granama prirodnih znanosti počevši od astronomije, pa sve do medicine, da i ne govorimo o piscima iz drugih grana znanosti.

Međutim danas i kod samih dosadašnjih materijalista nastaje jak i veoma važan preokret u njihovom dosadašnjem naziranju. Zagriženi bivši materijalisti uviđaju da materijalizam nikako ne može protumačiti ni nas ni svijet oko nas, a uviđaju i to, da materijalizam priječi razvoj i napredak znanosti. I samim je njima preveć nedokazanih tvrdnja, sami oni najbolje osjećaju plitčinu svog naziranja, sami najbolje vide potrebu viših čimbenika, da se može razumno protumačiti opstojnost, razvoj i cilj svijeta.

Kako velika promjena nastaje u materijalizmu vidi se iz slijedeće izjave, koju donosi sam „Berliner Tageblatt" (Nr. 200), što već samo za se znači puno. „Nezapažamo od šire javnosti, na samom izvoru vladajućeg materijalističkog nazora na svijet, u samim prirodnim znanostima nastao je preokret, čiju su važnost zapazili samo neki, a koji preokret u stvari znači ni manje ni više nego bezuslovni otstup od dosadašnjeg vladajućeg materijalističkog i pristup k idealističkom, duhovnom i religioznom naziranju. Biolog Hans Driesch, usprkos nekim primjetbama, utvrdio je nepobitni dokaz, da dosadanje evolucionističko, mekaničko tumačenje prirode nikako ne zadovoljava, pa su on i Erich Becher, L. v. Bertalanffy i drugi jednako priznali, da pojam „prirodni zakon" ni izdaleka ne sadrži nikakvo razjašnjenje prirode i da je za tako razjašnjenje neophodno nužno priznati viši Praum, koji je bio prije čovjeka i koji je iznad čovjeka, kao i aktivnu Pravolju za postanak, uzdržanje i sastav anorganskih i organskih djelova prirode."

„Tim je jasno kazano, da smo mi u našem općem naziranju bili na krivom putu, da znanost mora udariti drugim putem, da moramo primiti novu vjeru i priznati natprirodnu umnu moć ... moramo zabaciti filozofiju, koja stavlja čovjeka za središte svega (egozentrische Menschenphilosophie) i zabaciti ateistički materijalizam, a priznati višu volju nad nama, čije ćemo namjere i odlike pomalo saznati iz sustava svijeta."

Materijalizam 18. i 19. stoljeća uzeo je na se tešku i nemoguću zadaću. Da protumači materijalni i duhovni svijet preko same materije, t. j. preko nečega što još u sebi nema nikakve određenosti i značenja, nego sve što ima i radi prima od drugoga i od vanjskog impulsa. Stoga materijalizam nijesu mogli braniti nikakvi razlozi, nego sami fanatizam, koji radi drugih razloga nije nikako htio Boga, pa je mislio da će Ga se riješiti besmislenim materijalizmom. Gore spomenute riječi iz pera su materijaliste, koji dobro poznaje nastanak, razvoj i današnje stanje materijalizma. Stoga imaju naročitu važnost. Uz ostale izjave bivših materijalista još nas više uvjeravaju o već poznatoj pojavi: svijet, zasićen nerazumnim materijalizmom, već u drugoj polovici 18., a napose u današnjem našem vijeku, na vas mah skreće k višem nazoru na svijet, koji u čovjeku vidi i još nešto iznad materije, a to je duša, koja ne propada i ne umire, i koji iznad svijeta priznaje Praum i Pravolju t. j. Boga, koji ga je stvorio i njim upravlja. Materijalisti su počeli otvarati oči i već ih ove istine opsjenjuju; nek otvore i jedno i drugo, i one će ih tako obuzeti, da im ne će moći odoljeti i onda će naći riješenje svih inače zagonetnih i nerješivih problema; naći će siguran svjetovni nazor, koga već ne će trebati popravljati i zabacivati.

Dr Bože Vuco

* * *

Dva mišljenja o boljševizmu i ateizmu. — Poznata je, a i utješljiva, činjenica da boljševički pokret u Rusiji nailazi na otpor. O tome nas uvjeravaju sami sinovi ruskoga naroda kojima su najbolje poznate prilike u Rusiji i kojima nije do toga da prekriju ono što jasno vide svojim očima.

Zanimljiva su u tom pogledu i mišljenja dvaju profesora i govornika koji su se baš u posljednje vrijeme izrazili o boljševizmu i njegovu čedu — ateizmu. To su, prvo, poznati Algermissen, koji se specijalizirao u proučavanju današnje Rusije, i prof. Pisino koji je bio profesor na državnoj akademiji u Petrogradu (sada Lenjingrad).

Prvi, Algermissen, kaže da su kolektivističke tendencije ruskog boljševizma na polju i moralnom i religioznom i kulturnom pogibeljne ne samo za Rusiju nego i za čitav kulturni svijet. Boljševizam ponovno pokušava da sagradi Babilonsku kulu i tako da učini put na nebo. Ali, sve uzalud — ljuto se varaju! Hoće da zemlju — dolinu suza — pretvore u raj, ali im je sam pokušaj osuđen na neuspjeh. Već danas boljševizam nije kadar da udovolji najprečim potrebama ruskoga naroda. Dakako, on ipak radi svoju i sije, na žalost, moralnu propast koja je mnogo pogibeljnija od materijalne. Skroz je psihološki pogrešno — nastavlja on — da kolektivistička savjest bude ravnalom u moralnoj izgradnji pojedinaca. Također je bludnja htjeti stvoriti društvo i kolektivističku proizvodnju bez energije i od-

govornosti pojedinaca. Ipak, jednu i drugu bludnju morat će kadli tadli da uvide i poprave: prije ekonomsku i socijalnu, a onda moralnu i kulturnu, ali, na žalost, jedini kvasac koji će ostati i poslije toga jest ateizam koji neprestano prijeti svoj Evropi. Stoga je potrebno — zaključuje on — da se problem svagdanjeg kruha gleda i riješava jedino u njegovoj religioznoj sadržini i dubini, a s druge strane, da se svi vjernici suprostavljaju težnjama ateizma i da rade oko kršćanske obnove svijeta.

Prof. Ivan Pisino definira boljševizam kao apsolutnu laž, kao savršeni oppositum istini. Boljševizam, naime, polazi od potpuno bezbožne i lude tvrdnje, da je kršćanstvo rob kapitalizma. Pozitivna načela boljševizma, njegov kult rada i teoretski zahtjev socijalne pravde ne samo da nisu u protivnosti sa katoličkim shvaćanjem života, nego, što više, ove ideje nebi nikada ni našle onako odaziva kod ruskoga naroda, da nijesu prije bile duboko usađene u pučkoj duši kršćanstva.

Pa i dan danas, nakon toliko i toliko pokušaja da svijet odvrate od Boga i vjere, pa i danas ruski seljak osjeća da je kršćanin i u svom srcu ljubi Krsta i Crkvu i časti Papu. Borba boljševika protiv Boga i Pape postigla je i taj uspjeh: da danas nijedna strana ličnost ne uživa toliki popularitet kao baš Vrhovni Svećenik — Pijo XI. Mnogi i mnogi Rusi uviđaju da je spas njihovu narodu u jedinstvu sa Rimskom Crkvom. Bezvjerje je došlo u Rusiju sa zapada. Da se oslobodi i spasi Rusija — treba suzbijati ateizam u Evropi. Sotonske navale nijesu nepobjedljive, njegovi pothvati moraju propasti. Zato — nastavlja Pisino — ne smijemo ni osuđivati ni prezirati bijedni ruski proletarijat, nego radije treba ga sažaljevati. Uskrsnuće Krstovo — i u Rusiji je najvruća želja mnogih srdaca.

I ova mišljenja ulijevaju nam nadu i sile nas da i u Rusiji, kao i u drugim nekim zemljama, gledamo prst Božji, borbu zla i dobra, iz koje će borbe izaći pobjednik Bog, vjera i Crkva. Svakako, trebaće vremena dok ruski narod prođe preko svoje Kalvarije, eda tako doživi svoje uskrsnuće u Krstu i Crkvi. Dao Bog da to bude što prije. *C.*

* * *

Je li „objektivnost" cilj života? — (Qu' est ce que le but de la vie?) — Otkada je čovjek čovjekom, vidio je da se rađa, živi i umire; vidio je i to, da sva druga bića oko njega služe nekoj stanovitoj svrsi, da su za nešto određena. Radi sveg ovoga sama po sebi nametala se je misao: ima li čovjek svoj cilj, koji je cilj njegova života. I, zbilja, ljudi su sami sebi zadavali ovaj upit i na nj su kušali odgovoriti i odgovarali su na stotinu raznih i protuslovnih načina: jednima je cilj života bio u samom čovjeku; drugima je bio u iživljavanju, u uživanju, slasti i lasti do mile volje, do skrajnje granice, kao epikurejcima; trećima u radu za drugoga — altruizam; nekima u neprestanom napretku i razvoju kulture i čovječanstva i znanosti; nekima opet u športu, kao što to danas često biva. Najveća većina čovječanstva opet našla je cilj života ondje gdje zbilja i jest, a to je **u prekogrobnom životu, u Bogu.**

Kadgod su ljudi stavili cilj života izvan Boga, u nešto tjelesno i vremenito, svaki put su bili prevareni. I baš postavljanje cilja u nešto izvan

Boga i prekogrobnog života dovelo je do ovih potresa i katastrofa, koje vidimo u dnevnom životu, a jedna od najvećih i najstrašnijih je sama svjetska kriza, koja nas tako tare. Ne čudimo se stoga, da se i g. M. Vidović pita u čemu je cilj života (Ključevi svjetske krize, 42 sl.), već nas veoma čudi, da on, govoreć o svjetskoj krizi i njenim uzrocima, opet stavlja cilj života u nešto, što je ovu krizu bar djelomično i dovelo. Kako je počeo raspravljati, izgledalo je da će biti dosljedan, pa da će doći do pravog zaključka i uprijeti prstom u pravi i jedini cilj života. „Cilj čovjekova života je u onom što je specifično ljudsko. Ogledajući se oko sebe, čovjek vidi skoro jednu beskrajnu skalu bića nižih i viših, a on čovjek je kruna, vrhunac tornja, najviša stepenica. Koje su osobine i odlike one vrste bića koja se vrsta naziva ljudstvom? U čemu je čovjek srodan životinji, a u čemu različit od nje?... Svakako silaženje završava krizom, koja opominje na opasnost u koju je zapao čovjek... Cilj je trebao da bude vazda gore, a nikada dolje; u oblasti savršenstva, a ne u oblasti životinjstva."

Tu ima zdravih misli, koje svaki pametan čovjek mora potpisati. Jer ako su, kao što i jesu, sva bića ispod nas, u bilinskom i životinjskom carstvu, vezana zakonom podređenosti nižih prema višima, ako jedna služe drugima, a čovjek je kruna i vrhunac tornja, komu sva ostala bića služe, što je onda prirodnije nego li je pomisao da i čovjek ima cilj u nekomu višemu, kao što druga bića imaju u njemu. Niko nam ne daje pravo, da se ustavimo na čovjeku i njega stavimo za cilj samom sebi. Povijest nam dobro kaže, a najbolje nam kaže današnja svjetska kriza do čega je dovodilo obožavanje čovjeka i njegovog napretka. Žalosno je i ujedno znak slabog poznavanja svjetske krize i njenih uzroka, kada, usprkos svemu ovom iskustvu, g. Vidović stavlja cilj čovjeka u samom čovjeku. On samo opetuje riječi svojih predšasnika kad kaže, da je čovjekova sreća t. j. cilj u radu za druge, za narod, za čovječanstvo. To nije nikako istina, ako se ne misli na Boga, komu moramo voditi i sebe i druge ljude, za koje radimo, i ako ne radimo za drugoga po zakonima, koje je stavio sami Bog. Isključimo to dvoje, pa će nas vas rad za drugoga dovesti u ćor-sokak, u komu se, radi istog razloga, na našu nesreću, baš danas nalazimo.

Čudi nas to tim više, što i sam g. Vidović stavlja za cilj „objektivnost". Samo što to nije nikakva objektivnost, ako naš rad ograničimo na čovjeka i njegovo dobro, a bez obzira Boga. To je naprotiv neobjektivnost; to znači zanijekati svoju razumnu narav, zanijekati samoga sebe. Naša umna narav, gledajući nas i svijet oko nas, posve naravno i spontano zaključuje na opstojnost jednog višeg Bića. Načelo uzročnosti, red u svijetu i u nama, moralni zakon u našoj duši, vjera cijeloga svijeta, koji je stariji i od g. Vidovića, koji ima zasobom veću tradiciju nego li on, u kom je bilo i ima bezbroj umnih glava, koje su sve zajedno i dublje i dalje vidjele nego li on, i koji svi zajedno priznaju Boga, biće iznad čovjeka kao konačni cilj čovjeka: sve to spada na objektivnost, i, jer to spada na objektivnost, naša nas zdrava narav upravo sili, da to lojalno priznamo i da se tomu ne protivimo. Ne možemo se zato dosta načuditi zašto g. Vidović neće da prizna ovu objektivnost, ne će da se pokloni pred onim što mu

objektivnost nameće, ne razumimo, zašto on, proglasujući objektivnost kao pravilo našeg života, bježi i straši se pred objektivnosti, zašto bježi od objektivnosti, koja je čitavom svijetu, kao i svim genijima, kazivala, i sigurno kazivala, u čemu je pravi cilj.

Preporučamo g. piscu da se bolje drži objektivnosti, pa će ga ona, kao i sve pametne ljude, činiti da drukčije govori o Bogu i čovjeku, i ona će mu pomoći da riješi preuzetu zadaću: da nađe ključ svjetske krize.

Dr Bože Vuco

* * *

Nekoliko misli umnog kardinala dr. Augusta Hlonda, Primasa Poljske. — (Principia christiana de vita et actione Statuum juxta mentem cardinalis Hlond). — Država i državna vlast imaju izvor u naravnom zakonu. Bez te vlasti društvo ne bi moglo opstojati. Naravni zakon ne određuje ni formu vladavine ni one osobe, koje upravljaju. To je posao povjesnog razvoja. Princip „svaka vlast od Boga" znači, da je Bog dao čovjeku narav, koja nužno traži auktoritet. Naravno je pravo ćudoredni obvezatni zakon, pa stoga kat. moralka određuje odnošaj ljudi prema državi i državnoj vlasti. Iz ove nauke proizlaze ovi temeljni principi: Budući da je Bog utemeljitelj države, ona ga mora priznavati i štovati. Država potječe od Boga, ona nije Bog; nije dakle izvor ćudorednoga zakona; naravni zakon i 10 zapovijedi Božjih obvezuju jednako državu kao i pojedince. Država je za građane, a nijesu građani države radi. Pratiti svaki korak građanâ, ograničivati svako njihovo djelovanje državnim odredbama, činiti od građana mekaničnu, beznačajnu masu — to je tiranija, a nije državna vlast! Država se u kršćanskome smislu ne gradi na grobovima pojedinih osoba. Ne! Ona se sastoji iz živih, svjesnih, slobodnih građana... Država mora za tim ići, da svoje interese sa pravima građana bez nasilja dovede u sklad. Što se bude manje sprečavala sloboda građana, to će biti zdravija i sigurnija država...

Još prije nego li je bila osnovana prva država, nastala je obitelj. Ova ima svoj izvor jednako kao i država u samoj naravi. Ima prava na opstanak, koja ne potpadaju pod državnu vlast. Država ne samo da ne smije slabiti obiteljski život, nego ona mora, osobito kad je obitelj mnogobrojna ,pomagati je. Roditelji imaju sveto pravo tražiti kršćanski uzgoj djece.

U kršćanskim zemljama susreće država kat. Crkvu kao instituciju posebne vrste, osobite organizacije, velike discipline i dubokog utjecaja na život naroda. Crkva nije podložna državi, ali ona nije „država u državi". Uz suverenu državnu vlast, koja ima za zadaću da promiče vremenita dobra, opstoji neovisna Crkva, koja treba da se brine za duhovne potrebe. Normalni odnošaj između Crkve i države jest potpomaganje i zajednički rad. Ograničavanje slobode Crkve uništuje moral i izvor je bezbrojnih zala. Kad se počme u kat. zemljama govoriti o rastavi Crkve i države, to je očiti znak, da je zavladala tama u državnom životu i da je uznemirena svijest građana. Abnormalno stanje! Crkva uvijek bez ikakove povrede svoga auktoriteta proživljuje tu krizu. Ona i u najnepovoljnijim prilikama brani auktoritet države i štiti njena prava. To čini i onda, kad je država progoni; jer sve

svoje žrtvuje i krv svoju prikazuje za dobro naroda i države.

Iz ovoga odnošaja Crkve i države jasno se razabire, kako se katolici moraju vladati prema državnim vlastima. Katolik mora štovati zakonitu vlast, a ta vlast mora svojom upravom pokazivati, da je svjesna, kako potječe od Boga. Danas su temelji državâ uzdrmani, jer je auktoritet sam sebe ponizio, kad je izgubio s vida Boga. Katolik se ne smije pokoravati nepravednim zakonima, kao na pr. zakonima, koji čine od građana robove; odnose privatno vlasništvo, sprečavaju slobodu Crkve; riječju, treba se boriti proti svim onim zakonima, koji se bilo na koji način protive naravnom ili objavljenom Božjem pravu. Crkva ne vodi politike, jer to nije njezina zadaća. Ali ona ne zabranjuje katolicima sudjelovanje u politici. Šta više, ona ih pozivlje na sudjelovanje u državnom životu. To bi bilo smiješno i pomisliti, da je osobito u kat. zemljama, javni život djelokrug isključivo liberalaca i framasona, i da ona manjina mora uvijek u svojem duhu upravljati katolicima. Katolici moraju ne samo doći na biralište, nego moraju ući u parlamenat, u senat, u urede... Oni tamo ne će biti službeni zastupnici Crkve, nego građani i političari s kat. načelima. Katolik mora istupiti iz političkog, javnog života tek onda, kad bi njegovo sudjelovanje bilo odobravanje očito nećudorednih čina. Katolička politika mora na svim područjima državnog života promicati ideal kršćanske etike. — Crkva nije oruđe u rukama nijedne političke stranke; s nijednom nije sklopila politički savez, i katolicima pušta slobodu u izboru onih stranaka, koje s katoličkom etikom nijesu u protuslovlju...

Pri svršetku, učeni kardinal veli: „Sotona je ušla u politiku narodâ. Ona je izbrisala pomisao na Boga. Istinom se izrugiva. Etiku je učinila smješnom. Političku je savjest razrušila. U živući organizam državâ svađu je posijala. Ostvarila je svoj ideal satanske republike u boljševičkoj Rusiji. Zaslijepljeno čovječanstvo vodi katastrofi — k ruglu revolucije. Tko će istjerati ovog demona iz Poljske? Po Božjoj volji imamo našu državu, mi također hoćemo po Božjoj volji da imamo i našu politiku. Kakova bude naša politika, takva će biti i država. A naša će politika biti onakova, kakav bude naš pojam o državi i naša etika u javnom životu. Mora biti zdrava naša državna filozofija. Čista i uzvišena mora biti naša politika..."

bk.

* * *

Vjera i etika u krivom svijetlu. —(Pittoyable ignorance des questions de foi et d' étique). — G. M. Vidović osjetio je nekako, da u njemu žive reformator čovječanstva. U toj svijesti popeo se je na visoku katedru s koje dijeli lekcije i desno i lijevo ne osjećajući dosta puta, da on ima veoma malo pojma o onom što govori. Mi sada mislimo na najvažnija pitanja u našem životu, a to su pitanja vjere i morala, pitanja našeg odnošaja prema Bogu. I sada, nažalost, imali smo prigodu da se osvrnemo na Vidovićevo neispravno poimanje vjerskih istina. A i sada smo mišljenja da bi se on morao najprije temeljito uputiti u ova najvažnija pitanja, da bi ih imao dobro proučiti, pa tek onda početi s njima govoriti. Ali smo i uvjereni, da onda već ne bi govorio onako kako govori, nego sa dubokim poštovanjem, kako su radili i rade svi koji su ozbiljno poučeni u toj stvari.

G. Vidović je stao n. pr. da nam priča šta je to religija radila, pa nam ovako dovikuje: „Religija se je brinula da slijepca vodi, ali ne da slijepac i progleda. I, naravno, ako je kad poljuljan u čovjeku smisao i sadržaj vjere, te heteronomne i autoritativne sile, koja je prijetila vječnim mukama..." (Ključevi svjetske krize 47).

G. pisac, istina, ne spominje katoličku vjeru, ali je i ne isključuje, pa imamo pravo držati, da se to i na nju odnosi. Dakle bi i ona slijepca vodila, a ne bi se brinula, da on i progleda. Ovo su tako plitka i površna nabacivanja, koja nikako ne zaslužuju, da se na njih osvrćemo, a osvrćemo se stoga, jer zadiru u pitanja, koja nas sve interesiraju. Stoga bi mi upitali g. pisca samo nekoliko upita. Zna li on koja su temeljna načela kršćanske religije? Zna li on što kršćanska vjera uči o odnošaju čovjeka prema čovjeku i prema Bogu? Zna li on da nas vjera uči što je naš bližnji i da nam baš vjera kaže, koji je pravi ljudski i bratski odnošaj prema bližnjemu i da nas ona uči zašto moramo imati taj odnošaj prema bližnjemu? Zna li on da nas ona uči, da je Bog, kao i to, koje su Njegove odlike i kreposti, te koje su naše dužnosti prema Njemu i kakva je Njegova skrb prema nama? Znali on da nas baš vjera naša uči, i to sigurno, a ne natucajući kao on, koji je smisao i cilj našega života? Zna li on da nas baš vjera uči, kako ćemo najrealnije provesti život na ovom svijetu i kako ćemo najsigurnije doći do vječnog života? Znademo da će ovo njemu izgledati neke nepoznanice i da će mu to biti nešto novo, ali mi tome nijesmo krivi, niti smo krivi, da on to ne zna niti se time bavi, samo bi tada o tom morao mučati, kao svaki pametan čovjek; ali je istina da su ovo činjenice i istine, koje nas sam zdrav razum sili da priznamo, a vjera ih još jače osvjetljuje i još bolje nam kaže, što su one i kako se imamo u tim najvažnijim i najvitalnijim pitanjima vladati. Znade li on tko je stvorio i razvio teologiju, najuzvišeniju znanost? Zna li on tko je svijetu navješćivao ove najuzvišenije istine, otvarao mu i otvara oči i tko ga je činio da tako ugleda sjaj, koga nije vidio nigdje nego tu? Zna li on tko je postavio, razvio i produbao najviša filozofska pitanja s obzirom na nas, na svijet oko nas, na ono što je u nama i nad nama, kao i na sve ono, što postoji ili bi moglo postojati? Zna li on, da su to učinili filozofi, sinovi katoličke vjere, kojima se vas svijet divi i koje niko nije nadmašio? Zna li on tko je bio sv. Augustin, Toma, Bonaventura, Duns Skot i bezbroj drugih? Zna li on koliko je slijepaca progledalo po vjeri katoličkoj, njenim teolozima i filozofima? On, izgleda, nije, ali na svoju žalost, jer ne zna što je to pravo svijetlo očiju. Zna li on gdje je govornička umjetnost razvijena do vrhunca i da je ona razvijena i razvija se baš za to da se slijepcima otvore oči i da se na tom otvaranju očiju dnevno radi? Zna li on tko se je uvijek najviše bavio proučavanjem bilina, životinja i svemira i ko je uvijek preporučivao i danas preporučuje da se otvorenih očiju, sa oba oka gleda u svijet bez ikakva straha i ko je osuđivao i osuđuje svaki, unaprijed stvoreni zaključak, predrasudne ideje? Zna li on tko je barbarske narode priveo civilizaciji? Zna li on tko je majka umjetnosti, tko je staru umjetnost spasio? Zna li on čije su crkve muzeji najuzvišenije umjetnosti, zakloništa najvišega čovjekova duševnoga stvaranja? Zna li on tko je prvi osnovao škole, sveučilišta, ko je

prvi osnovao i čuvao biblioteke, ko je prepisivao stare spise i očuvao ih od propasti? Zna li on tko danas ide u centralne djelove Azije, Afrike, Australije i Amerike, u one krajeve, gdje još vlada bijeda i zapuštenost, a koje g. Vidović pozna valjda iz karte, zna li on tko tamo ide i u kolikom broju i to baš za to, da slijepima duhom otvara oči duše, a slijepima tijelom bude zadnja utjeha? Zna li on da je Crkva uvijek bila svjetionik među narodima i tada će biti, a nikakva druga škola, pa imala ona ne znam kakve pretenzije? Zna li on još i to da su svi pravi učenjaci, njih 98%, bili duboko religiozni, a to zato, jer su u religiji našli veliko svjetlo?

Ne ćemo dalje pitati g. pisca, ali smo uvjereni, da, kad bi on znao pravi, realni, objektivni odgovor, ne bi bio nikada pisao ono nekoliko riječi, što je napisao o religiji i o nekakvoj heteronomnoj, autoritativnoj, pasivnoj etici. Tada ne bi bio mogao to napisati, jer bi mu objektivnost, na koju se on rado poziv'je, otvorila oči, pa bi on, na svoju sreću, progledao i ne bi više bio slijep.

Dr Bože Vuco

* * *

Razgovor sa Preuzvišenim Mar Ivanios-om, jakobitskim nadbiskupom koji se ujedinio s Rimom. — (Ce que dit Mgr. Mar Ivanios au sujet de sa conversion). — Putujući u Dublin na međunarodni euharistijski kongres, svratio se u Rim Preuz. Mar Ivanios, sad katolički nadbiskup u Malabaru, pokrajini na jugozapadnom primorju Prednje Indije. U razgovoru s urednikom „Agenzia Fides" dao je zanimivih izjava o svom obraćenju i o stanju katolika u Malabaru.

Početak njegova obraćenja bilo je proučavanje crkvene povijesti kojom se zanimao kao profesor državne ekonomije na ateneju u Kalkuti, a još više kad je s nekoliko svojih drugova prvi među jakobitima stao provoditi samostanski život. Domala bi podignut na biskupsku pa nadbiskupsku čast Kao biskup, promatrajući kako istočne crkve, radi svog regionalizma, nijesu mogle da odgovore potrebama svekolikog ljudstva; uviđajući da individualizam protestanata — čiji je utjecaj na malabarske jakobite tolik da je pred po stoljeća urodio skizmom Mar-Thomita koja sad broji oko 128.000 sljedbenika, dok jakobita ima 354.000 — nužno svodi sve religijske tekovine na materijalno blagostanje čovječanstva; videći da samo Katolička crkva ima auktoritet, koji je neophodno potrebit za opstanak i blagotvorno djelovanje svake zajednice, u čemu ga je veoma mnogo poučio njegov pokušaj zajedničkog samostanskog života; uvidio je da raditi oko unapređenja svoje dijeceze znači graditi na pijesku, jer je samo Rimska crkva zadovoljavala jaki zahtjev njegove duše, koja je tražila religiju sposobnu da uz pomoć milosti usavrši čovjeka, religiju naznačenu od Boga kao sredstvo spasenja za sve ljude. Zato se je 20. septembra 1930 sa svojim sufraganom Preuz. Mar Theophilos-om, dva klerika i jednim lajikom podložio Rimu. Njihov je primjer urodio obilatim plodom. O Božiću iste godine mogao je Preuz. Mar Ivanios poslati Sv. Ocu kao dar za Novu godinu imena 5.199 osoba koje su prešle na katolicizam. Danas broj povraćenih iz jakobitske sekte iznosi oko 8.000, a obraćenih sa poganstva oko 800. Preuz. je Mar Ivanios 2. svibnja ove godine bio počašćen od Sv.

Oca palijem. Ovaj pokret sjedinjenja sa Sv. Crkvom dobiva sve više zamaha, tako da se može reći da su jakobiti na putu da u masama priđu na katolicizam. „Glavna poteškoća bio bi odveć konservativni duh Malabaraca. Drugu nemalu poteškoću zadaje neupućenost i sektarstvo. Prva će se, nadam se, svladati — veli Preuz. Mar Ivanios — propagandom putem štampe i osobnog saobraćaja, a nad drugom će triumfirati molitva i dobar primjer." Malabarski su katolici svijesni svog poziva, da obrate svu ostalu Indiju na katolicizam. Moć da djeluju na svoje sunarodnjake imaju u punoj mjeri, jer su po socijalnom položaju ravni najvišim indijskim kastama. Iako sve do dana današnjega to djelovanje ne malo priječi geografska odjeljenost, to i u tom pogledu prilike kreću danomice na bolje (Isp. Osservatore Romano 1932. Br. 123).

*

„Mi Nijemci se bojimo samo Boga; a inače nikoga na ovome svijetu". — (Le nom de Dieu de nouveau amploié par les politiciens). — Te je riječi sa punom samosviješću izrekao jedan državni ministar (Göbbels), prigodom 14. godišnjice potpisa mirovnog ugovora, dok su na kućama, u znak žalosti bile izvješene zastave na po stijega.

Božje se ime već davno nije spominjalo ni u najsvečanijim ugovorima, ni u najtežim katastrofama. Providnost, svemoć, pravednost i dobrota Božja postali su nepotrebni pojmovi. A sada nacionalistički Hittlerov ministar ne žaca se u jednom toli svečanom govoru, kojeg na radiju slušaju više milijuna Njemaca, spomenuti ime Božje, možda u malo pretjeranom domoljubnom afektu i u presamosvijesnom pouzdanju u svoje sile, ali uvijek sa nekim pijetetom i vjerom u njegovu pravednost. Svi međunarodni ugovori prije Versaljskog, započeli bi riječima: U ime Boga velikoga. Sada toga više nema. Ljudi će i bez Boga. A neznaju da tako ispodmiču temeljni kamen svake obvezatnosti u savjesti, svake solidne sankcije poprimljenih obveza. U svjetskoj politici neki plediraju za reviziju mirovnih ugovora jer da su nepravedni; drugi brane njihovu nepovredivost, jer da inače ne može biti mira; — međutim jedni i drugi zaboravljaju da je pravednost temelj država — justitia regnorum fundamentum, i da taj osnov može biti samo vjera u pravednoga Boga. *R.*

* * *

Pobornica slobode. — Crkva nije bila prijateljica starog ropskog sistema. Ovaj sistem, po kom su jedni bili neomeđeni gospodari, a drugi sluge, i to sluge bez ikakvih prava i zakona, koji bi ih štitio, bez ikakvih prava na se, na ženu, na djecu, na obitelj, na posjed, a imali su sve moguće dužnosti da rade što se gospodaru prohtjedne, koje je gospodar mogao, po miloj volji, bez razloga smaknuti sa cijelom obitelji; ovaj sistem, u kom je čovjek bio izjednačen sa životinjom, pače još na nižem stupnju, bio je i sada je u posvemašnjoj opreci sa naukom evanđelja, a potom sa naukom, praksom, životom i ciljem Crkve.

Crkva je nastala baš u jeku rimskog ropstva, onda kad je u samom glavnom gradu Rimu najveća većina ljudi spadala među robove, a samo mali dio na „plemenite gospodare", i kad se je moć i veličina mjerila po broju robova, koje ima stanoviti gospodar. Za ove ljude-robove, koji su

bili ništa, smeće u očima mogućih gospodara, Crkva je odmah suprotstavila svoju, do tada nečuvenu nauku: da rob nije „rob" t. j. živina, biće bespravno, nego da je čovjek jednakog dostojanstva i vrijednosti, sa jednakim pravom na život i jednakim ciljem života kao i njegov „plemeniti gospodar". Crkva je odmah suprotstavila nauku evanđelja: da smo svi sinovi istog Oca nebeskoga, da nas svaki ima neumrlu dušu, i rob i gospodar, za koju je Krist jednako trpio, da nas svakog čeka neumrli život i da Bog gleda na naša djela, a ne na našu moć i bogatstvo, te da siromah i rob može biti u vjekove sretan i bogat kod Boga, dočim naš bogati gospodar može lako biti bez sreće i najzadnji u vječnom životu.

Uz ovu nauku Crkva je suprotstavila i svoju snagu, koja je sva izvirala iz nauke. Nauka je bila ispravna, Božanska, pa je i snaga bila Božanska. Crkva je jedina, sama pošla u boj za čovječja prava i njegovu slobodu, koju je ona pomalo izvojštila. Svijetom se raširila vijest o novoj nauci i novom radu za oslobođenje čovjeka. Robovi, kad su to čuli, počeli su se sjećati da su i oni ljudi i da je njihov položaj nepravedan, pa se se stali dizati i misliti na svoje oslobođenje. Mnogi gospodari, u kojim je bilo još nešto plemenitoga, brzo su shvatili ispravnost nove nauke, te su počeli puštati robove na slobodu, nek i oni budu ljudi; a drugi, koji su se opirali novoj nauci, pomalo su, pod pritiskom nanovo nastalih okolnosti, morali popustiti. Ropstva je nestajalo; nestajalo je užasne, poganske, nečovječne pojave gdje je na desetke i stotine hiljade života moralo biti spravno da trpi i umire bez razloga, za volju i na mig jednog gospodara, koji je imao manje prava na život nego li njegovi robovi.

To priznaje svaki čovjek, koji nije rob svoje zaslijepljenosti i strasti. Taj čovjek vidi da se i danas Crkva bori za slobodu robova u poganskim zemljama, jer tamo ih još ima. Crkva šalje svoje sinove i kćeri da oslobađaju i otkupljuju robove; i oni ih oslobađaju. Crkva ustanovljuje i posebne Redove za otkupljenje robova. Za slobodu robova bori se ponegdje i državna vlast, ali ona vlast, koju je i poslije nego ju je prožela evanđeoska nauka o jednakosti svih ljudi.

Modernim frazerima nije nikada dosta nepoznavanja povijesti, onoga što je Crkva uradila u prošlosti i onog što ona radi dandanas za slobodu svijeta, napose za slobodu robova. Njima nikada dosta pristranosti. Onaj, koji se boji prijeći crkveni prag, koji ne će uzeti u ruke ozbiljni, katolički časopis da čuje što Crkva radi: baš on i niko drugi znade napasti Crkvu da je tlačiteljica slobode. Ovaj treba da mete ispred svojih vrata, treba da ima malo više nepristranosti i treba da je malo manje rob svojih strasti i predrasuda, pa će odmah vidjeti da je Crkva prvi i najveći propovjednik, pobornik i zaštitnik slobode i prava, vidjet će da je Crkva stekla sve te naslove boreć se za najprimitivnija čovječja prava, za njegovu slobodu.

B. V.

KNJIŽEVNI PREGLED

Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku. Svezak I. za g. 1928 i 1929. Split 1933. Uredio M. ABRAMIĆ. *26×19. VIII+448. Prilozi 96+32 str.*

Ovaj broj „Vjesnika" uredio je novi urednik dr. Mihovil Abramić, poznati arheolog u otkopinama i uređivanju starina u Akvileji. Ovaj broj „Vjesnika" je jubilaran, stoga biranim sadržajem i ukusnijom opremom nadilazi izdanja prošlih godina. Novi urednik uredio ga je u smjeru svojih slavnih predšastnika tako da su u njemu izašle radnje i prilozi iz prehistorije, arheologije, numizmatike, nacijonalne naše historije, antične i narodne nomenklature, povijesti umjetnosti i crkvene glazbe srednjega vijeka (str. III.).

Iz mitologije g. Abramić raspravlja o trogirskom reljefu Kaizosa (str. 1—12), o kojemu misli, da je srodan s karakterističnim osebinama Lizipove umjetnosti. Iz epigrafije R. Egger tumači novo otkrivene natpise iz groblja na Kapljuču (str. 13—21). Iz geografije g. A. Grgin objašnjuje novi rimski miljokaz iz donjokaštelanskog polja (str. 22—29). Iz arhitekture g. Abramić raspravlja o suncobranu na nekim nadgrobnim spomenicima u Dalmaciji i Noriku (str. 30—36). Iz arheologije E. Dyggve otkriva prve solinske drvene sarkofage (str. 37—48). G. Abramić ponovno priopćuje iz mitologije skulpturu antiknih božanstva (str. 49—55), iz epigrafije tumači neke natpise iz bedema starog Solina (str. 56—64), a Antun Mayer iz Duklje (str. 65—73). Prof. L. Katić označuje ubikaciju starohrvatske župe Smine u okolini Gornjeg Muća (str. 74—84). P. Skok proučava toponomastiku rimske provincije Dalmacije (str. 85—156). M. Barada unosi mnogo svijetla u dinastičko pitanje u Hrvatskoj XI stoljeća (str. 157—199). Mate Klarić iz starohrvatske epigrafije donosi važan natpis na crkvi u Tukljači (str. 200—226). G. Novak priopćuje pravničko značenje grada Splita od X—XV. u licima: comes, potestas, prior, consul, rector, capitaneus, miles (str. 227—273). M. Vrsalović pruža zanimiv prinos iz bračkih starina (str. 274—295), a g. Ć. Kalebić o topografiji gradova i tvrđava u župi Cetini (str. 296—306). P. Buturac na osnovi tradicije misli, da je Ksisto V. iz Kruševica, a pripadao bi obitelji Svilanovića ili Šišića (str. 307—329). Rubić I. ispituje pomicanje naselja na Šolti (str. 330—338). B. Desnica ispituje kotarske uskoke na početku kandijskog rata (str. 339—346). A. Jutronić bilježi sutivanske natpise (str. 347—349). N. Luković donosi kratki prinos o don N. Lukoviću, glagoljašu i pjesniku (str. 350—353). Iz prehistorije Werner Buttler iznosi iskopine kod Ervenika (str. 354—364), a o. A. Zaninović iz crkvene glazbe lekcijonar kolegijalne crkve sv. Ivana u Trogiru (str. 365—375). Za crkvenu umjetnost i povijest glazbe važni su prinosi Mayerov o majstoru Hansu iz Basela i Stjepčevićev o Jurju Celidoniu (str. 376—389). O. V. Brusić izvještuje o franjevačkom hvarskom zvoniku i ikonostasu na Košljunu (str. 390—399), K.

Stošić o crkvici i bratovštini sv. Duha u Šibeniku (str. 400—414), P. Pausch o medaljonu Faustine Ml. (str. 415—416) i t. d. — Pk. I. Pivčević raspravlja u prvom prilogu „Glagolsko bogoslužje i splitski sabori (str. 1—96). u drugom J. Smodlaka o zemljama južnih Slovena i njihovim grbovima (str. 1—32).

Tisak je „Novog Doba" krasan; klišeji su precizno izvedeni. Ovom jubilarnim broju nema se što ozbiljna zamjeriti. Samo razvrštenje radnja moglo se je poredati prema navedenim znanostima.

Dr. fr. J. Božitković.

*

Don KRSTO STOŠIĆ, *Čisto Srce.* Šibenik, Vlastita naklada, 1933. In 8—128 str. Cijena 10 D.

Pisac ove knjige dobro je poznat čitateljima „Nove Revije". Već je objelodanio više lijepih, suvremenih rasprava iz naše domaće povijesti. Djelo „Čisto srvce" nije izvan područja djelatnosti štovanog pisca. On je kateheta, odgojitelj učeće mladeži. I ova knjiga plod je njegova dugogodišnjeg uzgojnog rada, zapažanja itd.

Knjiga se dijeli u pet poglavlja, a svako poglavlje u više paragrafa. U prvom poglavlju pisac raspravlja o čistoći uopće: dva simbola; čistoća i djevičanstvo kod pogana; pohvale čistoći i djevičanstvu; čistoća, mudrost, ljepota i snaga; Isus kralj djevica; djevičanstvo (celibat); junačka djela ljubitelja čistoće. — U drugom poglavlju (33—53) pisac je uprav lijepo opisao blagotvorne učinke čistoće i proklestvo bludnosti. Također zgodno pobija razne prigovore proti čistoći i djevičanstvu. — U daljna tri poglavlja nalazimo na dugo opisata razna sretstva za čistoću kao što i protivnike čistoće. U nemanje nego 23 paragrafa govori pisac o tjelesnim nagonima, volji i askezi, o pogibelji od jela, pića, štiva, plesanja, odijevanja itd. Opisuje moć vjere i milosti, snagu zagovora Prečiste Djevice, ispovijedi i pričesti. I na koncu nadodaje razne molitve za čistoću.

Već iz ovog letimičnog pregleda, jasno se razabire kako nam je veleč. pisac dao knjigu veoma bogatu suvremenim sadržajem. Knjiga je uprav krcata lijepih misli, navoda uzetih iz raznih pisaca: Sv. Otaca, starih i modernih pedagoga itd. Šteta što nigdje nije naznačeno, gdje se nalaze ti navodi. Da je štovani pisac na svršetku knjige naveo literaturu, to jest mjesto onih mnogobrojnih navoda u knjizi; da je osim toga stavio mali uvod i zaključak — knjiga bi imala veću vrijednost. No i ovako ona će nesamo odraslijoj omladini obojega spola, nego svakome bez razlike dobro doći. I uzgojitelj i propovjednik i ispovjednik naći će tu mnogo korisna gradiva.

F. K. B.

*

Spomen-Knjiga o pedesetgodišnjici banovinske bolnice u Šibeniku 1883—193: Str. 194. Izdala Uprava Banovinske bolnice u Šibeniku. — Važna ustanova, kao što je naša bolnica u Šibeniku, morala je da proslavi, jer je imala rad šta da proslavi, svoju pedesetgodišnjicu. Bez ove bolnice zijala bi velika praznina u našim krajevima, napose u sjevernoj Dalmaciji; a praznine nema, jer je tu naša bolnica, koja vrši svoju uzvišenu misiju na dostojan način.

Bolnica je proslavila svoju pedesetgodišnjicu, ne nečim što propada, nego djelom, koje će budućim pokoljenima govoriti o radu i naporima uloženim za osnutak i napredak velike institucije. U tu svrhu bolnica je izdala Spomen-Knjigu, koja izvješćuje javnost o svemu, što je u njoj učinjeno za dobro našeg naroda.

U njoj su i brojni znanstveni prilozi od sadanjih i bivših liječnika bolnice. Sarađivali su: Dr. J. Machiedo, M. Benković, Dr. B. Peričić, Prof. Dr. Vaclav Neumann, Prof. Dr. I. Botteri, Dr. F. Smolčić, Dr. G. Bogić, Dr. B. Lavrič, Dr. J. Pasini, Dr. V. Rismondo, Dr. F. Dražančić, Dr. J Marčelić, Dr. M. Žepić, Dr. J. Lalić, Dr. J. Glaser, dr. N. Ćosić, Dr. M. Škarica, Dr. B. Kurajica. — Ovi prilozi plod su ozbiljnog znanstvenog rada i ispitivanja, te su znak kako naša šibenska bolnica stoji na svojoj visini.

B. V.

*

Djela Sv. Terezije od Isusa. Svezak I. — Ono što je cijela naša javnost s nekim nestrpljenjem očekivala, to je eto već ostvareno. Pred sobom imamo u savjesnom prijevodu i u odličnoj vanjskoj opremi prvi svezak „Djela Svete Terezije od Isusa". U ovom prvom svesku Svetica opisuje samu sebe, svoj život sa svim onim čudesnim milostima, objavama, vizijama i zanosima, kojima ju je obdario Gospodin. Međutim u svim tim izvanrednim Božjim darovima ne nalazimo ništa, što bi nas uznemirivalo ili u nama budilo malodušnost, dapače tu će čitatelj naći uvijek nešto tako blisko i moguće našoj ljudskoj naravi, te će ga to samo poticati na bolji i dublji unutarnji život. A u tome upravo i leži stvarna vrijednost ovih neumrlih djela.

Iza ovog prvog sveska, u najkraćem roku slijedit će također i ostala dva sveska. Svi oni, koji su se do polovice travnja na „Djela" pretplatili i obvezali se uzeti sva tri sveska, dobivaju ih uz pogodovnu cijenu od Din. 120. Međutim, kako su mnogi kasno saznali za tu pogodnost, izdavači su produžili tu pogodnost na još neko vrijeme, ali uz taj uvjet, da oni koji se hoće njome poslužiti, treba odmah da pošalju svotu na sva tri sveska (Din. 120. —), kako bi se time bar donekle namirili veliki troškovi oko izdavanja ovih monumentalnih djela. Inače je knjižarska cijena djelima Din. 180. — Sva tri dijela mogu se dobiti također uvezana u platno sa zlatnim naslovom. Uvez stoji 15. Din. po komadu. Za pakovanje i poštarinu svih triju svezaka treba dodati Din. 9. — Novac se šalje ili novčanom uputnicom ili čekom br. 33.236. Narudžbe prima: Dominikanska naklada „Istina" Zagreb — Maksimir.

*

Društvo Naša Sloga u Ljubljanli počelo je izdavati novi list „Ars Sacra" i izašao je prvi svezak za april 1933 sa ovim zanimljivim sadržajem: Papa o savremenoj crkvenoj umjetnosti. Niko Ivanović: za tradiciju ili savremenost? Ivan Veider: Zakaj naj se duhovnik zanima za umetnost? Adrian Egger: Čuvajmo crkvene umetničke spomenike! France Stele: Načela varstva spomenikov. Anton Mrkun: Paramentika. — Uredništvo i uprava lista je: Ljubljana Tyrševa cesta 17 Misijonska tiskarna. Ove godine izlazi četiri puta, a dogodine možda i češće. List prima i slovenske i hr-

vatske članke, a stoji na godinu Din. 20. Mi preporučujemo ovaj časopis, jer se nadamo da će *Ars Sacra* kod nas buditi i širiti kršćansku umjetnost. Svakako ovaj prvi broj čini ugodan i lijep utisak. *E.*

NOVAK FRANJO KSAVER, *Alpski župnik*. Epizode iz života osamljenog svećenika. Str. 229. Split, Hrvatska Knjižara 1932. Din. 24. — U zadnje vrijeme neki bolesni pisac napao je život župnika na selu u jednom prljavom spisu, koji ne može biti nego izraz i odraz bolesnog i pokvarenog srca. Da je njegov roman nenaravan i neistinit, izmišljen, dokaz je i ovaj „Alpski župnik", gdje se opisuju, ne tendenciozne i izmišljene zgode, nego gdje se pred nama razvijaju zbiljski događaji: život župnika u punom svom značenju. Neprilike mjesta, u kom se je „Alpski Župnik" našao i s kojim se je on morao boriti opisane su do u sitnice, kao i njegovo vladanje u tim okolnostima. To čovjeka više zanima nego sve zlobno natucanje, koje nam na kraju ogadi i odbija nas. — Uzmi i čitaj „Alpskog Župnika", pa ćeš vidjeti što je župski život. *B. V.*

•

OPEKA dr. MIHAEL, *Rastrseno klasje*. Štiri in trideset različnih govorov. Str. 147. Ljubljana, Prodajalna H. Ničmanova, 1933. Din. 24. — U ovoj zbirci imamo sedamnaest govora za razne svetkovine u godini. U njima, kao i u dosadanjim, g. Opeka upotrebio je svoju profesorsku spremu i govorničku vještinu. Izbor tema učinjen je prema potrebama današnjeg slušateljstva, koje žive u novim prilikama i hoće da mu se stare istine evanđelja prikažu u savremenoj formi. Za sve to pisac je morao poznavati, i dobro poznaje, opće duševno stanje današnjeg svijeta, posebne struje i mišljenja naobraženijih krugova i biti pun pastoralnog duha. To je sve kod g. Opeke. Stoga se njegovi govori rado čitaju kao savremeno duhovno štivo, a svaki će propovjednik u njima naći bogatih misli i raznovrsnog gradiva za svoje govore. *B. V.*

•

VIDOVIĆ MILJENKO, *Ključevi svjetske krize*. Str. 144. Sarajevo, Biblioteka Uzgajatelj. Din. 10. — U današnje vrijeme, kad je vrijeme velike svjetske krize, ništa pohvalnijega nego tražiti odakle je ta kriza, to zlo na stalo i kako bi ga mogli izliječiti. Ko imalo u tom učini taj zaslužuje da mu se ime upiše zlatnim slovima u povijesti čovječanstva. Za riješiti ovu krizu treba imati ispravne pojmove o mnogo čemu: o samoj krizi, u čemu je najveća kriza, gdje i kada je ona počela, koji su duševni, a koji materijalni preduvjeti i predznakovi krize, što su ljudi stavili za cilj svom životu, a što je zapravo cilj našeg života, što je to kultura, što civilizacija, što religija, što moral.

G. Vidović latio se je pohlavne teme: da nađe ključeve svjetske krize. Ali on ih nije našao niti će ih ikada naći sa onakim pojmovima o religiji, moralu, etici, povijesti, teologiji, cilju čovjeka itd. „Magni passus sed extra viam" mogli bi reći o njegovoj brošuri. Operira sa terminima, sa pojmovima, koji često puta nemaju određeno i ispravno značenje i nijesu na svom mjestu. Stoga njegova brošura ne će mnogo pridonijeti da se riješi svjetska kriza, iako ima dosta dobrih i zdravih pogleda, ali će to sve zamutiti krivi pojmovi i umovanje o velikim životnim pitanjima. *B. V.*

Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti u Zagrebu. *Izvještaj za školsku godinu 1932—33*. Zagreb 1933. Tisak nadbiskupske tiskare. — Školske godine 1932—33 postavljeni su ovi novi profesori: za direktora zavoda Matić dr. Tomo, direktor u miru, Babić Bogdan, profesor u miru, Rožić dr. Ferdo, profesor i vojni vikar u miru i dr. Na kraju školske godine 1932—33 bilo je na ovom zavodu nastavnika 26. Redovna školska obuka počela je sa zazivom Duha Svetoga i tumačenjem disciplinskih pravila dne 10 sept. U zavod se je upisalo 408 učenika i otvoreno je 11 odjeljenja sa paralelkama u prva tri razreda. Od ukupnog broja upisanih ostalo je krajem drugog polugodišta ocijenjenih učenika 363. Među ovima svršavaju razred *s odličnim* uspjehom 94 ili 25.89%, sa vrlo dobrim uspjehom 167 t. j. 40%, sa dobrim uspjehom 80 učenika ili 22.03% Svakako općeniti uspjeh je zaista lijep i zadovoljava. Čestitam i gospodi nastavnicima i upraviteljima. U današnje doba ovo je najbolje i najglasnije svjedočanstvo. *E.*

•

„Danica" kalendar za god. 1934. Izdalo Društvo sv. Jeronima u Zagrebu. — Već je izišao najmiliji naš hrvatski kolendar za 1934. god. „Danica." Društvo sv. Jeronima, dugogodišnjim iskustvom izvrsno je upoznalo što treba našem hrvatskom, katoličkom čovjeku, što je za njegovu prosvjetu i zabavu. Stoga je Danica, uz kalendar, puna poučnog i zabavnog štiva i pjesama, dakako uz mnoge slike i ilustracije. I u ovoj Danici sarađuju pravi poznavaoci naše pučke, hrvatske i katoličke duše i stoga njezino štivo progovara iz duše duši, i za to nijedna naša kuća ne bi imala biti bez Danice. Ona je i najjeftiniji naš kalendar. — Danicu i još dvije knjige svaki jeronimski član dobiva za samih 10 din. *B. V.*

•

Florilegium Patristicum. Ediderunt B. GEYER *et* J. ZELLINGER. — Bonnae, sumptibus Petri Hanstein 1933.

1. Fasc. XXXIV. S. Caesarii, Regula S. Virginum. Edidit G. Morin. Mk. 2.80.

2. Fasc. XXXV. S. A. Augustini, Textus Eucharistici Selecti. Edidit H. Lang. Mk. 3.

3. Fasc. XXXVI. S. Alberti Magni, Quaestiones de bono (q. 1—10). Edidit H. Kühle. Mk. 2.50.

4. Fasc. VI. Q. S. F. Tertulliani Apologeticum. Recensuit J. Martin. RMk. 6.

1. O. German Morin kao prognanik (str. 3) iz Belgije u Njemačkoj izdao je *„Pravilo sv. Djevica"*, koje je napisao sv. Cezarije biskup. Pravilo je namijenjeno benediktinkama u Einstaettenu. Ovo je kritično izdanje priredio iz tri kodeksa: münchenskog, bamberškog i berlinskog. Sravnio ga je i sa tourskim. Priložio je jedan specimen iz bamberškog kodeksa, a dva iz tourskoga.

Knjiga je puna kao šipak zlatnih pravila za život i kršćansku savršenost. Dom Morin poznati sredovječni i patristični istraživalac i paleograf izveo je djelo precizno i kritički.

2. O. Hugo Lang benediktinac u ovom svesku izdao je *„Izabrane evharistijske tekste" sv. Augustina.* Sam naslov knjige nas privlači. Tekstove je probrao iz maurinskog i bečkog izdanja djela sv. Augustina. Geiselmann i Adam pisali su zasebno o euharistijskoj nauci sv. Augustina. Langovo izdanje nema posebne vrijednosti za tekstualnu kritiku teksta, nego što njim pruža *srčiku evharistijske nauke* sv. Augustina.

3. Henrik Kühle izdao je prvi „Quaestiones de bono" t. j. Sumu o dobru (pitanje 1—10) sv. Alberta Velikoga i kritičkim aparatom obradio na osnovi deset kodeksa, od kojih je M. Grabmann poznavao samo tri. Knjiga je zanimiva koliko aktuelnošću, jer je tu nedavno sv. Albert proglašen svecem, toliko novošću, jer je otkriveno i dokazano jedno njegovo novo djelo dosada gotovo nepoznato.

4. Josip Martin objelodanio je „Apologeticum" Tertulijanov. Priručno izdanje izvedeno je uzorno prema pravilima tekstualne kritike. Uporaba kodeksa, raznih izdanja, monografija, precizan sud o njihovoj vrijednosti i bogati navodi pišćevi odavaju čovjeka veoma zrela, snabdjevena dubokim znanjem, objektivnom kritikom, širokom kulturom i jakom sposobnošću. ***Priručno izdanje je klasično.***

Dr. fr. Juraj Božitković.

•

1. SCHULTES, *De Ecclesia catholica.* Praelectiones apologeticae denuo editae a P. E. Prantner. Str. VIII—765. Paris, Lethielleux 1931. Fcs. 50.

2. GEARON, *Le Spiritisme. Sa Faillite.* Str. 193. Paris, Lethielleux 1932. —

3. GEREST, *„Veritas".* **La vie chrétienne raisonnée et meditée. IV. La maison paternelle.** Dva sveska. Str. 490—328. Lethielleux, Paris 1933. Cij. fr. 30. —

1. Danas je dosta obilata apologetska literatura. Među djela, koja su dobila općenito priznanje u znanstvenom svijetu spada i ovo djelo P. Schultesa. Auktor se je ograničio na traktat o Crkvi, ali je o Crkvi iznio, u glavnim linijama, sve, što se u priručniku može reći. Djelo je razdijeljeno u deset poglavlja: O obrani Crkve katoličke, o uzrocima Crkve, o obilježjima Crkve, o savršenosti i odlikama Crkve u društvenom redu, o vlasti Crkve, o primatu rimskog Pape, o općenitim Koncilima, o Crkvi kao pravilu vjere, o odnošajima Crkve prema vani.

Pisac je dobro učinio što je napose i naširoko obradio ovaj traktat. On je po sebi važan, i svaki kršćanin, osobito bogoslov, mora u dnevnom životu znati mnogo toga što se odnosi na Crkvu, a u običnim priručnicima neka od ovih pitanja nijesu spomenuta, a neka su samo ukratko obrađena. Auktor je obilno upotrebio modernu literaturu. Djelo je obradio na pregledan način tako da se bez poteškoće može dobiti cjelokupni pregled cijelog pitanja. I s te strane ima veliku prednost. U pitanjima ponekad zauzimlje posebno stanovište, ali gleda ga utvrditi dobrim razlozima.

2. O spiritizmu pišu u svim jezicima, u novinarskoj štampi i u zasebnim većim djelima. I gledaju ga sa raznovrsnog stanovišta. Jedni hoće da su tu po srijedi prekogrobne sile, a drugi kažu da to sve biva uslijed okret-

nosti, spretnosti, a najčešće varkama medijuma i predstavljavača. Među ove posljednje spada djelo J. Gearona. Zbilja, za svoju tezu pokupio je mnogo dokaza, koji najčešće utvrđuju okretnost i slabu namjeru medijuma t. j. da prevare gledaoce, i mnogo slučajeva gdje su uspjeli svoju varku prodati kao upliv duha. Zgodno će doći onom koji se bavi okultističkom literaturom.

3. P. Gerest je nedavno izdao djelo: Pod zaštitom Djevice Vjerne, gdje je opisao veliku ulogu, koju ima B. D. Marija u životu svakog pojedinca i Crkve. Sada nastavlja započeto djelo, te u dvama svescima, pod naslovom: Očinska kuća, govori o ustanovi Crkve i sakramenata i njihovoj važnosti u duhovnom životu i o samom duhovnom životu. Pisac piše velikom teološkom spremom i iskustvom stečenim u pastoralnom životu. — Oba sveska prodaju se zajedno.

Dr. B. Vuco

•

Opuscula et textus. Series Scholastica edita curantibus M. GRABMANN *et* Fr. PELSTER. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung Münster i. W. 1933.

1. Fasc. XIII. Sigeri de Brabantia, De aeternitate mundi. Edidit R. Barsotti RM. 0.80.

2. Fasc. XIV. De cognitione veritatis. Textus selecti s. Thomae Aquinatis. Collegit J. de Vries. RM. 1.10.

3. XV. Philosophia S. Bonaventurae. Edidit B. Rosenmöller. RM. 1.10.

1. Dr. R. Barsotti izdao je „O vječnosti svijeta" djelce Sigera iz Brabancije, koji je bio „magister artium" u Parizu 1266. Zanašao se je za zabludama Averoesa. Bilo je osuđeno više njegovih izreka 1270. i 1277. Zastupao je, da je svijet vječan. Protiv njegovih nazora pisao je sv. Bonaventura, sv. Toma i sv. Albert Veliki. Zaklao ga je njegov tajnik u Città Vecchia prije 1284. Važan je prilog upoznanju zapadnog averoizma. Tekst Barsottijev je dosada najkritičnije izrađen.

2. Josip De Vries donio je nekoliko tekstova sv. Tome Akvinskoga „O spoznaji istine". Stvar je važna, da se upozna kriterijologijsko pitanje sv. Tome. Tekst nije obrađen prema zahtjevima tekstualne kritike.

3. B. Rosenmöller izabrao je nekoliko tekstova iz djela sv. Bonaventure, iz kojih se vidi filozofijski duh sv. Bonaventure. Namjerava, da ga prikaže učiteljem augustinizma.

Poslužio se je kvaračkim kritičkim izdanjem. U pogledu kritike teksta pisac se ničim ne ističe.

Dr. fr. Juraj Božitković.

•

Opuscula et textus. Series liturgica edita curantibus R. STAPPER *et* A. RUECKER. Aschendorffsche Verlagsbuchhandl. Münster i. W. 1933.

Fasc. I. Ordo Romanus Primus. De Missa Papali. Edidit R. Stapper. Cijena 0.85 RM.

Fasc. II. Ritus Baptismi et Misae ab A. Röcker. Cijena 1 RM.

1. G. R. Stapper i A. Röcker započeše izdavati sitne liturgijske tekstove, koji su dragocjeni prilozi za upoznavanje povijesti crkvene liturgije. Stapper je štampao prvi svezak o papinoj liturgiji iz vremena Grgura Ve-

likoga (590—604). Papa jaši s velikom pratnjom do crkve, u kojoj se je imala odslužiti svečana misa. Opisuju se razni obredi, n. pr. subdakon drži pliticu od prikazanja do kraja kanona. Misnik spušta u kalež česticu sv. hostije.

2. Rücker Adolf prevodi iz sirskoga *obred krštenja i mise*, koga Teodor Mopsuestenski zabilježi u kateketičkim govorima, koje je A. Mingana izdao u Cambridgeu 1932. i 1933. Govori naliče kateketičkim sv. Cirila Jerusalemskoga. Ovo otkriće Minganovo i prijevod na latinski od Rückera sjajan su prilog povijesti obreda krštenja i istočne liturgije. — Preporučujemo da se svi teologijski zavodi kod nas pribroje na ove sitne tekstove.

Dr. fr. Juraj Božitković.

•

DIEKAMP Dr. FRANZ, *Katolische Dogmatik* nach den Grundsetzen des heil. Thomas I—III. Band. XIV—380—585—491. Münster i. W. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung. 1930—1932. RM. 9.70;—14. 10;—13. — Diekampova katolička dogmatika ovim je doživjela šesto izdanje. Razdijeljena je u tri dijela, od kojih prvi radi o uvodu u dogmatiku, o Bogu, o presvetom Trojstvu; drugi o stvorenju, o Otkupljenju i o milosti; a treći o Sakramentima i Posljednjim stvarima.

Kako sam pisac kaže djelo ima određenu svrhu, a ta je: da začepi prazninu, koja se je osjećala posebice u njemačkoj teologiji. Poslije dogmatike M. Glossnera (tiskana 1874) nema na njemačkom nijedne dogmatike, koja bi odlučno, u svakom pitanju bez izuzetka, slijedila nauku sv. Tome. A to je ipak jedini način obradivanja dogmatike i teologije, kaže pisac. Za to je on izdao svoje djelo, koje ima u svemu biti odraz sv. Tome. Gdje se razne škole i teolozi ne slažu, koja je bila misao sv. Tome, on slijedi mišljenje škole tomističke.

Diekamp nastoji da u svemu odgovori zadanoj svrsi: „Kakidakada donosi i mišljenje Duns Skota, ali, jer je odredio dati priručnik tomističke dogmatike, mišljenje Skota ne prima.

Držimo da auktor nije u svim pitanjima našao pravo rješenje. Tako u pitanju kako Sakramenti proizvode milost on izabire rješenje, koje ima najviše poteškoća, ali nije stvarno odgovorio na primjetbe, koje se protive tom rješenju. — Njegovo mišljenje kako je Krist utemeljio neke Sakramentalne znakove (in genere ili in specie) ne slaže se s onim, što napose govori o formi Sakramenta Potvrde. Još su neka pitanja, n. pr. o preodređenju (praedestinatio) gdje bi auktor bio našao bolje i opravdanije stanovište, da se nije unaprijed bezuslovno vezao na jednog teologa.

Diekamp ne razvlači pitanje; ne iznosi sve što se može i ne može reći, već ono što je nužno, iz čega se može imati jasni pogled u cijelu stvar. Pitanja su dobro raspoređena i odijeljena naslovima i podnaslovima, pa stoga sasvim pregledna. Uz to piše laganim stilom, te ga se lako čita i prati.

Dr. B. V.

•

1. MOENNER, *Autour du Clocher*. Str. IX—278. Paris, P. Téqui, 1932. Fcs. 12. —

2. *L' Ascension d' une Ame: Yvonne (1914—1929). Souvenir d' une maman*. Str. 168. Paris, P. Téqui 1933. Fcs. 10. —

3. GRIMAUD, *Non-Mariées*. Str. 320. Paris, Lethielleux, 1933. Fcs. 10. —

4. MARITAIN, *Eléments de Philosophie. II. L' ordre des concepts: Petite logique ou logique formelle*. XI—356. Paris, P. Téqui 1933. Fcs. 24.50. —

1. Kolekcija „Je sème" (Ja sijem), o kojoj smo govorili u zadnjem broju N. R., izdala je i ovo djelašce „Oko zvonika". To su nedjeljne propovijedi o župi, crkvi, kleru i vjernicima. Pisanje očituje iskusnog župnika, koji dobro znade od kolike je važnosti za vjernike da znadu što je njihova crkva i sve što je u njoj i oko nje, što je kler i svećenstvo, kakav treba da je život vjernika: ljudi, žena, mladića, djece i staraca, bolesnika i siromaha i kakvi imaju biti među sobom. Župnik će naći mnogo zgodna gradiva i misli.

2. I ovo je djelo spomenute kolekcije. Djelo dubokog i nježnog duhovnog života. Majka opisuje iskrenu, priprostu, duboko pobožnu dušu svoje male kćeri Yvone, koja se je odmah u prvim godinama ufatila da ispravi svoje pogrješke i sasvim se dade svome Spasitelju i da bude žrtva za duše, koje je On otkupio. Djevojke će u njoj naći praktični uzor kršćanskog života.

3. Računa se na svijetu do 18 milijuna neudatih djevojaka. Mnogi oplakuju njihovu sudbinu. Međutim slabo se naglasuje dobra društvena uloga, koju igraju ove djevojke, kao i lična korist, koju one kao neudate mogu postići. To je u Francuskoj iza rata osobito naglasio Duplessy i sada Grimaud. Neudate naći će u ovoj knjizi vrsnih savjeta i utješljivih pogleda na svoj život.

4. Ovo je drugi od sedam svezaka ove serije. Sadrži nižu ili formalnu logiku t. j. radi o pojmu ili ideji, o sudu, o umovanju. To sve u posebnim poglavljima. Najšire je poglavlje o umovanju u silogističkoj formi, kako ju je utvrdio Aristotel i sv. Toma. Pisac je stavio znakove da olakša učenje: bilješke sa strane označuju što je bitno u pitanju; sinoptičke tablice ukratko prikazuju cijelu stvar; iza teorijskog razglabanja dolaze vježbe. Najteži dio predmeta nalazi se u bilješkama ispod teksta ili je u sitnim slovima. Ukratko pisac je učinio sve da djelo bude što praktičnije. Na taj način ne će se njim okoristiti samo profesori, nego će dobro doći i učenicima.

B. V.

•

MARCO D' AVIANO Ord. M. Cap., *sein Werk und seine Zeit*, Wien 1933 Usur et Co.

Ima 250 godina da je Beč bio oslobođen od turske opsade (1683—1933) i time od Zapada uklonjena opasnost da za duge vjekove ostane pod turskim kopitom, u tami i kulturnom mraku. U oslobođenju Beča imala je svoj veliki i glavni dio Poljska i njezin junački kralj Ivan Sobieski. Imala je dijela Austrija, Mađari Slaveni i Rumunji, a imao je velikog dijela i jedan ponizni sin sv. Frane, Marko od Aviana, kapucin, rođen u Frijulu od plemićke obitelji 17/11 1631. Papa Inocent XI više

puta se je služio sa Markom u teškim diplomatskim misijama, s njime se je služio u Ligi za odstranjenje turskog napadaja. Uz razna djela, koja su ovom prigodom izašla, ugledala je svijetlo i gornja knjiga od 184 strane sa više zgodnih slika, ilustracija. Knjigu je izdao Karl Johan Grauver, Ernest Winter, Zessner, Spilzenberg, a nju je sastavilo više učenjaka Njemaca i Poljaka. Knjiga je zanimljiva ne samo da ilustrira život i rad ovog znamenitog franjevca, o čijoj se beatifikaciji radi i kojega tijelo počiva u bečkoj kapucinskoj crkvi (umr'o je 13 aug. 1699). nego je još važno da se upoznadu razni događaji iz vremena i rata iz god. 1683. Marko od Aviano svojim radom vrlo je sličan Sv. Ivanu Kapistranu i njegovom djelovanju kod Beograda. Knjigu lijepo preporučujem. *E.*

•

PETERS, Dr. Franz Joseph: *„Die Lehre der katolischen Kirche"*. Gebildeten Kreisen dargeboten. 385 S. Bonn 1932, P. Hanstein. — Stoji brošurano 9,60 M, vezano 11,60 M.

U velikoj kat. literaturi rijetka su djela, koja jedinstveno i sistematski prikazuju nauk Crkve za naobražene krugove. Toj potrebi hoće ova knjiga udovoljiti, te kratko, točno i lagano razumljivim jezikom prikazuje svu dogmatiku i moralku. To je kratkoća, koja ne umara i ne pravi skokove. Onda je navedena najbolja literatura, u kojoj čitalac može naći solidnu opširnost o pojedinim pitanjima; taj izbor literature najbolje odaje piščevu spremu i dosljednost u svom radu. No djelo ima i svojih mana: na nekim mjestima ide kratkoća na štetu jasnoće, n. pr. u pitanju o predestinaciji (296—97) itd. Ali to su sporedne stvari, koje će se u narednim izdanjima lagano moći ispraviti. U cjelini je djelo dobar prinos kat. literaturi; možemo ga nazvati priručnikom apostola Kat. Akcije. Preporučujemo ga.

Dr. Vilim Keilbach.

•

HANS ANDRE', *Urbild und Ursache in der Biologie*. Mit 127 Abbildungen und 3 Tafeln. München u. Berlin. Verlag R. Oldenburg 1931. RM. 14.80. — Djelo o kom govorimo spada među zamašitija o savremenoj biologiji. Mi govorimo o njem, jer je tu biologija posmatrana najvećim dijelom sa filozofskog stanovišta. — Auktor je djelo razdijelio na četiri dijela. U prvom daje povjesni pregled. Razlaže građu prirode iz materijalnog i formalnog. U čemu je stvarna kauzalnost. Problem ideja i problem postanka ideja i njegovo značenje za biologiju. Razlaže nazore Aristotela, Platona i sv. Tome, a tu iznosi i svoje mišljenje. — U drugom dijelu opisuje reakciju mekanomorfnih i antropomorfnih nazora proti biološkom tumačenju prirode, te rad kojim su Goethe i K. Chr. Plank opet uspostavili starije nazore. — U trećem dijelu radi o pozitivističkoj reakciji, te o radu onih, koji su kušali porušiti ovu reakciju: Driesch kritičkom analizom; Plessner i Friedmann novom kritikom čutila; N. Hartmann novim realizmom. — U četvrtom dijelu primjenjuje svoj nazor na današnju biologiju i otvara dosta zanimivih i novih pogleda.

Hans André posmatra svijet i biologiju u svijetlu filozofskih principa. Sasvim ispravno. Svijet nije sama materija, već su u njemu i drugi čimbenici sasvim različiti od materije. Ovi nas dovode u vezu sa višim nadsvje-

tovnim Bićem. Pisac poznaje dosta dobro skolastičnu filozofiju, ona dolazi često do izražaja u njegovom djelu.

Ima i neodrživih teza n. pr. da bi se koja prirodna bilinska ili životinjska vrsta mogla pretvoriti u drugu. On ne govori da je razvoj zbilja bio, nego samo da je moguć. Ali ni to nije utvrdio valjanim razlozima.

B. V.

•

JONE, P. Dr. Heribert, O. M. Cap.: *„Katolische Moraltheologie"*. 4. Aufl. 687 Seiten. Paderborn 1931, Ferd. Schöningh. Stoji vezano 9 M.

Jedna zgodna „summula" ukupnog moralnog bogoslovlja, koja će svima, u prvom redu dakako dušobrižniku, dobro doći. U toku od dvije godine izdana je četiri puta. U njoj je sve kratko, pregnantno i pregledno prikazano. U pogledu civilnog prava osobita je pažnja posvećena njemačkom, austrijskom i švajcarskom zakoniku. Što se tiče sadržaja knjižica je doista kompletna i zaslužuje posebnu preporuku. *Dr. V. K.*

•

1. SALAVILLE, *Liturgies orientales*. Notion générales, éléments principaux. Str. 218. Paris, Boud & Gay. 1932. —

2. MAINAGE, *Le boudhisme*. Str. 228. Paris, Bloud & Gay. 1930. —

3. RABEAU, *Apologétique*. Str. 176. Paris, Bloud & Gay. 1930. —

1. Poznati orijentalist dao je kratki prikaz svega što se odnosi na istočne liturgije, kao i na mjesto, odijelo i urese, koji se odnose na liturgijske čine. Što inače nalazimo razbacano po raznim priručnicima, tu imamo sve skupljeno u jednom okviru. Bez razvlačenja pisac nam je dao jasan pogled na liturgijski život istočnih crkava.

2. Buda, budizam u Indiji, raširenje budizma na dalekom istoku: to su tri poglavlja, u kojima Maimage govori o Budinim predima, o samom Budi, o njegovoj nauci i budoističkoj zajednici, o općenitom stanju budizma u Indiji, o indijskim sektama i povijesti raznih nauka, kako je budizam prodro do Kine i Japana, njegov vrhunac i opadanje. — U doba kad se i kod nas neki zanose za budizmom ova je knjiga dobro došla i pokazati će za čim se zanose.

3. Ova, kao i dvije netom spomenute knjige, izišle su u kolekciji: „Katolička biblioteka religioznih znanosti (Bibliothèque catholique des sciences religieuses). Radi omeđenog prostora pisac nije mogao ići na široko, ali je ipak pristupačnim načinom ukazao put katoliku, kako će obraniti istine svoje vjere. Ovake knjige, jer su jeftine i ukratko pisane, morale bi biti u svačijim rukama, pa bi se čulo manje neslanih napadaja na vjerske istine. *B. V.*

•

SIGRIST, F. A., *Petrus der erste Papst*. Str. 151. Rigi-Verlag, Weggis. Schweiz. 1930. — Sigrist radi o životu i karakteru prvoga pape sv. Petra. Sve što sv. Pismo govori o sv. Petru on je skupio, sintetizirao i tako nam dao lijepu, istinitu i autentičnu sliku života i ličnosti Petrove. Što je u sv. pismu rasijano na mnogo mjesta, tu je skupljeno u jednu cjelovitu sliku, na kojoj vidimo Petra kao prvog učenika, njegov prvi poziv, njegovu vjeru, ufanje i ljubav k Isusu, prvog Apostola, temelj Crkve, klju-

čara, grješnika i pokornika, preuzetnost i zanijekanje, pastira, Papu i njegove papinske govore i poslanice.

Najzanimivije i opsegom najveće poglavlje je o životu sv. Petra u Rimu. Znamo da su tamo od 16. vijeka neki protestantski pisci, iz svojih posebnih razloga nijekali Petrov boravak u Rimu. To je trebalo da malo bolje utvrdi pozicije protestantizma. Međutim sva kršćanska starina kao i cijeli srednji vijek nijesu u to ni najmanje posumnjali, a danas i sami protestantski povjesničari, pod vodstvom A. Harnacka i H. Litzmanna, vraćaju se staroj istini i priznaju da je Petar došao u Rim, tu živio i umro. Sigrist nam predočuje stare dokumente, koji su uvijek govorili i danas govore za Petrov boravak u Rimu. Oni su tako jasni da im je nemoguće izbjeći. Tu je biblija, najstariji crkveni pisci, katakombe, nadgrobni spomenici. — Dobro bi bilo kad bi svaki naobraženi katolik pročitao ovu knjigu, da vidi kako je i u tom pogledu njegova vjera u papinstvo razborita i zasnovana, a i nekatolik, da vidi na čemu mi temeljimo našu vjeru u Petrov primat.

B. V.

•

SCHMIEDER, *Das Weltbild des heutigen Menschen.* Uebersichtliche Darstellung philosophischer Gegenwartsfragen. S. 82. Verlag Franz Borgmeyer, Hildesheim. RM. 1,50. — Moderni je čovjek potresen do u dno duše. Pred njim su se otvorile velike zagonetke i na njih treba da ima jasan odgovor. Bilo ih je, koji su i pokušavali dati odgovor, ali na svoj način, te ovaj nije zadovoljio nikoga, nego je još više mrsio i onako zamršena pitanja. Odgovora nema do skolastične iskušane i vjekovne filozofije. Baš na temelju ove filozofije pisac odgovara na važnija životna pitanja, koja su ujedno i glavna pitanja savremene filozofije: materija, život, svijest, duh i sve što se odnosi na čovjeka. Kratko, ali jezgrovito, iznešeno je stanje pitanja i jasni zadovoljavajući odgovor. Pisac je izbjegavao tehničke filozofske izraze, pa je pristupačan i onim, koji nemaju specijalne filozofske naobrazbe.

B. V.

•

FRANC-NOHAIN, *Nouvelles Fables.* Str. 270. Paris, Editions Spes. 17, rue Soufflot. fr. 13,20. — Među mnogim djelima Franc-Nohaina, poznate su njegove Basne, kojima je Francuska Akademija podijelila zadnju veliku literarnu nagradu, i koje su popularizirale njegovo ime u Francuskoj i inostranstvu. — Ova zbirka sadrži X, XI i XII knjigu njegovih basna. Ove do sada neizdate „Nove Basne" javnost je nestrpljivo očekivala. Evo nekih: „Le singe qui ne volait pas rougir", „Le singe; le petit clerc et la mandoline" »Les lièvres qui voulaient mettre des boucles d' oreille«. Svaka ima i moralnu lekciju, zgodno povučenu iz dotične basne. — Pisac je već pokazao u „Art de vivre", „La Cité Heureuse"; »Guide du Bon Sens« da znade učiniti privlačivim i poučnim svoje teme. To je još više pokazao u „Novim Basnama."

B. V.

VJESNIK

Iz naših strana.

Odlazak profesora s makarske bogoslovije. — Dr. fra Karlo Balić, dosadanji profesor morala i dr. fra Bonifacij Perović, profesor sociologije na makarskoj bogosloviji imenovani su profesorima na novo osnovanom universitetu sv. Ante u Rimu. Dr. Perović i dr. Balić vrsni i spremni su saradnici „Nove Revije". Našim čitateljima dobro su poznati članci i prilozi dra Balića iz moralnih pitanja, povijesti dogme i drugih teoloških grana, kao i članci i prilozi dra Perovića iz savremene sociologije. Iako oni sada idu s naše bogoslovije, ne idu nikako od „Nove Revije". Oni i dalje ostaju njezini stalni i spremni saradnici, te će čitatelji našeg časopisa imat i u buduće često prigodu da čitaju njihove sastavke. — U istom svojstvu ide u Rim i dr. Vitomir Jeličić, profesor na franjevačkoj sarajevskoj bogosloviji. — Uredništvo, uprava i čitatelji „Nove Revije" žele im mnogo uspjeha na novom mjestu!

Novi profesor na makarskoj bogosloviji. — Dr. fra Gabriel Cvitanović, učenik münchenskog sveučilišta i bivši profesor makarske bogoslovije, opet dolazi za profesora na istoj bogosloviji. Dr Cvitanović bio je neko vrijeme u Americi da tamo upozna život naših ljudi. I on je dobro poznat prijateljima našeg časopisa. Sad će oni češće čitati njegove jezgrovite i duhovite priloge.

— **29 maja** navršio je 50. godina života sveučilišni profesor kanonik i direktor dnevnika „Hrvatska Straža" Dr. Janko Šimrak (Otac Janko). Prinukan od prijatelja on je ovu zgodu proslavio u svom stilu: njegovi prijatelji i štovatelji tog dana sjetili su se kat. štampe, za koju on živi. Dr. Šimrak je uvažen i poznati saradnik „Nove Revije". Ona mu želi još dugi niz godina na procvat katoličke štampe u našim krajevima.

Smrt dra. Đure Ljubića. — Dr. Đuro Ljubić rođen je 4 oktobra 1910. u Zadru od oca dra Josipa Ljubića dobro poznatog publiciste i potomka ugledne obitelji Ljubića iz Starog grada i majke iz obitelji Dobronića iz Jelse. Sveučilišne nauke završio je Zagrebu 1926. Umro je u Zagrebu 12 juna 1933. od bubrežne bolesti, a pokopan u Jelsi na Hvaru.

Dr. Ljubić, iako mlad, mnogo je naučio, mnogo napisao i još više je obećavao. Poznavao je glavne evropske jezike, te je rado i dobro poznavao kulturni život i razvoj Evrope i stranog svijeta.

Svoj književni rad najviše je posvetio hrvatskoj pravnoj povijesti. Iz tog područja napisao je opsežnu radu „Lige i osobe u starom hrvatskom pravu s osobitim obzirom na poljički statut" (u Radu Jugosl. akademije 1931). Još je iz tog područja napisao sastavke: „Umjetno bratstvo kod starih hrvata"; „Postanak slavenskih država"; „Da li je postojala starohrvatska umjetnost"; „Napredak povjesnog shvaćanja u Madžarskoj". Napose se je bavio proučavanjem kako je nastala banska čast u Hrvatskoj. Za to je skupio obilno gradivo, ali nije dospio da ga konačno sredi.

Talentirani, radišni dr. Đuro bio je katolik umom, srcem i praktičnim životom: uzor svakomu, napose učenicima viših škola i intelektualcima. Hrvatski kat. pokret gubi u njem jednog od najboljih članova. Nek mu bude zagovornik pred Bogom, za kog je radio i živio!

Smrt O. Alfonza Furlana. — O. Alfonz Furlan, član provincije sv. Križa, umro je 2 oktobra 1932. u Novom Mestu. Rodio se je u Gočama, u goričkoj dolini Vipavi 25 jula 1856. Gimnaziju je svršio u Ljubljani, novicijat na Trsatu, bogosloviju u Gorici, a za svećenika je ređen 1881. 13 novembra. — Obnašao je razne i važne službe: kroz 15 godina bio je magister novaka, onda gvardijan u Pazinu i na Brezju. Dva puta bio je definitor Provincije. — Osobito je zaslužan za povijest i nabožnu literaturu. Pretraživao je stare knjige i spise te je na temelju tih dokumenata napisao povijest crkve i samostana u Brežicama, Pazinu i Novom Mestu. Njegovu povijest crkve i samostana u Pazinu preveo je na hrvatski Dr. Stojan Brajša. Izlazila je 1913 god. u podlistku „Pučkog prijatelja", kašnje je izašla kao brošura. Iz ovih dokumenata vidi se da su prvi stanovnici Pazinskog samostana bili naši dalmatinski franjevci provincije sv. Jeronima. Pozvao ih je Sikst IV. bulom „Inter caetera". Znak da je već onda u Istri bilo naše hrvatsko žiteljstvo kom je trebalo hrvatskih svećenika. — Iz nabožne literature napisao je „Trinaest utoraka na čast sv. Antuna" i preveo „Prava zaručnica Kristova" sv. Alfonza. — O. Alfonz bio je vrstan duhovni vođa i ispovjednik. Hrlili su k njemu iz bliza i daleka. Bio je skroman, blag i susretljiv — pravi sin sv. Frane. — U vrijeme naše narodne borbe u Istri bio je u Trsatu i u Pazinu. Pratio je sve faze ove borbe i ljubio je naš narod iz dna duše. — O. Alfonz ostat će u naljepšoj uspomeni među slovencima i hrvatima kao svet redovnik, gorljiv ispovjednik, nabožni pisac i povjesničar. Radi velikih zasluga odlikovan je od države, a ljubljanski nadbiskup imenovao ga je svojim duhovnim savjetnikom. — Pokopan je 4 oktobra 1932 u Novom Mestu. — Bog zagrlio dušu dobrog O. Alfonza!

Arh. Ćiril M. Iveković. — Na 16. VIII. 1933. preminu slavne uspomene prof. arh. Ćiril M. Iveković upravo kad se je spremao, da otputuje u Biograd na moru u posebnoj misiji istraživanja i otkopavanja staro-hrvatskih spomenika.

Iveković se rodio 1. VI. 1864. u Klanjcu. Osnovne je škole svršio u rodnom mjestu, realnu gimnaziju u Zagrebu, a višu obrtnu školu u Beču.

Kao arhitekt i građevni savjetnik najprije je bio u službi kod vlade u Sarajevu, zatim je prešao u Zadar na namjesništvo, gdje se je dao na proučavanje dalmatinske i staro-hrvatske umjetnosti u Dalmaciji sve dok ga zagrebački universitet ne pozove 1920. za redovnog profesora tehničkog fakulteta za arhitekturu.

Iveković je u Dalmaciji stekao popularnost. On je objavio svijetu silno bogastvo dalmatinske umjetnosti. U Beču je štampao 1910. **„Dalmatiens Architektur und Plastik"**, i **„Die Entwickelung der mittelalterlichen Baukunst in Dalmatien"**. Napisao je opsežnu raspravu o **Duklji**; u „Radu" (235) o Dugom otoku i Kornatu; „Najstariji samostani na dalmatinskim otocima" (Rad 242). G. 1931. štampao je radnju „Crkva i samostan sv. Krševana u Zadru". Još mu ima da objelodani Jugosl. Akademija raspravu „Krstionica i crkva sv. Donata u Zadru".

Poredtoga objavio je više znanstveno-popularnih članaka u Matasovićevim „Narodnim Starinama" (g. 1922) o značajkama graditeljstva u Dalmaciji; o grobovima otaca (Sv. VII.); u „Seljačkoj prosvjeti" (Br. 11, 1927) o građevnoj umjetnosti kod starih hrvata; u „Zborniku kralja Tomislava" (1925) o bunjama, ćemerima i poljanicama; u „Godišnjaku" sveučilišta Jugoslavije (1929) o modernoj arhitekturi; u „Ljetopisu" (44. 1932) o nalazima u Biogradu na moru.

Iveković je izgradio crkve u Prološcu kod Imotskoga, u Dolu na otoku Hvaru, u Tučepima kod Makarske, u Sumartinu na Braču, u Svirčima na otoku Hvaru. Izradio je nacrt crkve franjevačkog samostana u Makarskoj i velike crkve u šibenskom varošu.

Njegovi nacrti su nastavak i u vezi sa starom sredovječnom dalmatinskom graditeljskom umjetnošću, koju je on duboko proučio i primjenio, da odgovara duhu vremena i potrebama života.

Ć. Iveković je postao pravi član Jugoslavenske akademije u umjetničkom razredu 1922.

Dr. fr. J. Božitković.

Dinko Šimunović. — Rodio se je 1873. Učio je preparandiju u Arbanasima kod Zadra. Bio je zvanjem učitelj osnovnih škola. G. 1913. postao je stručni učitelj na obrtničkoj školi. Umro je 3. VIII. 1933. u 60. godini života. Iz mladih dana posvetio se je književnom radu. Najviše je proučavao ruske pripovjedače i pjesnike kao Puškina, Gogolja, Turgenjeva, Dostojevskoga, Tolstoja, Gončarova, Saltykova-Šćedrina i Potapenka, od naših Gjalskoga i Matavulja.

U njegovom književnom radu nalazimo tri razdoblja. Prvo od g. 1892—1905., u kojemu je pisao pedagoške i psihološke književne radove. Drugo od g. 1906—1914., koje sam karakterizuje „periodom zanosa i čustvovanja".[1] Treće je razdoblje duševnog stvaranja od 1915—1933.

Napisao je mnogo novela, kojih popis donosi u pomenutoj svojoj autobiografiji.[2]

Šimunović je bio dobar književnik, no u filozofijskim, etičkim i religioznim kršćanskim načelima udario je putem liberalne struje naših književnika, koji se ponajviše okupljahu oko „Savremenika". B.

Zlatna kruna Čudotvorne Gospe od Zdravlja. — Svršetkom svibnja o. g. bila je svečano blagoslovljena i položena zlatna kruna čudotvorne Gospe od Zdravlja u Splitu na Dobromu. Ovom krunom nije okrunjena sveta prilika. To se je dogodilo još god. 1764. kad je Milostiva Gospa od Zdravlja, po njoj, drugi put oslobodila Dobri od kuge. Ova je kruna postavljena na srebreni okvir, koji su vjernici čudotvornoj prilici poklonili god. 1931. prigodom proslave 200-godišnjice Njezine prve čudesne pomoći iskazane Dobromu, i s kojim ona sačinjava jednu cjelinu. Kruna nije mogla biti odmah izrađena, pa su izradba i blagoslov ostavljeni za kasnije.

Kruna je izrađena od više tisuća zavjetnih darova: prstena, naušnica, ogrlica, lančića, narukvica i drugih zlatnih nakita. Nanizana je raznolikim dragim kamenjem od koga ima: 141 diamant-ružice, 6 briljanata, 45 rubina, topaza, safira, amatista i smaragda i 150 bisera. Izradio ju je poznati splitski majstor Miloš Botta po nacrtu prof. Feruzzi. Vrijednost krune teško je procijeniti, jer su to sve darovi poklonjeni čudotvornoj Gospi od Zdravlja. Svakako ona predstavlja jedan od najljepših crkvenih uresa u našim krajevima.

Svetište Gospe od Zdravlja u stranoj umjetnosti. — Mjeseca srpnja ove godine boravila su u Splitu dva strana slikara: Hans Schönwald iz Berlina i Walter Carnelli iz New Yorka. Došli su da slikaju znamenitosti naše države: prvi za veliki berlinski list „Neue Welt", a drugi za vlastitu izložbu, koju će prirediti dojduće godine u New Yorku. U Splitu je svaki naslikao uljenim bojama na platnu po dvije slike svetišta Gospe od Zdravlja s franjevačkim samostanom. Obojici su slike vrlo dobro uspjele, tako da im je starešinstvo samostana otkupilo 3 slike: prvomu dvije, a drugomu jednu, nakon česa su oni za se izradili druge slike.

[1] Dinko Šimunović, Tragikomična autobiografija. „Vijenac". Zagreb 1926. Br. 16—18., str. 452.

[2] N. mj. str. 451—452.

Ova okolnost pokazuje, da je naše svetište čudotvorne Gospe od Zdravlja postalo tako glasovito, te njegov glas prelazi granice naše domovine.

Francuska.

„Revue Thomiste" posvetila je dvobroj maj-jun Bergsonovoj filozofiji. Saradivao je Jolivet, Forest, Thibon, Penido, Rabeau, Messaut. Upozorili su na teodicejske i moralne zablude Bergsonove.

— „La vie spirituelle" posvetila je posebni broj stogodišnjici Konferencija sv. Vinka paulskoga i Fridrihu Ozanamu. U prvom su dijelu četiri studije, posvećene Ozanamu, a u drugom ih je pet, sve posvećene Konferencijama sv. Vinka. Na kraju je bibliografija Ozanamovih djela, i neka djela o njegovom životu i radu.

— „Institut Catholic de Thoulouse" osnovao je teološka predavanja za svjetovne studente i studentice. Ova je novost veoma rado primljena. Ima dvjesto slušalaca, među kojim dva dijela studentica.

— Francuzi su držali Euharistijski narodni kongres u Angersu, u prvoj polovici jula. Pod vodstvom nuncija Maglione i pariskog nadbiskupa kardinala Verdiera učestvovali su oko 50 kardinala, nadbiskupa i biskupa i oko 200.000 vjernika. Ove i slične zgode, koje su u Francuskoj veoma česte, svjedoče nam da je ipak Francuska, uza sve slabe strane, kršćanska katolička zemlja.

— Dne 24 jula otvorena je prva sjednica XXV. „Socijalne Sedmice" francuskih katolika. Drži se u Reimsu. Tema, o kojoj se je radilo, jest: „Političko društvo i kršćanska misao". Predsjeda reimski nadbiskup Suhard. Na otvornoj sjednici prisustvovalo je 15000 osoba. Prisustvovali su izaslanici iz 21. države: — Nikada svijetu nije bila veća potreba kršćanskog duha nego danas; stoga će baš ovogodišnje sasjedanje bit od velike važnosti za svijet. Iz svestranog razlaganja spomenute teme mogao se je povući sigurni zaključak: politika se ne može udaljiti od kršćanskog nazora i misli, a da u isto vrijeme ne bude štetna i sudbonosna za svijet.

— 23 jula održan je u Reimsu liječničko-misionarski kongres. Prisustvovali su predstavnici francuskih, belgijskih, sjeveroameričkih, holandskih i švicarskih udruženja. Radilo se je o tješnjoj saradnji i jačem proširenju liječničko-misionarskog apostolata. Govorili su gđica Declercq o radu sjeveroafričkih bolničrka, i dr. Pasteau.

— Na svojem malom imanju Orthez (Pau) umro je Henri Bremond, član francuske Akademije. Rođen 1865., a zaređen za svećenika 1892., bio je urednik časopisa „Etudes." Brojne članke, razasute po časopisima, izdao je u dva sveska „Religiozni nemir" i „Dijete i život". Izdao je Newmannovu duševnu biografiju. 1915 izašao je prvi od deset svezaka velikog i monumentalnog djela „L' histoire du sentiment religieux en France." Henri Bordeaux

primio ga je u Francusku Akademiju 1924 god., a 1928 sveučilište u Oxfordu dalo mu je naslov doktora „honoris causa."

— U augustu francuzi su držali 61. narodno hodočašće u Lourdes. Radi 75. godišnjice Lourdeskih ukazanja bilo je još svečanije nego obično. Među masama svijeta bilo je preko 120 ozdravljenika iz prvašnjih godina, koji su došli da zahvale za ozdravljenje. Bilo je više čudesnih ozdravljenja i za ovog hodočašća.

Njemačka.

— L. A. Veit izdao je: Die Kirche im Zeitalter des Individualismus 1648 bis zur Gegenwart (Freiburg in Br., Herder, 1933. XXX—515. RM. 14.80). — Ovo je novi svezak u „Kirchengeschichte", koju izdaje J. P. Kirsch.

— 29 aprila umro je Mgr. E. Göller, profesor na universi u Freiburgu, gdje je naslijedio Pfeilschiftera 1909 god. Napisao je više djela: Die päpstiche Penitentiarie (1904—1911); Repertorium germanicum (1916); Der Ausbruch der Reformation und die spätmittelalterliche Ablasspraxis (1917); Die Einnahmen der apostolischen Kammer unter Johann XXII. und Benedikt XII. (1910—1920); Papstum und Bussgewalt (1932).

— 11. februara umro je u Berlinu Karl Heinrich Becker, profesor za izlamizam na universi u Berlinu. Bio je prije pruski ministar vjera.

Engleska.

— L. C. Phillips i Dr. Caldwell izdali su godišnjak Škotske crkve za 1933: „The Church of Scotland Year Book". Između ostaloga tu je i službeni poziv Škotske crkve da se radi za ujedinjenje kršćanskih crkava.

— „Oxford University Press" tiskala je drugo izdanje „The Oxford Bible for Teachers". U knjizi je engleski prevod biblije „Oxford Helfs to the Study of the Bible", biblijski atlas sa indeksom. Upotrebljeni su rezultati najnovijih arheoloških iskapanja. Saradivali su poznati učenjaci.

— Dr. Hertz, engleski „Chief Rabbi" izvješćuje u: „The Battle for the Sabbath at Geneva", kako je 1923. zabačen u Ženevi američki prijedlog o reformi kalendara, na intervenciju Sir John Baldwina. Reforma bi bila krenila u židovske tradicije i donijela štete milijunima židova.

— Dne 4 februara umro je Dr. A. H. Sayce. Bio je profesor asiriologije u Oxfordu; napisao je asirsku gramatiku, jednu studiju o babilonskoj literaturi, komentar knjige Tobijine i razno iz biblijske arheologije.

— Ove godine je stota godišnjica Oxfordskog pokreta. 14 jula 1833 J. Keble govorio je na oxfordskoj universi koliko je žalosno da se engleska vlada miješa u crkvene i vjerske poslove.

Zvao je to „namećanje", „otimačina", „triumf nereda i bezvjerja", te je zvao da se svaki englez posveti apostolskoj crkvi. Na mnoge je učinio duboki dojam. Stali su izdavati 46 anonimnih svezaka u pravcu Kebleovog govora. Taj je govor potakao mnoge na razmišljanje. Tu je početak Oxfordskog pokreta, koji je dosada doveo u Crkvu apostolsku oko 1000 crkovnjaka i svake godine oko 12.000 drugih osoba. John Newmann, glava pokreta, prešao je u Crkvu katoličku 1845.

— Rev. Ronald Knox, sadašnji kapelan Oxfordske universe, sin Manchesterskog anglikanskog biskupa, bivši anglikanac, a 1917 obraćenik, primio je dne 19 jula 1933. u crkvu poznatog pisca Arnolda Lunna. Ovaj se rodio u Madrasu 1888. Učio je u Oxfordu. Od mladosti strastveni alpinist i skijaš. O tom je napisao više knjiga. Bio je predsjednik britskih skijaša. I sada izdaje britanski skijašni godišnjak. Napisao je roman „The Harrovians", knjigu o engleskim konvertitima i životopis J. Wesleya. Ovo obraćenje je učinilo dubok utisak na engleske protestanske intelektualce. Ono je jedno od mnogih godišnjih obraćenja.

Italija.

— Počeo je izlaziti novi časopis „Sophia, Fonti e studi di storia della filosofia (Palermo, Casa editrice „Ires"), pod uredništvom C. Ottaviano. Promicat će proučavanje povijesti filozofije, oslanjajući se na izvore.

— Prof. Pio Cenci, arhivist tajnog vatikanskog arihva, izdao je životopis kardinala Merry del Vala. Životopis zanimiv, jer se zasniva na činjenicama i dokumentima (Il cardin. Merry del Val, Roma-Torino, Lega ital. catt. editrice).

— Gregorijansku universu pohađalo je 1806 učenika 1932—1933 god., od kojih je najviše bilo teologa: 1261.

— Umro je Pavijski biskup Mgr. Ballerini, poznati apologeta i pisac savremenih djela. Glavno mu je djelo „Il principio di causalita e l' esistenza di Dio di fronte alla scienza moderna", u slijedećim izdanjima samo pod naslovom „L' esistenza di Dio". Djelo je proti šientizmu i pozitivizmu. — „La crisi del pensiero moderno e le basi della fede" proti modernizmu. — „Breve Apologia pei giovani studenti contro gli increduli dei nostri giorni", najraširenije je njegovo djelo. — Stanovište socijalizma kritizira u „Analisi del socialismo contemporaneo". O socijalizmu je pisao još neka djela.

— Od 3—9 septembra drže talijanski katolici XVII Socijalnu sedmicu u Rimu. Predmet rada i diskusija je „La carita", najpodesnija za ovo vrijeme duševne i tjelesne bijede. Bit će dvije serije predavanja, teorijska i praktična. Program je obilat i savremen.

— Katolička Universa u Milanu izdala je svoj godišnjak za 1932—1933. Bilo je 1443 učenika; diplomirali i doktorirali su 109; u čitaonicu je došlo 39.139 osoba; posuđeno je 20.372 knjige; u čitaonicu dolazi 1091 časopis; universa izdaje pet časopisa: Aevum, Aegyptus, Rivista di filosofia Neoscolastica, Rivista internazionale di Scienze Sociali, Rivista mensile degli Amici dell' Università Cattolica.

— Dne 3—7 juna 1933. slavljena je generalna skupština (Kapitul) franjevačkog Reda, na kojoj je bio izbor vrhovnog starešinstva. Za vrhovnog starešinu (Generala) izabran je Prep. O. Leonard Marija Bello, eksprovincijal mletačke provincije sv. Ante. Generalnim prokuratorom izabran je Benjamin Ryzinski, član poljske provincije Gospe od Anđela, Generalni savjetnici (definitori) su: Ljudevit Coffey, član engleske provincije za engleski; Teodorik Paré, član kanadske provincije, za francuski, Bertrand Kurtscheid, član kölnske provincije, za njemački; Apolinar Perez, član filipinske provincije za španjolski; Pavao Schrotty, za slavenske i mađarski jezik, Jeremija Olivieri, član napuljske provincije, za talijanski jezik.

— 17 maja 1933. dekretom sv. Stolice proglašena je sveučilištem visoka franjevačka škola sv. Ante u Rimu. Imat će bogoslovni, filozofski i pravni fakultet, koji će podjeljivat akademske graduse bakalaureat, licencijat i doktorat.

Austrija.

— 22 aprila umro je Mgr. L. Kopler, profesor dogmatike u Linzu i urednik časopisa „Theologisch-praktische Quartalschrift". Glavno mu je djelo „Bussakrament und Ablass" (1931). Napisao je mnogo članaka u spomenutom časopisu, kao: Das kirchiche Prozessrecht nach dem Kodex (1918); — Die theologische Fortbildung des Pristers (1927); — Religion u. Politik (1928); — Klerus u. Politik (1929); Hat die Kirche die Kriegswaffen gesegnet? (1932).

— U maju podignuta je na Bečkoj universi nova katedra za misiologiju. Otvorio ju je Johannes Thauren sa predavanjem „Der Einfluss der Mission u. des Missionsgedankens auf die Geistesgestaltung des 18. u. 19. Jahrh."

— I ove godine drže se Universitetske Sedmice u Salzburgu. Nadbiskup Rieder pozvao je njemce i katolike drugih zemalja. Držati će se predavanja (Vorlesungen), praktične vježbe (Seminare) i posebne konference (Vorträge), a raditi će o teologiji, filozofiji, etnologiji, povijesti i o lijepoj knjizi.

— 30 jula postavljen je temeljni kamen crkvi Krista Kralja u Beču na Kriemhildplatz na uspomenu velikog kulturnog i socijalnog austrijskog radnika Mgra dra Ignacija Seipela. Blagoslovio je kardinal Innitzer, a prisustvovao je kancelar Dollfus i bivši kancelar Buresch.

— Od 1—12 sept. austrijski katolici drže svoj Kongres. Istom zgodom slave 250. godišnjicu oslobođenja od turaka i 500. godišnjicu dovršenja crkve sv. Stjepana.

— Kardinal Innitzer uputio je poziv svijetu da pomogne Rusiji, gdje strašna glad hara i ništi milijune života. On završava: „Napriječ na zajedničko bratsko djelo, prije nego bude prekasno! Bog to hoće!"

Amerika.

— Mgr F. Bernardini profesor kanonskog prava na katoličkoj universi u Washingtonu promaknut je za naslovnog nadbiskupa antiohijskoga i određen za apostolskog delegata u Australiji.

— I. W. Cox, u časopisu „America" donosi pismo jednog židova obraćenika, gdje ovaj kazuje proces obraćenja. Završava ovako: „Krštenje i Prva sv. Pričest dali su mi tako zadovoljstvo, koje ne bi dao za ništa na svijetu; držao sam da je na zemlji nemoguća taka vedrina i taki mir duše. To je, kako kaže sv. Pavao, mir Božji, koji nadilazi svako shvatanje.

— Američka Katolička universa u Washingtonu, koncem školske godine, podijelila je naslov doktora prava Predsjedniku U. S A. Franklinu Delanu Rooseveltu, koji je bio na zaključnim svečanostima.

— U Mundeleinu čikaški kardinal Mundelein govorio je na zasjedanju Udruge katoličke štampe. Odbio je trideset drugih poziva da govori na raznim mjestima u Chicagu, a došao je tu, dajuć time veliku važnost štampi. Urednicim i izdavačim dao je praktične upute i savjete.

Belgija.

— Jedanaesta Sedmica za misiologiju držala se je u Louvainu 27—31 augusta. Predmet rada je bio „Poučavanje u misijama". Tema po sebi veoma opširna, koja je dala prigodu da se je ovaj važni predmet proučio sa svakog pogleda.

— 31 marta 1933. umro je u Louvainu A. Schicks, profesor prava na tamošnjoj universi. Tiskao je mnogo djela, među kojim: Les associations sans but lucratif et les établissements d' utilité publique (Bruxelles, 1930).

— 17 aprila umro je u Malines Mgr. L. J. Mierts, pisac poznate rasprave: De resurrectione corporum.

Čehoslovačka.

— Prigodom jubilarne godine čehoslovačka katolička omladina organizirala je Kongres sa geslom „Krist, centar života — Krist, centar rada". Bili su zastupani studenti iz svih krajeva: iz Češke, Moravske, Šleske, Slovačke i Podkarpatske Rusije. Uče-

stvovalo je 1100 studenata i studentica. Glavna tema na Kongresu bila je „Euharistija". Pred glasovitim križem na mostu Karla IV. šest hiljada mladića poklonili su se Propetomu i klicali su: „Živio Krist Kralj". Kongresu su prisustvovali i sudjelovali ministri Dr. Šramek, Dr. Dostalek i Dr. Hrubau.

— Od 12—16 augusta u Slovačkoj bila je na osobiti način proslavljena hiljadustota godišnjica osnutka prve kršćanske crkve u centralnoj Evropi. Osnovao ju je knez Pribina u Nitri. Prisustvovali su poljski primas kardinal Hlond te mnogo českih, poljskih i jugoslavenskih biskupa. Zastupana je i vlada po ministru predsjedniku Malypetru. Bili su i ministri Beneš, Šramek, Dostalek, Hodža, i Derer.

Poljska.

— U julu Mgr. Klos slavio je 40 godišnjicu svećeničkog ređenja. Na novinarskom polju ima veoma velikih zasluga u organiziranju, uređivanju i izdavanju tjednika „Przewodnik Katolicki". Ovaj tjednik odgovara potrebama svih katoličkih poljskih slojeva, pa je zato najrašireniji.

— Katolički studenti iz slavenskih zemalja sastali su se na V. svoj kongres u Poznan. Govorili su Zamoyski, Lezenski, prefekt poznanske pokrajine, dr. Moravski, dr. Perović, senator Kovalik, dr. Dolezal, te su stvorene važne rezolucije.

— U augustu i septembru Poljska slavi 250. godišnjicu oslobođenja Beča od turaka. Beč je oslobodio, i tu se proslavio njihov kralj Ivan Sobjeski.

— 21 augusta svečano je otvoren u Varšavi internacionalni kongres za historijske nauke. Sv. Stolica odredila je Mgra M. Golewskoga, profesora na Krakovskoj universi i poznatog povjesničara, za svog delegata.

Mađarska.

— Nastojanjem mađarskog primasa kardinala Seredia organiziran je viši kurs za promicanje duhovne katoličke naobrazbe među naobraženijim krugovima mađarskih katolika. Zamisao su primili veoma oduševljeno ministar javne nastave i profesori universe u Budimpešti. Predavat će se pravo, povijest opća i domaća, filozofija, povijest umjetnosti i prirodne znanosti. Kurs je svečano otvoren na 2 jula.

— Mađarski katolici razvijaju jaku socijalnu akciju. Na čelu joj je bivši ministar predsjednik Huszar. Namjeravaju osnovati ljetni universitet u Esztergonu, poput salzburških Universitetskih Sedmica.

Švicarska.

— 20 augusta švicarska katolička omladina imala je svečani kongres u Zugu. Bilo je preko 20.000 učesnika. U isto vrijeme i

u istom mjestu držali su svoj godišnji sastanak i katolički studenti. Svim je vladala misao da opet Krist mora vladati Švicarskom. Jedino tada će i kantoni i država biti sretni i slobodni. Držani su mnogi govori o katoličkoj sociologiji. Govorio je i član vlade Musy. Prihvaćen je jednodušno program: Švicarska ima biti država na kršćanskoj, korporativnoj, federalističkoj, demokratskoj bazi. Njom imaju vladati Kristova načela!

— 1935. navršuje se 50 godina iza smrti velikog filantropa, socijalnog radnika i prijatelja siromaha kapucina Teodozija Florentini. Njegove su ustanove raširene po cijelom svijetu. Tom će prigodom osnovati u gradu Münsteru novo zaklonište za siromahe, koje je on toliko ljubio.

Španjolska.

— Od 15—22 oktobra zasjedati će sedma Socijalna sedmica španjolskih katolika. Socijalne sedmice u Španjolskoj počele su u Madridu (1906), zatim u Valenciji (1907), u Sevilji (1908), u Santiagu (1909), u Barceloni (1910), u Pamploni (1912). I tim su prekinute sve do sada, preko dvadeset godina. Bilo ih je šest, i ovo je sedma. Stručnjaci će pretresati 17 važnih pitanja iz socijalnog, kulturnog, religioznog i ekonomskog života. Uz to držat će uvečer Konferencije o aktuelnim temama. Kroz to vrijeme bit će izložba literature Katoličke akcije i zasjedat će razna udruženja. — Španjolski katolici spremaju se na obranu svojih najsvetijih prava.

— Obratio se je k vjeri J. Arpi, izdavač bezbožničkog „El Ateo". Opozvao je svoje zablude, učinio duhovne vježbe, opozvao civilni i sklopio crkveni brak. To je izazvalo težak utisak kod španjolskih bezbožaca.

Portugalska.

— Religiozni život dnevno raste u Portugalskoj. To se vidi iz sve to jačeg učestvovanja na religioznim činima. To se vidi i iz štampe, kazališta i kinematografa, koji se sve to jače bave kršćanskim predmetima. Katolici će sada podigniti veliku radiostanicu da održe živi kontakt između Portugala i otoka Madeire, Azora i kolonija. — Veliki broj katoličkih liječnika održali su duhovne vježbe u svetištu Fatima. Odlučili su osnovati Udruženje katoličkih portugalskih liječnika. Ovo je jasni znak, da se je katolički duh stao živo širiti u Portugalu. — U Covilha katolici će osnovati visoku školu za socijalne znanosti.

Argentina.

— Od 10—14 oktobra 1934 slavit će se XXXII Internacionalni Euharistijski kongres u Buenos-Airesu. Pripravni radovi počeli su službeno već 19 marta ove god. U religioznom i u organizacionom dijelu priprave radi se intenzivno i ekstenzivno. „Dani mo-

litve" bili su 19 marta, 23 aprila i 21 maja. Tu su se sa argentinskim katolicima ujedinili oni iz Urugvaya, Paraguaya, Chile, Bolivije i Peru. Prije internacionalnog održat će se regionalni Kongresi.

Luksemburg.

— Ovog ljeta zasjedao je XIII. internacionalni kongres katoličkih studenata „Pax Romana" u Luksemburgu. Rad Kongresa kretao se je oko tome: Socijalni rad katoličkog studenta i kako ga treba provoditi u stručnom zanimanju. Prisustvovalo je 300 učesnika iz svih evropskih država. Bio je i zastupnik Nj. V. Velike Vojvotkinje, predsjednik vlade i parlamenta, koji su aktivno učestvovali i naglasivali da se mir ne će utvrditi u narodima sve dok ovi ne stave kršćanske istine za temelj svog rada. Generalni upravitelj finansija Dupong govorio je o padu socijalizma i kapitalizma i o korporativnoj državi. — Grémaud o novoj orijentaciji, koju ima zauzeti Pax Romana. — Dr. Mack o socijalnoj misiji katoličkog studenta. — Leclerq o metodi socijalnog rada. — De la Serre je izvjestio o značenju Ozanama. Još su govorili Bollough, profesor u Cambridgeu, odvjetnik Sulivan iz Londona, inž. Lamirand iz U. S. A., P. Riquet. Rossel je referirao o misijskom radu, Dupleix o radu internacionalnih sekretarijata, a Carrol o metodama američkih katoličkih žurnalista, Woeste o radu katol. Louvainskih studenata, De Vries o psihoanalizi. Nekim svečanostima prisustvovali su ministri Njemačke, Francuske, Belgije i Italije. Određeno je da će dogodine biti posebna naukovna zasjedanja u Beču, Bazelu i Parizu.

Dr. B. V.

CHRONICA

Congressus sacerdotum ecclesiae orthodoxae in eparhia Dalmatiae. — Die 14. martii huius anni habitus est Sibenici congressus sacerdotum ecclesiae orthodoxae, agente et praesidente episcopo dmno dre. Ireneo Gjorgjević. Hic congressus suum valorem habet ex magno numero sacerdotum praesentium et ex natura rerun de quibus tractabatur. Programma nempe est: 1. institutio associationis rebus eoconomicis faventis; 2. institutio convictus (internatus) pro juvenibus orthodoxis scolarum mediarum; 3. abolitio decimarum in parochiis orthodoxis; 4. alacrior participatio cleri in actione sociali et culturali; 5. communicationes et direcitivae pro actione pastorali.

1. In hoc congressu instituta est associatio circa promotionem rerum eoconomicarum. Sedes associationis est civitas sibenicensis (Šibenik). Membra possunt esse omnes sacerdotes cleri saecularis et cleri monastici, quodvis monasterium, viduae sacerdotum, omnes institutiones ecclesiasticae, quaevis ecclesia, eparhia, tribunal ecclesiasticum. In praesidem directionis huius associationis electus est protohiereus Michael Jović; in membra directionis: Simeon Knežević, Ljubomir Vrcelj, Marcus Pavić, parochus de Prekraj (Bosna), Jacobus Mandić, Stephanus Prostran. Societas ministrabit pecuniam sacerdotibus. Pecunia et actio societatis in promptu sunt.

2. Institutio convictus. De hac relationem habuit Stephanus Prostran. Locus convictus praevidetur non longe distans a curia episcopali. Summa vero necessaria pro aedificatione domus convictus habetur in din. 100.000 ex fontibus ecclesiasticis; in summa 150.000 de qua disponit localis commissio societatis „Prosveta", quae certe unitis viribus aget cum commissione sacerdotali in qua electi sunt protohiereus Milan Macura, Sergius Urukalo et Konst. Krstanović.

3. De abolitione decimarum non diu disputatum est. Omnes quipe et sacerdotes et fideles stant pro hac abolitione et optant ut hic inveteratus et hodie non amplius practicus modus remunerandi laborem pastorum cesset. Protohiereus Jović principales ideas circa tecnicam partem huius questionis exposuit et electa est commissio, quae consilio eparhiae votum respectivum praestabit.

4. De quaestione circa alacriorem prticipationem cleri in actione sociali et culturali loquebatur ipse episcopus. Res de quibus agebamus at episcopus, spectant ad partem materialem,

et nos certare debemus pro valoribus moralibus. Pro hoc non sufficiunt magnae divitiae. Diversae pro hoc requiruntur qualitates. Ideales nostri impugnantur ex omni parte. Arma vestra sunt vestrae qualitates spirituales. Quod ex istis oritur habet valorem. Nemini aliquid venit jam undequaque paratum et perfectum, et si tamen venit, parva exinde et brevis utilitas. In multis rebus perdidimus nostras positiones. Has debemus iterum expugnare. Nos semetipsos et humiliare et elevare possumus. Perditio Israelis ex seipso, et ex seipso etiam salus. Missio nostra est bonum et felicitas nostrae nationis in hac terra tamquam conditio felicitatis in caelis. Omnia quae ad hoc inserviunt, pertinent ad nostrum officium. Exite extra portas ecclesiae, exite ad populum, in vitam ut fatigati labore creativo simul cum populo in ecclesiam revertamur ut in communi actione quaeramus benedictonem et auxilium a Deo. Sequamur gressus gloriosos avorum nostrorum. Non decet ex solo capitali antenatorum vivere. Nihil nos justificare potest, nihil nostrum barometrum stabilire, nec sholasticae qualificationes, nec hierarchica positio, nec status possessionum nec auctoritas socialis, sed tantum labores reales et progressus reales in omnibus ubi populus a nobis auxilium expectat. Ibi est mensura mea pro aestimatione valoris singulorum. — In eodem sensu loquebatur ecclmus episcopus de quinto puncto programmatis, scil. de Communicationibus et directivis. Tunc decantatus est hymnus „Te Deum" et congressus absolutus. (Vesnik srpske crkve. God. 38 (1933) 177—182).

Attentata expulsio religiosorum Societatis Jesu. — Die 17 febr. 1933. in parlamento Belgradi a quodam deputato Otone Gavrančić, praesentata est nova lex, qua commoratio et actio membrorum S. J. prohiberentur intra limites Jugoslaviae. Religiosis qui sunt cives jugoslavici assignatur tantum insula Vis (Lissa). In hac ipsa insula prohiberetur riligiosis habitatio in communi. Haec lex extenderetur ad Lazaristas et omnes qui sunt in immediata relatione cum Jesuitis. Religiosus S. J. qui aliquam religiosam vel civilem actionem, post promulgationem hujus legis exerceret, puniretur poena quinque annorum carceris, quo tempore elapso, ejiceretur extra limites. Omnia bona Societatis confiscarentur etc. Inter motiva hujus specialis et gravissimae legis adducitur religiosorum oboedientia erga superiores et erga Summum Pontificem!!

Haec attentatio persecutionis cum summa indignatione rejecta est ab omnibus catholicis et a maxima parte adhaerentium religioni orthodoxae et islamiticae. Gubernium hanc attentationem, ut injustissimam et pro bono et pace Status perniciosissimam, statim reiecit.

Attentata separatio ecclesiae et Status. — Eodem spiritu antireligioso ducti quidam deputati proposuerunt legem separationis Ecclesiae et Status. Gubernium et hanc propositionem statim reiecit.

Schematismus Provinciae Missionariae O. F. M. in Hercegovina — a. 1933. — Hercegovina (etymologice „Ducatus") nomen ducit a duce Stephano Vukčić Kosača, qui ab a. 1448. „Herceg od sv. Save" vocari coepit. Hodierni limites a faucibus Kupres in Bosna usque ad oppidum Gabela, et a finibus Dalmatiae ad Novi Pazar pertingunt.

Jam ab exordio ordinis huc missionarii ex provincia Sclavoniae excurrebant, cuius et membra erant; postea vero ineunte s. XIV. pertinebant ad Vicariatum Bosnae Argentinae. Ante adventum Turcarum extiterunt ibi etiam conventus in Mostar, Konjic, Ljubuški... qui omnes sub turcica invasione (anno 1483) pedetentim ruinis ignibusque deleti fuerunt.

Religiosi vero profugi tunc ex Dalmatia populo suo spirituales suppetias tulerunt. Sed a. 1699. interclusa omni communicatione Dalmatiam inter et Hercegovinam, curam spiritualem Hercegovinae suscepit Conventus de Kreševo in Bosna.

Ex tunc usque ad annum 1852 toto hoc tempore patres ex hoc monasterio, alieno utentes vestitu ne a persecutoribus agnoscantur, circuibant ostiatim rura et oppida exhibentes fidelibus solatia fidei.

Anno vero 1844 ex permissu S. Congregationis de Propaganda fide extruxerunt primum conventum hodiernae provinciae in „Široki Brijeg", et jam anno 1852 Hercegovinam eadem S. Congregatio uti novam Custodiam regiminis approbavit.

Ex hoc tempore mirum est quanto amore, et labore indefesso ac numquam intermisso patres Hercegovinenses suam Missionem constituebant, augebant, ampliabantque: conventus, paroeciae, ecclesiae ac scholae erigebantur, actio religiosa et socialis tam crebro ac forti cursu evolvebatur ut haec benemerita Custodia a Sancta Sede a. 1892 ad formalem Provinciam errigi meruerit ac denique a. 1931 ipsi S. Congregatio de Religiosis commiserit „Commissariatum Croaticum S. Familiae" in Statibus foederatis Americae. Schematismus quem h. a. edidit, exhibet hodiernum floridum provinciae et „Commissariatus" statum cum brevi conspectu historico conventuum, paroeciarum, scholarum, actionis religiosae ac socialis in populo necnon bibliographiam patrum provinciae ab a. 1893—1933.

Nunc provincia decoratur nomine „Immaculatae Conceptionis B. M. V." Numerat 4 conventus, 43 paroecias in Hercegovina quae complectuntur 132,977 fideles, in America 10 paroecias (19,051 fideles); institutum theologicum in Mostar, magnum gymnasium publicum lyceum, et convictum pro studentibus gymnasii externis in „Široki Brijeg": Religiosi omnes totius provinciae exhibent numerum 195, quorum 121 sacerdotes, 32 studentes theo-

logiae, 24 clerici studentes lycei, 9 novitii, 6 laci professi, 9 oblati. Extra provinciam in diversis Europae universitatibus degunt 13; in Commissariatu autem Americae 12 sacerdotes. Provincia possidet etiam typographiam propriam in Mostar.

Tota haec gigantesca actio et progressus omnium admirationi sunt. Faxit Deus quod et in posterum numquam viribus deficiat.

Associatio sacerdotum serbo-orthodoxorum abolita est decreto pastorum ecclesiae serbo-orthodoxae. Praeses huius associaticnis Ljuba Bogičević hanc dedit declarationem: Ordini nostro universo valde difficile est quod hodie dissolvitur haec associatio, sine ulla ratione et sine ulla nostra culpa. Nemo cogitare potuit in aliqua juridice constituta terra aliquem prohibere posse associationem tam statui utilem et consonam et patrioticam et omnem ejus substantiam dissolvere. De hac quaestione agent et publica opinio et parlamentum (skupština) et tribunalia status. Ncstra associatio est persona moralis quae habet et morales et materiales obligationes. Ut personam moralem eam protegunt leges Status et Constitutio. Impossibile est unico ictu calami cujusvis jura annihilare .

Kratke ocjene knjigâ poslanih uredništvu

L. Garriguet, *La Vierge Marie.* Sa prédestination. Sa dignité. Ses privilèges. Son rôle. Ses vertus. Ses mérites. Sa gloire. Son intercession. Son culte. Str. 460. Paris, P. Téqui, 1933 Fcs. 18. — Jasni i potpuni prikaz teološke nauke, na kojoj se zasniva štovanje B. D. Marije. Nauka ozbiljna, upravljena svima, koji žele što bolje upoznati i potom bolje ljubiti B. D. Mariju.

Le Régime spirituel de la vie religieuse. Str. 133. Paris, Pierre Téqui, 1931. — Uputa u duhovni redovnički život. Kako usavršiti naše tjelesne i duševne moći da što bolje služe Bogu.

Vertus cachéss de la vie religieuse. Str. 174. Paris, P. Téqui, 1933. — Temeljito i privlačivo opisane kreposti, koje imaju resiti svakog kršćanina, napose redovnika. Uputa kako se u njima vježbati.

Mgr. Dargaud, *Au Coeur de Jésus Agonisant notre coeur compatissant.* Douze méditations pour l' Heure — Sainte. XXIX—167. Paris, P. Téqui. 1932. Fr. 8. — Dvanaest razmišljanja, zgodnih napose za korizmeno vrijeme, za poklon pred Svetohraništem i za javno klanjanje.

Feige Mgr., *Noblesse oblige.* La grâce sanctifiante. VII—132. Paris, P. Téqui, 1933. Fcs. 3. — Kratka, ali solidna uputa što je posvećujuća milost, kako smo po njoj odlikovani i kako Bogu zahvaliti za nju.

Notes et souvenirs de Soeur Marie de Bon — Secours (1898—1928). Paris, P. Téqui. 1932. VIII—79. Fcs. 3. — Život pobožne franjevke i opis Instituta u kom je živjela.

Muffat, *Nouveau Questionnaire synthétique* d' instruction religieuse. Str. 31. Paris, P. Téqui 1932. — Glavne tačke iz katekizma u sintetičnim upitima.

Almanach des Vacances pour les jeunes. Paris, Maison de la Bonne Presse fcs. 1.25. — Zanimive, ilustrirane pripovijesti za učenike preko praznika.

Adam August, *Der Primat der Liebe.* Eine Untersuchung über die Einordnung der Sexualmoral in das Sittengesetz. 2. izd. Str. 55. Straubing, Verlag· Ortolf & Walther, vorm. Manzsche Hofbuchhandlung. 1932. RM. 1.20. — Još prošle godine govorili smo o važnosti ove brošure za ispravnije ocjenjivanje moralnih kreposti. Odmah je doživjela drugo izdanje.

Bracaloni, *Terres Franciscaines.* Str. 293. Montreal 1933. Librairie Saint — Francois, 2107 rue Dorchester Ouest. — Literarno historijskim privlačivim stilom opisana mjesta u kojim je živio sv. Frano i drugovi. Lijepo opremljeno djelo, kog će rado pročitati svaki ljubitelj sv. Frane.

Les grands jours de la Rédemption. Pour le Jubile des divins anniversaires 1933—1934. Str. 126. Paris, Maison de la Bonne Presse 1933. fr. 11. — Veoma lijepo uređeno i ilustrirano djelo, koje nam u ovoj jubilejskoj godini dozivlje u pamet istine našeg otkupljenja.

Max Colomban, *Susanne au Luberon*, Paris, Maison de la Bonne Presse. – Zanimive pripovijesti, osobito za djecu. Pune ilustracija.

Duplessy, *L' Aliment de la grâce:* l' Eucharistie Mystère — l' Eucharistie Sacrament. 2 sveska. Str. 62—62. Paris, Bonne Presse 1932. fr. 1.25. — Kratka, jezgrovita uputa o Presv. oltarskom Sakramentu od poznatog apologete Duplessya.

Kalender Katholischer Jugend 1933. Herder. Freiburgi i. Breisgau, Str. 336. M. 1.40. — Đački kalendar sa mislima velikih umova prilagođenim za svaki dan.

Knjižnica „Nove Revije"

Knj. 1. **Crnica** Dr. O. A., **Kulturno značenje 1000- go dišnjice hrvatskoga kraljevstva.** Cijena D 3.

Knj. 2. **Eterović** Dr. O. K., **Slavni borac za hrvatsku misao Fra Filip Grabovac. Njegov život, rad i stradanje.** Cijena D 20.

Knj. 3. **Petrov** Dr. O. S., **Moderni konvertiti.** Cij. D 6,50.

Knj. 4. **Rogošić** Dr. O. R., **Sadanje stanje Srpske Crkve.** Cijena D 10.

Knj. 5. **Guberina** Dr. O. A., **Katolicizam u kršćanskoj starini.** Cijena D 4.

Knj. 6. **Orelovsky** M., **Zadaća hrv. Orlovstva.** Cijena D 4.

Knj. 7. **Jelenić,** Dr. O. J., **Problem dolaska Franjevaca u Bosnu i osnutka bosanske vikarije.** Cij. D 6.

Knj. 8. **Brkaš** Dr., **Svećenik i žena.** Cijena D 4.

Knj. 9. **Stipančić** J., **Dalmacija i Herceg-Bosna.** — Dobiva se kod pisca: Sarajevo, Terezija ul. 62. I.

Knj. 10. **Kržanić** Dr. O. K., **Učitelj kat. socijalne politike.** Cijena D 4.

Knj. 11. **Butmi-Tomić, Krvave Osnove ili Protokoli Sionskih Mudraca.** Cijena D 10.

Knj. 12. **Šimrak** Dr. J. **Crkvena Unija** Dobiva se kod pisca; Zagreb kaptol 27. Cij. D. 10.

Knj. 13. **Eterović** Dr. O. K., **Franjevačka Provincija Presv. Otkupitelja** Cij. D. 10.

Jubilej sv. Franje — Jubilarni Br. 1926. Din. 30.

Pijo XI. i papinstvo — Jubilarni Br. N. R. 1929. D. 60.

Godišnjaci Nove Revije I — XI (1922-1932) svaki po D. 60. Svi skupa D. 500.

Dobivaju se kod uprave „Nove Revije", Makarska.

Kod uprave Nove Revije može se dobiti: **Bog, čovjek, religija** od Dra Bože **Vuco.** Str. 227, Din. 20.—

Vele učeni Gospodine Uredniče!

Nazad nešto preko pola godine osnovan je jedan novi franjevački samostan, na jugoistočnoj periferiji našega Zagreba. Samostan je do sada raspolagao samo jednom kapelicom. Ova kapelica može primiti neko 4—500 vjernika. Za početak se smatralo da će dostajati, jer je ovaj kraj u duhovnom pogledu bio prezapušten.

Dragi Bog blagohotno blagoslivlje naše skromno nastojanje tako da je ova naša kapelica postala brzo mimo očekivanja pretijesna i za obične nedjelje, a i dva i tri puta pretijesna za svaku veću svetkovinu.

Presretni smo da se bjelodano vidi neodgodiva potreba velike crkve. Nezgoda je u tom da je naša okolina većinom siromašni seljački i radnički stalež, pa njihove sile i uz najbolju volju ne mogu sami poduzeti ovu svetu stvar samo na se. Radi toga prisiljeni smo apelirati na cijelu našu hrvatsku katoličku javnost da sudjeluje i da blagohotno prati koliko im sile u ovakim prilikama dopuste i pomognu svetoj stvari. Pogotovo stoga što je ovaj samostan posvećen Majci Božjoj Lurdskoj, a svaki drugi katolički evropski narod ima bar jedno, a i po više svetišta Neoskvrnjenoj Djevici posvećenih. Samo mi Hrvati ga do sada nemamo. Nova naša crkva bila bi Njoj posvećena te bi imala ovaj nedostatak popuniti i nadomjestiti svetište Lurdsko koje smo mi Hrvati imali, ali ga na žalost izgubili zajedno sa Rijekom.

Radi toga ste uljudno umoljeni, vele učeni Gospodine Uredniče, da budete tako dobri pa da u interesu svete stvari donesete ovaj priloženi naš proglas na Hrvatski narod, u Vašem cijenjenom listu pa tako Vaše poštovane čitaoce upoznate i zagrijete da blagonaklono prime ovaj naš proglas i ovu svetu stvar, pa će se i Vama, Vašem listu i njima odužiti Ona Neoskvrnjeno Začeta, kojoj na slavu radimo. Mi se smjerno preporučujemo i unapred na blagonaklonoj usluzi svesrdice zahvaljujemo:

O. P. Grabić
gvardijan.

Poruka Uprave

Molimo g. pretplatnike, koji nijesu podmirili pretplatu za prošlu godinu, da to već jednom učine. Znamo da je njima neugodno opomene primati, ali nama je još neugodnije davati. Nas samo čudi kako neki mogu dopustiti da im godinama ime gledamo u dužničkoj knjizi. Dajte, molimo Vas, nek to već prestane!

Tiskara „Kačić" Šibenik

izrađuje posjetnice, tiskanice svih vrsta, časopise i knjige. Na skladištu ima sve potrepštine za župske urede. Raspolaže s modernim namještajem koliko u tiskari toliko u knjigovežnici, i zato je izradba veoma brza i tačna. Cijene vrlo umjerene.

Odgovorni urednik i predstavnik izdavača: O. Bernardin Topić — Šibenik ul. Fra Andrije Kačića 97 — Izdaje: Konsorcij „Nove Revije", Makarska (O. A. Cikojević), Tiskara „Kačić" — Šibenik (O. B. Buljević)